

ІНСТИТУТ ПРАВОТВОРЧОСТІ ТА НАУКОВО-ПРАВОВИХ ЕКСПЕРТИЗ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА
НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

**Моніторинг наукових досліджень за темою:
«Національна стійкість України
в контексті інституційної спроможності
та правового забезпечення»**

ВИПУСК 7

КИЇВ 2026

Моніторинг наукових досліджень за темою: «Національна стійкість України в контексті інституційної спроможності та правового забезпечення» : довідник / Інститут правотворчості та науково-правових експертиз НАН України, Національна юридична бібліотека Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського НАН України; авт.-уклад. : Ю. Половинчак, Н. Кушакова-Костицька, А. Берегельський, Т. Марчук. Київ, 2026. (Науковий реферативний огляд; Вип. 7).

Автори-укладачі :

Ю. Половинчак : заступник генерального директора з наукової роботи Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського НАН України, доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник,

Н. Кушакова-Костицька : провідний науковий співробітник відділу публічно-правових досліджень Інституту правотворчості та науково-правових експертиз НАН України, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,

А. Берегельський : молодший науковий співробітник Національної юридичної бібліотеки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського НАН України

Т. Марчук : провідний бібліограф Національної юридичної бібліотеки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського НАН України

Випуск 7 Наукового реферативного огляду присвячено проблематиці, пов'язаній з аналізом національної стійкості України в контексті інституційної спроможності та правового забезпечення. На підставі аналізу акумульованих наукових робіт пропонується інфографіка, яка висвітлює динаміку та актуальність окремих напрямів досліджень, що охоплює інституційну стійкість, оборонну спроможність, критичну інфраструктуру, соціальну єдність та ефективне управління в умовах воєнного стану та повоєнного відродження України. Рекомендовано для науковців та фахівців у галузі юриспруденції.

ЗМІСТ

Аналітичний ракурс.....	3
Дисертаційні дослідження.....	11
Статті і тези наукових доповідей.....	15
Матеріали наукових заходів.....	71
Монографії, аналітичні доповіді та інші публікації.....	74

Аналітичний ракурс

Пропонований реферативний огляд – продовжує серію¹ досліджень, що охоплюють наукові публікації з конституційно-правової тематики, актуалізованої реаліями війни.

Видання включає реферативні дані про 168 публікацій (дисертації, монографії, окремі статті, аналітичні огляди, збірники наукових праць, матеріали конференцій, довідники).

На основі відібраного та класифікованого масиву наукових праць сформовано підсумковий аналітичний огляд, де ключові характеристики документального потоку представлено за допомогою інструментів візуальної аналітики та інфографіки. Пріоритетним вектором аналізу став тематичний розподіл публікацій, реалізований через систематизацію та графічне відображення понятійного апарату. У результаті дослідження укладено структуру «тегів» (базових ключових слів), які окреслюють магістральні напрями наукового пошуку. Задля підвищення точності та глибини моніторингу загальні поняття було деталізовано через систему підтегів (ключових слів другого порядку), що інтегровані у вихідні тематичні блоки.

Основний тег	Підтеги
Національна безпека	загальні питання економічна безпека критична інфраструктура кібербезпека екологічна безпека енергетична безпека інформаційна безпека безпекова політика перспективи
Наукове осмислення	
Виклики	трансформаційні виклики гібридні загрози зовнішні воєнні загрози внутрішні ризики особливі адміністративно-правові режими транснаціональні процеси
Національна стійкість	загальні аспекти стійкості система національної стійкості стратегія національної стійкості соціальна стійкість психологічна стійкість організаційна стійкість економічна стійкість культурна стійкість

¹ Попередні випуски «Конституціоналізм і війна» (2023), «Правотворчість в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України» (2024), «Функції держави та напрями їх трансформації в умовах повоєнного відновлення України» (2025) представлені на сайті Центру Досліджень соціальних комунікацій: <https://nbuviar.gov.ua/proekty/informatsiino-analitychni-resursy/referatyvni-ohliady-naukovykh-doslidzen>

Джерела стійкості	інституційна спроможність економічна спроможність регіоналізм державна політика сили оборони громадянське суспільство ідентичність та цінності інновації зарубіжний досвід український досвід
-------------------	--

Аналіз розподілу та щільності тегів (ключових слів) у досліджуваному документальному потоці (рис. 1 та рис. 2) дозволяє чітко диференціювати основні вектори наукового інтересу, виокремити домінантні тематичні блоки та визначити найбільш актуальні прикладні питання, що перебувають у фокусі уваги дослідників.

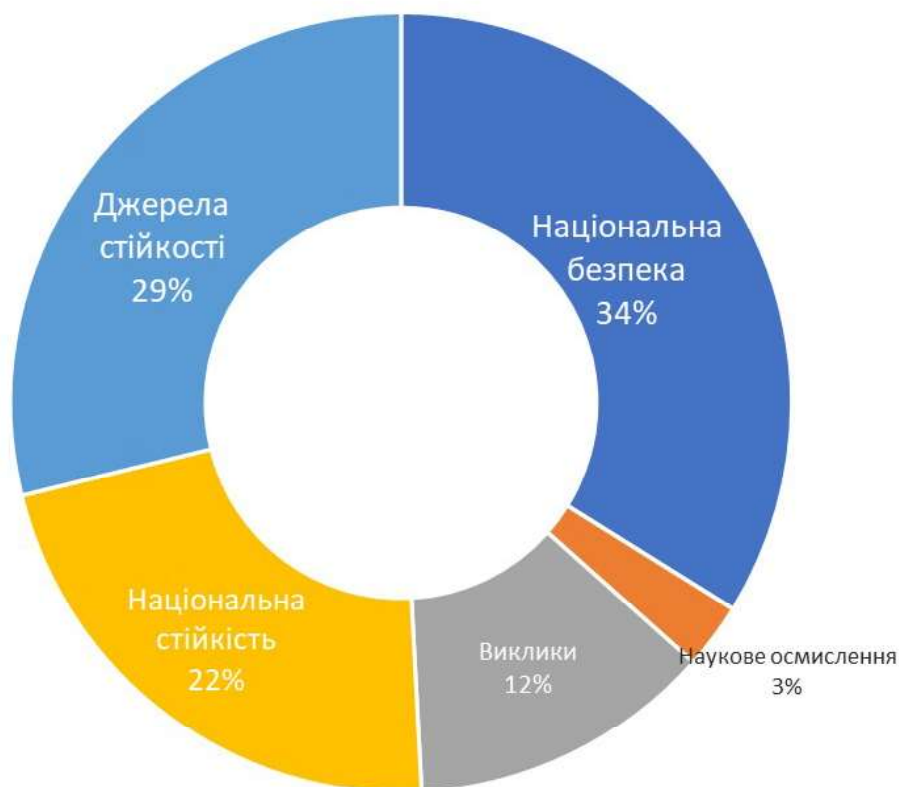

Рис. 1. Загальне співвідношення за групами тегів

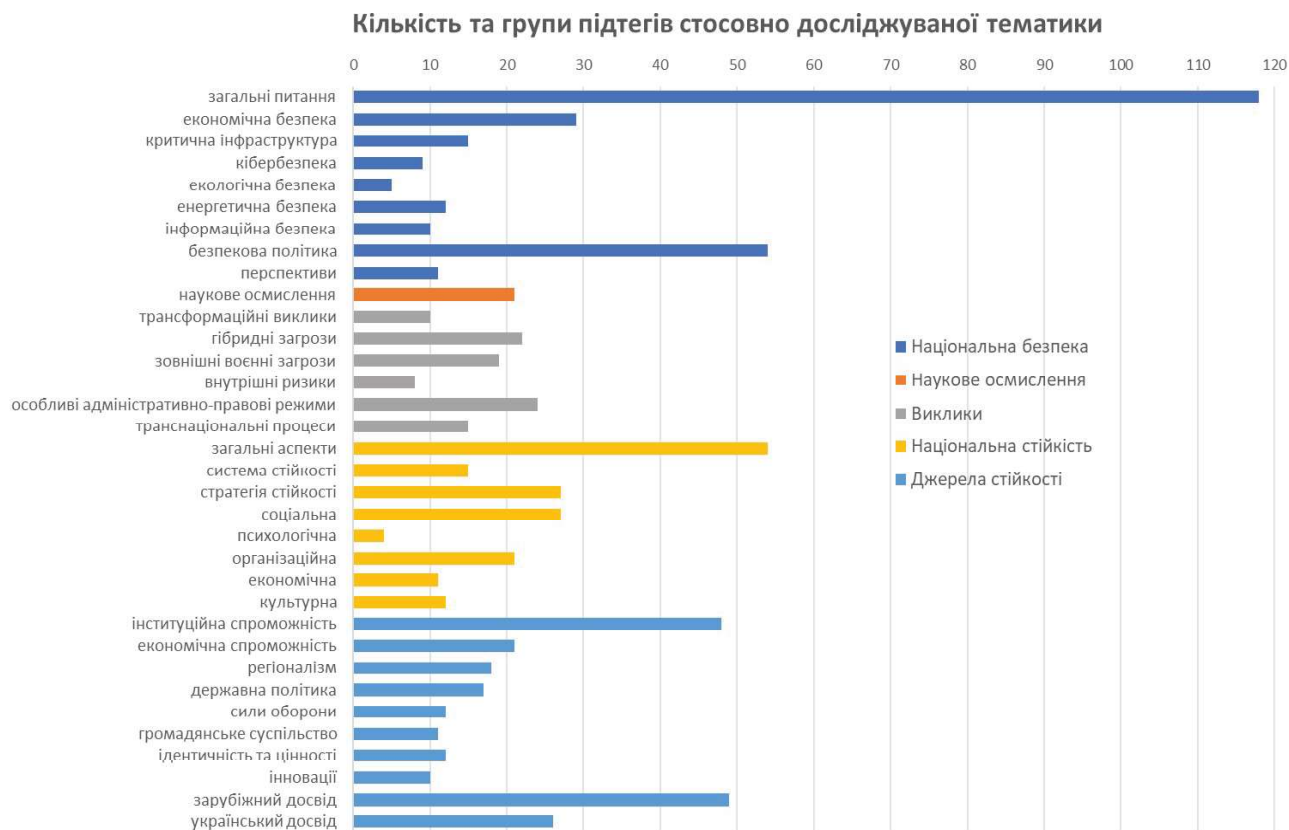

Рис. 2. Розподіл ключових слів першого (узагальнюючі) та другого (підтеги) порядку

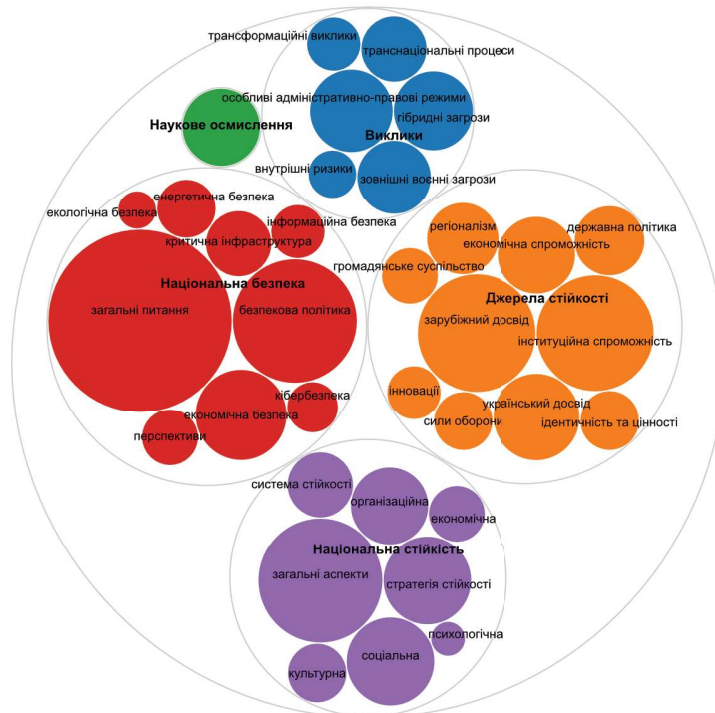

Рис. 3. Ключові слова за групами

Загальна структура публікацій чітко структурується навколо двох стрижневих категорій, що і визначають домінантні макровектори наукового інтересу: «Національна безпека» та «Національна стійкість» (разом із її джерелами).

У контексті безпекового дискурсу найбільший кількісний показник мають підтеги групи «загальні питання» національної безпеки, що свідчить про активне формування теоретико-методологічної бази та переосмислення класичних концептів безпеки в нових реаліях. Другим за вагою концептом у цій групі є «безпекова політика», що вказує на виражений прагматичний, державно-управлінський вектор досліджень. Серед галузевих безпекових напрямів лідирує «економічна безпека», суттєво випереджаючи критичну інфраструктуру, енергетичну, кібернетичну та інформаційну безпеку.

Концепт стійкості досліджується як на рівні теоретичного узагальнення («загальні аспекти»), так і через призму конкретних стратегій та її виявів. У межах цього макровектору чітко простежується пріоритет соціального та стратегічного вимірів, а також організаційної стійкості. Характерно, що психологічна стійкість наразі має найменшу кількість згадувань у блоці, що може свідчити про фокусування науковців-правників переважно на макросистемних, а не на індивідуальних рівнях адаптації.

Блок «Джерела стійкості» демонструє, які саме інструменти та інституції розглядаються вченими як базові опори системи. Інституційна спроможність виходить на перший план, фіксуючи запит на ефективність державного апарату та публічного управління в кризових умовах. Регіоналізм, державна політика та економічна спроможність формують міцний середній ешелон актуальності. Привертає також увагу емпіричний баланс досвіду: важливим маркером є високий інтерес до «зарубіжного досвіду», який помітно переважає осмислення суто «українського досвіду». Це вказує на активний пошук науковою спільнотою готових міжнародних моделей, інструментів та практик, які можна імплементувати у вітчизняне правове та безпекове поле.

Дослідження спектра викликів демонструє рівномірний розподіл уваги між різними за природою чинниками дестабілізації. Найбільшу актуальність мають особливі адміністративно-правові режими та гібридні загрози, що безпосередньо відображає адаптацію юридичної та політичної науки до умов воєнного стану та асиметричних протистоянь.

Зовнішні воєнні загрози та транснаціональні процеси випереджають внутрішні ризики, що підтверджує консенсус дослідників щодо екзогенного (зовнішнього) походження ключових деструктивних впливів на систему.

Додатково слід відзначити наукове осмислення як окремий маркер. Відповідний тег фіксує помітне прагнення авторів до рефлексії над самою методологією досліджень, формуванням понятійно-категоріального апарату та оцінкою ролі науки в забезпеченні життєдіяльності держави.

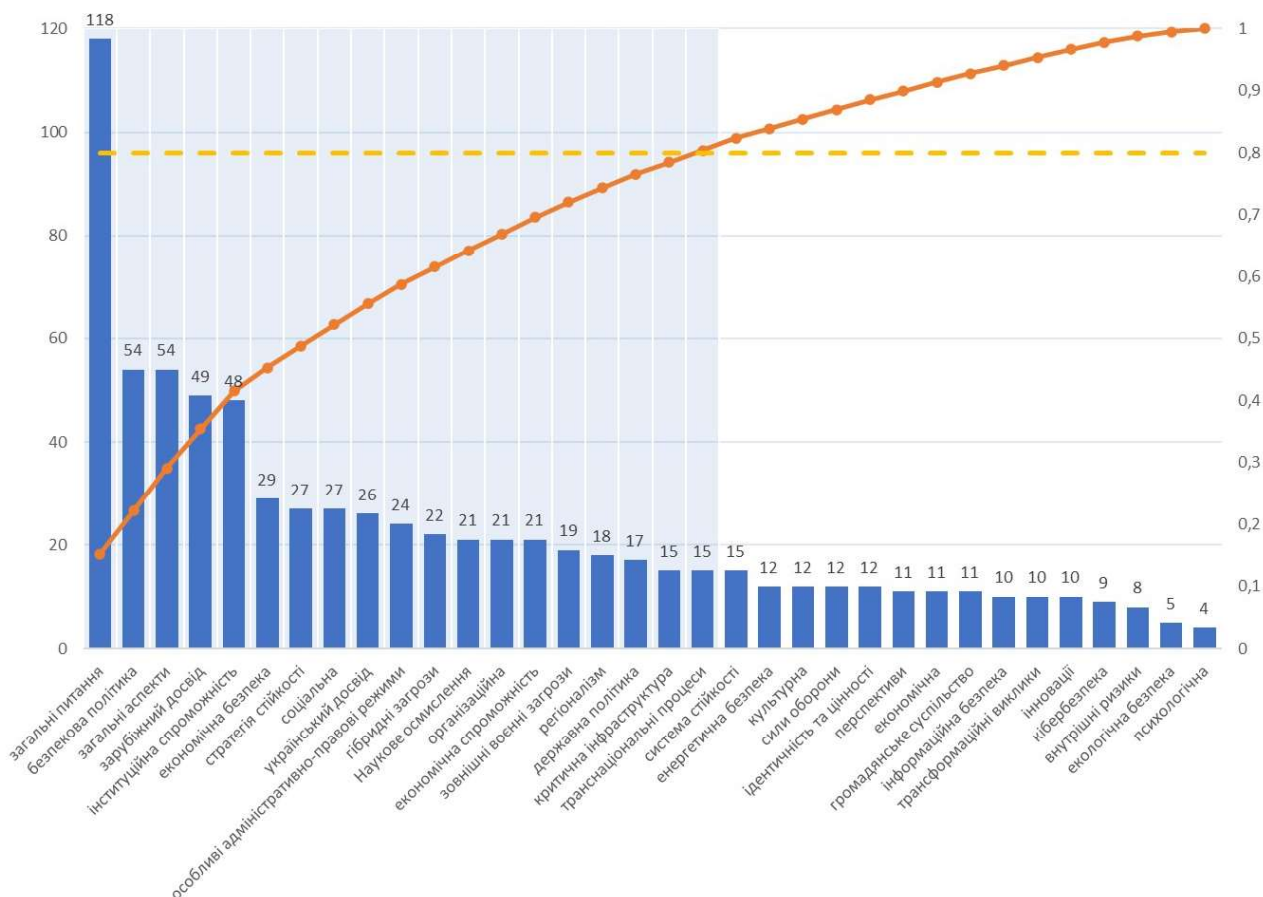

Рис. 4. Тематичні теги, які формують 80% інформаційного простору (діаграма Парето)

Застосування методу Парето до аналізу структури підтегів дозволило математично точно визначити межі змістовного ядра досліджуваної тематики. Жовта пунктирна лінія кумулятивної частки (80%) чітко відсікає сукупність концептів, які є базисними для сучасної наукової думки у сферах безпеки та стійкості.

До зони визначального впливу увійшли 20 підтегів (від «загальних питань» до «системи стійкості» включно, виділені на діаграмі світлим фоном). Саме цей тематичний конгломерат акумулює ключову увагу авторів. Його внутрішня структура демонструє три чіткі тенденції:

1. Абсолютні лідери (ядро ядра): Перша п'ятірка підтегів – загальні питання, безпекова політика, загальні аспекти стійкості, зарубіжний досвід та інституційна спроможність – самостійно формує майже 40% усього інформаційного поля. Це підтверджує, що сучасний науковий дискурс є надзвичайно концентрованим і тримається на «трьох китах»: методологічному переосмисленні концептів, аналізі систем управління та запозиченні міжнародних практик.

2. У межах ядра фіксується стійкий інтерес до фінансово-виробничого блоку (економічна безпека, економічна спроможність) та правового забезпечення (стратегія стійкості, особливі адміністративно-правові режими).

3. Характерно, що з усього спектра потенційних загроз до критично важливої зони 80% потрапили лише гібридні загрози та зовнішні воєнні загрози. Це вказує на те, що наукова спільнота чітко ідентифікує та пріоритезує реальні джерела небезпеки, не розпорюшуючи увагу на другорядні чинники дестабілізації.

Усе, що знаходиться праворуч від підтегу «система стійкості» (починаючи з «енергетичної безпеки»), формує решту 20% інформаційного контексту. Цей сегмент репрезентує специфіковані

і швидше дотичні до вітчизняної правової наукової думки напрями: енергетична, інформаційна, екологічна безпека та кібербезпека; гуманітарний та ціннісний виміри (культурна стійкість, ідентичність та цінності) тощо.

Якщо попередні діаграми показували верхньорівневу структуру («скелет» дослідження), то наведена нижче хмара тегів розкриває реальний контекст, тренди та смислові акценти.

Рис. 5. Семантичний аналіз розширеного контексту (за хмарою тегів)

Візуалізація розширеного масиву ключових слів на рис. 5 підтверджує раніше виявлені закономірності, проте значно деталізує характер наукового інтересу, виокремлюючи прикладні інструменти, новітні технологічні тренди та суспільні запити. Стрижневі поняття хмари тегів підсвічують такі аспекти досліджень:

1. Парадигма адаптивності («Стресостійкість та гнучкість», «Стратегія / план», «Концепція національної стійкості»). Ці теги вказують на домінування проактивної філософії resilience – здатності системи гнучко адаптуватися до шоківих навантажень. Варто відзначити цікаву аномалію із показниками «Культурної стійкості» – Парето-аналізі цей підтег був ближче до периферії, проте на рівні конкретних ключових слів у хмарі цей концепт виглядає вагомим. Це може бути пояснено тим, що автори, говорячи про культуру, активно насичують тексти різноманітними спорідненими поняттями (цінності, ідентичність тощо).

2. Нові технологічні та методологічні тренди. Розширений перелік слів виявляє появу в науковому дискурсі сучасних інструментів, які не фігурували на макрорівні: тег «прогнозування ризиків / сценарний метод / сценарне планування» має солідну вагу і свідчить про тяжіння наукових досліджень до сценаризації і моделювання майбутнього. Сюди ж примикає дрібніший, але важливий тег «аналіз великих даних» (Big Data). Поява в ядрі хмари тегу «штучний інтелект» свідчить про те, що безпековий дискурс стрімко цифровізується. ШІ розглядається як інструмент або як новий фактор у забезпеченні національної стійкості.

3. Суспільно-політичний та регіональний виміри. «Громадська участь» та «Децентралізація влади» – великий розмір цих шрифтів акцентує на тому, що джерелом стійкості науковці бачать не лише центральні органи влади, а й низові ініціативи – сильні територіальні громади та активне громадянське суспільство. «Міжнародні організації» та «Інституційна спроможність / стійкість» підкреслюють зовнішній вектор підтримки та внутрішню спроможність державного апарату.

4. Концептуальний горизонт. Помітне місце посідає тег «післявоєнне відновлення» – наукове співтовариство орієнтоване не лише на вирішення поточних безпекових завдань «тут і зараз», а й активно працює над стратегічним плануванням розвитку держави у посткризовий (післявоєнний) період.

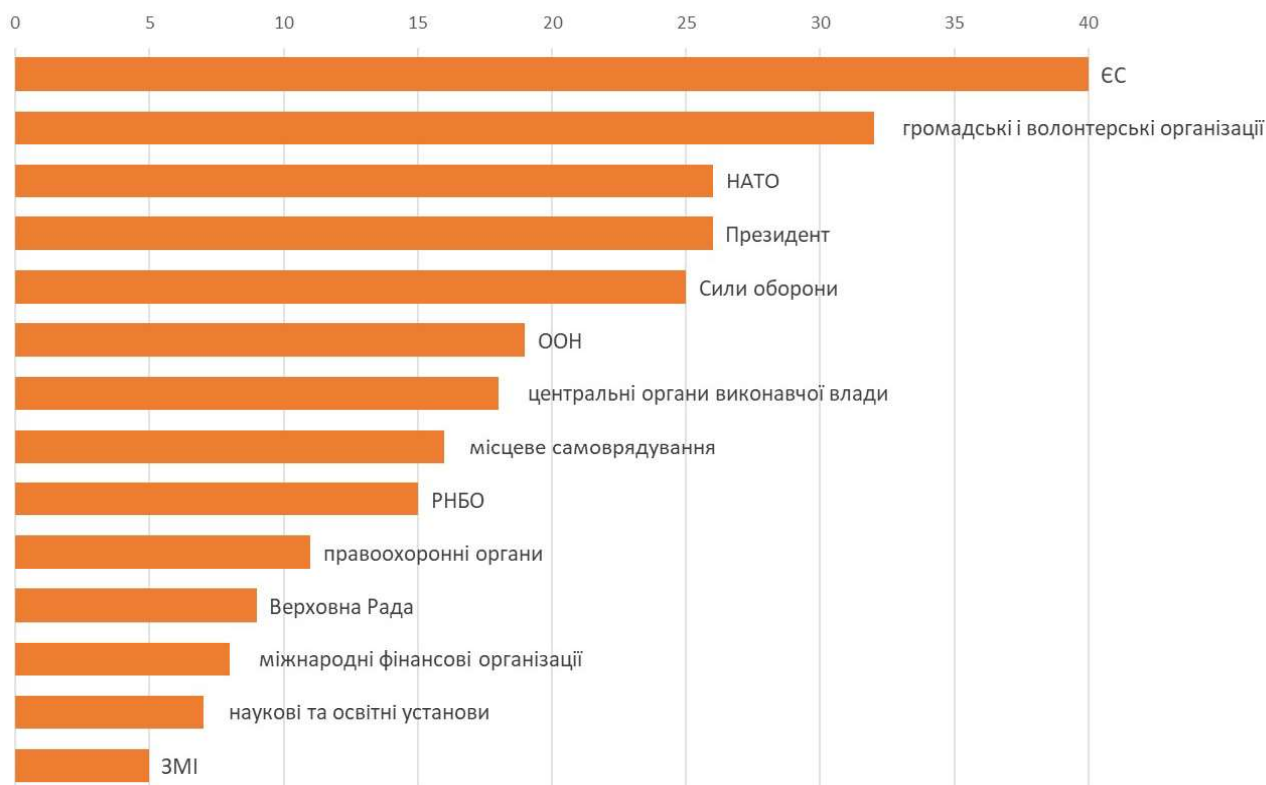

Рис. 6. Інституції, найчастіше згадувані у наукових працях

Кількісний підрахунок згадок про конкретні інституції у досліджуваному документальному потоці унаочнює архітектуру взаємодії, яку науковці вважають найбільш релевантною для подолання сучасних криз. Розподіл інтересу демонструє кілька важливих трендів:

1. Безальтернативний євроатлантичний інтеграційний вектор – інституційна стійкість України розглядається вченими переважно крізь призму глибокої євроінтеграції та колективної безпеки. Натомість класичні глобальні інституції, такі як ООН, помітно поступаються європейським та євроатлантичним структурам. Це відображає певний скепсис щодо ефективності глобальних безпекових майданчиків та фокус на більш прагматичних і дієвих регіональних союзах.

2. Феномен громадянського суспільства. Висока позиція в загальному рейтингу громадських і волонтерських організацій засвідчує, що наука де-факто легітимізує та теоретично закріплює статус мережевої самоорганізації громадян як критично важливої інституції.

3. Баланс усередині державної вертикалі управління. Серед органів державної влади та безпекового сектору спостерігається чітка ієрархія: Президент та Сили оборони формують ядро державно-безпекового дискурсу, що цілком природно для умов воєнного стану та необхідності централізованого лідерства; виконавча та місцева влада у зоні активної уваги підкреслюють важливість координації між «центром» та громадами на місцях для забезпечення загальної життєстійкості системи. Відносно низька згадуваність Верховної Ради може свідчити як про зниження її реальної впливовості, так і про те, що в кризовий період дослідники більше фокусуються на тактичних та виконавчих рішеннях, аніж на довготривалих законодавчих

процесах. Низький показник медіа та науки вказує на те, що дослідники розглядають їх радше як інформаційне тло або постачальників кадрів, аніж як безпосередніх суб'єктів ухвалення рішень чи формування національної стійкості.

Комплексний аналіз структури, щільності та семантичного наповнення документального потоку наукових публікацій (на основі розподілу тегів, Парето-аналізу та інституційного моніторингу) дозволяє сформувати цілісне уявлення про архітектуру сучасної правової наукової думки у сфері національної безпеки та стійкості.

Отже, науковий інтерес у досліджуваному інформаційному потоці має чітко виражений стратегічно-управлінський та інституційний характер. Головний фокус дослідників зміщений від суто теоретичного опису загроз до пошуку практичних механізмів формування національної стійкості, підвищення інституційної спроможності держави та адаптації безпекової політики з урахуванням зарубіжного досвіду та специфіки особливих адміністративно-правових режимів.

Стрижневими категоріями, які утворюють змістовне ядро дискурсу (формуючи понад 80% усього інформаційного контексту), є теоретико-методологічне переосмислення безпекової політики, розробка стратегій стійкості та пошук практичних інструментів підтримання життєдіяльності держави. Кількісний аналіз згадуваності інституцій унаочнює, що в уявленні науковців архітектура життєстійкості держави вкладається в модель інституційної взаємодії «Держава-Громада-Західні партнери».

Перспективними нішами для майбутніх досліджень можна вважати зміщення фокуса в бік гуманітарних та високотехнологічних аспектів безпеки.

Дисертаційні дослідження

Дацко О. І. Забезпечення економічної безпеки України: соціально-гуманітарний вимір : дис. ... д-ра екон. наук [08.00.03] / Львівський торговельно-економічний університет. Львів, 2021. 636 с.

У дисертації окреслено теоретичні засади соціально-гуманітарної компоненти економічної безпеки на макрорівні. Проведено інституційний аналіз характеристик категорії «економічна безпека національної економіки», окреслено роль і місце людини в цій системі. Здійснено критичний аналіз інституціонального забезпечення економічної безпеки національної економіки в контексті процесів глобалізації, а саме окреслені системні взаємозв'язки соціальної сфери, культури та процесу формування інституціонального базису економічного розвитку. Доведено, що в умовах загострення глобальної економічної кризи раціональною концепцією національної ідеї є ідеологія економічного націоналізму, поєданого з духовним розвитком народу. Враховуючи теоретико-методологічні підходи до розуміння економічної безпеки, авторкою визначено концепцію економічної безпеки національної економіки, яка визначається як система, що характеризується потенціалом розвитку, забезпечує захист громадянина в системі національних інтересів, забезпечує самовідтворення народу, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, можливість реалізації потенціалу, розвиток та захист життєво важливих інтересів громадян, територіальних громад. У дослідженні проведено критичний аналіз інституційного забезпечення економічної безпеки національної економіки в контексті процесів глобалізації.

Житник О. М. Формування державної політики національної безпеки в умовах трансформацій у військовій сфері : дис. ... канд. наук з держ. упр. [25.00.02] / Міжрегіональна Академія управління персоналом. Київ, 2021. 347 с.

У дисертаційній роботі вирішено актуальне наукове завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних положень щодо формування державної політики національної безпеки України в умовах трансформацій у військовій сфері, виробленні на їх основі теоретичних підходів та практичних пропозицій з удосконалення механізмів формування державної політики національної безпеки з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду та вимог динамічного безпекового середовища. У дисертаційній роботі: встановлено ступінь наукової розробленості проблем формування державної політики національної безпеки у вітчизняній та зарубіжній науці; уточнено зміст категорій і понять, які стосуються проблематики формування державної політики національної безпеки в умовах трансформацій у військовій сфері; визначено теоретико-методологічні засади формування державної політики національної безпеки; узагальнено та систематизовано зарубіжний та вітчизняний досвід формування державної політики національної безпеки в умовах трансформації у військовій сфері; виявлено проблеми формування державної політики національної безпеки України в сучасних умовах трансформацій у військовій сфері та обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення механізмів формування державної політики національної безпеки України.

Кравцов О. В. Теоретико-методологічні засади формування національної моделі стійкості у форматі цифрового суспільства : дис. ... д-ра наук з держ. упр. [25.00.01] / Національний технічний університет «Дніпровська політехніка». Дніпро, 2025. 395 с.

У дисертації обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування національної моделі стійкості (НМС) у форматі цифрового суспільства як пріоритетного напрямку розвитку сучасної науки державного управління. Показано, що формування НМС є ключовою умовою забезпечення стійкості та адаптивності системи державного управління України в умовах воєнного стану, гібридних загроз, інформаційної війни, кіберризиків і глобальної нестабільності.

Дослідження базується на комплексному аналізі трансформаційних процесів, які впливають на функціонування державних інститутів в умовах цифровізації. У роботі вперше в українській науці державного управління національну модель стійкості концептуалізовано як цілісну екосистему, інтегровану в багаторівневу систему публічної влади. Розроблено й науково обґрунтовано концепцію National E-Resilience – національної моделі інтегрованого управління, спрямованої на забезпечення стійкості України в умовах цифрової трансформації. Запропонована модель акцентує використання цифрових платформ, великих даних, штучного інтелекту, блокчейн-технологій, інструментів електронного врядування та відкритих даних для підвищення ефективності, прозорості, адаптивності й кіберстійкості управлінських процесів. Проаналізовано вплив цифровізації на розвиток державних і суспільних ініціатив, їх роль у зміцненні соціальної згуртованості, суспільної та інформаційної стійкості, безпеки функціонування управлінських систем. Формалізовано феномен цифрових управлінських платформ як нового інструменту реалізації публічної влади. Доведено, що цифровізація, поряд із суттєвими можливостями модернізації державного управління, генерує комплекс викликів, пов'язаних з кіберзагрозами, цифровою нерівністю, недостатньою інституційною та кадровою готовністю органів влади до цифрових трансформацій, а також фрагментарністю нормативно-правового забезпечення.

Лещенко О. Я. Трансформація системи цивільного захисту України в умовах сучасних воєнно-політичних конфліктів гібридного типу : дис. канд. політ. наук [21.01.01] / Національний інститут стратегічних досліджень. Київ, 2020. 293 с.

Дослідження присвячено теоретико-методологічному обґрунтуванню впливу сучасних воєнно-політичних конфліктів на безпеку життєдіяльності населення і суспільства в цілому та розробці засад трансформації вітчизняної системи цивільного захисту в сучасному безпековому середовищі. Визначено форми та ознаки сучасних воєнно-політичних конфліктів гібридного типу, їх вплив на забезпечення цивільного захисту. Проаналізовано особливості систем цивільного захисту у забезпеченні безпеки держав євроатлантичного безпекового простору. Досліджено питання цивільного захисту у діяльності блоку НАТО. Здійснено актуалізацію цивільного захисту як складової національної безпеки держави. Проаналізовано проблеми вітчизняної системи цивільного захисту. Узагальнено досвід забезпечення захисту населення і територій у районі проведення АТО-ООС. Обґрунтовано концептуальні засади трансформації вітчизняної системи цивільного захисту в сучасному безпековому середовищі.

Ракитська А. О. Механізм активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці : дис. ... д-ра філософії [спец. 051 – Економіка] / Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Одеса, 2025. 243 с.

У дисертаційному дослідженні здійснено формування та обґрунтування теоретичних підходів, методичних засад і практичних рекомендацій, а також розробка концептуальних положень щодо механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці. Наукові результати дослідження сприятимуть підвищенню ефективності відновлення та сталого розвитку країни в надзвичайних умовах функціонування та повоєнному періоді. У дослідженні запропоновано концептуальну основу стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці, яка спрямована на формування вектору та цілісного підходу до стимулювання інвестиційно-інноваційної активності в національній економіці, забезпечення стійкого економічного розвитку, конкурентоспроможності та технологічного оновлення в умовах сьогодення та післявоєнного відновлення, з метою забезпечення ефективного функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів як стратегічної основи для модернізації національної економіки, підвищення її продуктивності, технологічного рівня та інтеграції у глобальні ринки.

Сівак В. М. Форма правління України: теорія та практика державотворення : дис. ... д-ра філософії [спец. 081 – Право] / Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2024. 229 с.

У дисертації за допомогою аксіологічного підходу отримало дальшого розвитку положення щодо обґрунтування стійкості як цінності для ефективного функціонування форми правління. Обґрунтовується, що повинна існувати концепція забезпечення національної стійкості, яка б сприяла інституційній цілісності та стабільності сучасної Української держави, яка включає: 1) здатність ефективно реалізовувати функції держави, впорядкованість та взаємозумовленість інститутів і функцій; 2) адаптивність, здатність вирішувати конфлікти в суспільстві та відповідати вимогам інституційної конкуренції; 3) інституційна стійкість; 4) легітимність, підтримка громадянами інститутів держави. Надається аналіз поняття стійкості в контексті територіальної цілісності, при цьому відзначається, що проблема просторового буття держави – це багато в чому питання стійкості існування держави, а також передбачуваності поведінки держави під впливом зовнішнього середовища, внутрішніх змін й управління. Робиться висновок, що структурна та функціональна незбалансованість політичної системи суспільства, нездатність окремих її ланок до оперативного реагування на загрози національній безпеці – це нова загроза, акцент в якій треба робити на стійкості інституційної системи влади як одній із основних ознак, що описують поняття форми правління

Страхніцький Я. О. Особливості формування та реалізації державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури : дис. ... д-ра філософії [спец. 281 – Публічне управління та адміністрування] / Вінницький державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2024. 312 с.

У дисертаційній роботі запропоновано вирішення авантажної наукової квестії сфокусованої на узагальненні теоретико-методологічних особливостей сучасної державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури та теоретичного обґрунтування доктринальних поглядів у фокусі вдосконалення механізмів державного управління забезпеченням безпеки об'єктів критичної інфраструктури та генерування відповідних науково-практичних рекомендацій. Проведено аналіз теоретичних підходів до сутності критичної інфраструктури як об'єкту державного управління та описано спектр ключових атрибутів сучасного безпекового середовища, що закладають фундамент цілепокладання державної політики у сфері її захисту. Визначено поняття та ознаки державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури. Обґрунтовано горизонт опису критичної інфраструктури у якості складової національної безпеки України, та зафіксовано приналежність її об'єктів до національної інфраструктури. З'ясовано інституційно-правові особливості здійснення державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури. Екстрапольовано трактування інституційно-правового регулювання реалізації державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури як систему організаційно-управлінських і правових заходів, що реалізують інститути державної влади, за допомогою яких реалізується цілеспрямований адміністративний вплив на суспільні відносини орієнтовані на запобігання диференційованим ризикам, загрозам і небезпекам об'єктам критичної інфраструктури основані на тріаді людина-суспільство-держава.

Ступак Д. Б. Адміністративно-правове забезпечення правового режиму воєнного стану : дис. ... доктора філософії за спец. 081 – Право / Національний університет оборони України. Київ, 2024. 230 с.

Дисертацію присвячено вирішенню окремих теоретичних та практичних питань загальної проблематики адміністративно-правового забезпечення правового режиму воєнного стану. Напрацьовано пропозицій та надано рекомендації щодо удосконалення діяльності суб'єктів

публічного управління в умовах дії цього правового режиму. У дисертаційній роботі досліджено теоретико-методологічні засади регулювання особливих адміністративно-правових режимів в Україні. За результатами дослідження визначено, що досліджувані режими є адміністративно-правовим інструментом, за допомогою якого законодавець формує дієвий механізм виявлення, запобігання, нейтралізації реальних і потенційних внутрішніх та зовнішніх загроз національній безпеці, правам і свободам людини, правам та інтересам юридичних осіб. Запропоновано авторське визначення особливого адміністративно-правового режиму як встановленого спеціальними адміністративно-правовими нормами особливого порядку правового регулювання, який запроваджується з метою запобігання або усунення загроз національним інтересам та національній безпеці з наданням суб'єктам забезпечення особливого правового режиму необхідних повноважень на запровадження спеціальних заходів, з можливістю обмеження прав і свобод людини і громадянина, законних інтересів юридичних осіб. Виокремлено характерні ознаки таких режимів: їх регулювання спеціальним законодавством; особливий порядок введення та закінчення особливого адміністративно-правового режиму; надання суб'єктам забезпечення особливих правових режимів повноважень, необхідних для усунення виниклих загроз; законодавче визначення спеціальних заходів, що можуть запроваджуватися.

Хольченков М. О. Формування та реалізація політики сталого регіонального розвитку в умовах децентралізації влади : дис. ... д-ра філософії [спец. 281 – Публічне управління та адміністрування] / Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2025. 223 с.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню теоретико-методологічних засад та практичних аспектів формування та реалізації політики сталого регіонального розвитку в умовах децентралізації влади. Актуальність теми зумовлена необхідністю забезпечення збалансованого розвитку регіонів України в контексті реформи децентралізації, перерозподілу владних повноважень та ресурсів на користь органів місцевого самоврядування, а також потребою пошуку нових управлінських підходів у відповідь на глобальні виклики, структурні трансформації та загрози територіальній цілісності держави. В умовах військової агресії РФ проти України та спричиненої нею масштабної руйнації регіональних економік питання забезпечення ефективної політики регіонального розвитку, зміцнення економічної стійкості та безпеки регіонів, відбудови критичної інфраструктури та побудови збалансованої системи багаторівневого врядування набувають особливого значення.

Чижов Д. А. Державний механізм забезпечення правового статусу особи як складової національної безпеки України (загальнотеоретична парадигма) : дис. ... д-ра юрид. наук [12.00.01] / Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2024. 345 с.

У роботі на рівні докторської дисертації вперше у вітчизняній науці комплексно розглянуто механізм забезпечення правового статусу особи саме як складника національної безпеки держави, що засвідчує інноваційний крок у розумінні взаємозв'язку між правами людини, національною безпекою та юридичними аспектами захисту особи в сучасному світі. У дисертації обґрунтовується доцільність у зміні парадигми поняття національної безпеки: від концепції, що зосереджується виключно на захисті державних інтересів, до підходу, що ставить людину в центр уваги. Це обумовлюється низкою аргументів: перший із них – звернення до прав людини (дотепер національна безпека розглядалася головно крізь призму військової сили та захисту державного суверенітету, натомість антропоцентричний підхід виокремлює захист прав і свобод людини як основу національної безпеки); другий аргумент зводиться до інтердисциплінарного підходу (антропоцентричне сприйняття національної безпеки потребує міждисциплінарного дослідження, включаючи елементи права, політики, соціології, психології та інших наукових

галузей); третій аргумент вирізняє так званий суспільний договір (розгляд національної безпеки у площині прав людини викликає дискусії щодо соціального контракту між державою та її громадянами, а також розподілу влади та відповідальності між ними); четвертий аргумент акцентує на глобальній перспективі (це напрям зростання транснаціональних викликів, таких як тероризм, кіберзлочинність та інших, що спонукає до розгляду національної безпеки в глобальному контексті, де захист прав людини має надважливе значення); п'ятий аргумент – вплив технологій (стрімкий технологічний прогрес створює нові можливості для захисту й водночас ризику щодо порушення прав людини, що потребує нових підходів до регулювання суспільних відносин у сфері національної безпеки). Перелічені аргументи доводять, що дослідження антропоцентричності національної безпеки у сучасному юридичному дискурсі є новаторським і важливим для розвитку сучасної наукової, зокрема правової, думки.

Статті і тези наукових доповідей

Августин Р. Resilience-governance як інструмент стійкості публічного управління у сфері національної безпеки України. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2025. Т. 344. № 4. С. 30-38.

У статті досліджується концепція resilience-governance як інструмент забезпечення стійкості публічного управління у сфері національної безпеки України в умовах гібридних загроз і зatoryжної стратегічної нестабільності. Обґрунтовано необхідність трансформації традиційної бюрократичної моделі управління шляхом впровадження гнучких, антикризових та мережевих підходів, які дозволяють забезпечити адаптивність, координацію та оперативність у реагуванні на багатовимірні виклики. У межах дослідження проаналізовано міжнародний досвід, національні нормативно-правові засади та практичні інституційні зрушення, що формують передумови для запровадження resilience-моделі в управлінську практику. Запропоновано цілісну концептуальну модель resilience-governance, яка інтегрує функції цифрової трансформації, суспільної мобілізації, стратегічної аналітики та інституційної стійкості. Результати дослідження можуть бути використані при розробці стратегій реформування державного управління, побудові національних систем безпеки та створенні ефективних механізмів реагування на гібридні загрози.

Александров В. Основні наукові підходи щодо публічного управління забезпечення національної стійкості України. Наукові перспективи. 2022. № 9(27). С. 21-34.

У статті досліджено основні наукові підходи щодо публічного управління забезпечення національної стійкості України. Зроблено аналіз наукових досліджень останніх років за обраною темою статті. Запропоновано рекомендації що спрямовані на створення ефективної системи національної стійкості України. За результатами проведеного аналізу історіографії проблеми доведено, що основними елементами національної стійкості можна визначити такі як: адаптивність, здатність чинити опір (опірність), здатність до мінімально належного функціонування під час криз (стабільність) та здатність до відновлення після кризи (відновлювальність). При цьому необхідно чітко розуміти, що національна стійкість має стати частиною системи забезпечення національної безпеки. Зазначається, що для створення в Україні системи національної стійкості необхідно розробити Національний реєстр загроз за кожною із сфер національної безпеки, якій має передбачатись чіткий план щодо протидії відповідній загрози, він має містити опис можливих наслідків настання певної загрози, визначати сфери відповідальності і порядок реагування уповноважених органів державної і місцевої влади, інформацію для населення, а також розробку окремого елемента відповідної системи національної стійкості, яка буде адаптуватись до вказаної

загрози. Пропонується також створити систему аналізу загроз національній безпеці та національній стійкості у різних сферах життєдіяльності, розробити загальну та галузеві методики щодо визначення критеріїв, індикаторів та їх граничних значень. Це дозволить адекватно оцінювати рівень відповідних загроз та відповідним чином реагувати на них, розбудовуючи систему забезпечення національної безпеки та національної стійкості. У висновках наголошується, що ефективна, розвинута система національної стійкості значно посилює спроможність як системи державного управління в кризових умовах та зберігає можливості виконувати всі управлінські функції. Система публічного управління відіграє значну роль у забезпеченні національної стійкості до глобальних та національних ризиків. Від того, як вона організована, за якими принципами діє, значною мірою залежить ефективність протидії держави викликам та загрозам національній безпеці.

Александров В. Пропозиції щодо вдосконалення взаємодії державних та недержавних суб'єктів забезпечення національної безпеки у процесі забезпечення національної стійкості України. *Наукові перспективи*. 2025. № 4(58). С. 21-33.

У статті досліджено проблематику взаємодії державних та недержавних суб'єктів забезпечення національної безпеки у процесі забезпечення національної стійкості України що зумовлені низкою факторів, які особливо загострилися в умовах російсько-української війни. Зроблено аналіз наукових досліджень останніх років за обраною темою статті. За результатами проведеного аналізу зроблено класифікацію основних недержавних суб'єктів забезпечення національної безпеки, які роблять вагомий внесок у забезпечення національної стійкості України. Зазначається, що важливим аспектом забезпечення національної стійкості є ефективна взаємодія між громадянським суспільством та державними органами. На основі аналізу взаємодії органів державної влади та не державних суб'єктів забезпечення національної безпеки сформовано рекомендації щодо вдосконалення взаємодії та відповідно посилення національної стійкості України, а саме: вдосконалення законодавства для створення сприятливих умов розвитку недержавного сектору; налагодження діалогу через консультації, громадські слухання, круглі столи для вироблення спільного бачення пріоритетів безпекової політики тощо; залучення представників громадянського суспільства до формування та моніторингу безпекових стратегій і програм для підвищення їх якості та легітимності; фінансова, організаційна та інформаційна підтримка суспільно значущих ініціатив недержавних суб'єктів через прозорі конкурси тощо; спільні інформаційно– просвітницькі кампанії для підвищення обізнаності щодо безпекових загроз; розбудова системи професійної підготовки кадрів у сфері нацбезпеки із залученням наукових та освітніх установ, громадських і волонтерських організацій тощо; впровадження кращих міжнародних практик взаємодії держави з недержавними суб'єктами у сфері національної стійкості; У висновках наголошується що налагодження дієвої співпраці між державними органами та недержавними суб'єктами забезпечення національної безпеки є необхідною умовою розбудови стійкої та резилієнтної України.

Арсенович Л. А. Парадигма захисту критичної інфраструктури в системі національної безпеки України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2024. № 8. С. 1-31.

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України актуалізували для країни питання захисту критичної інфраструктури, об'єктів та систем важливих для життєдіяльності суспільства і громадськості, та сформували потребу у створенні ефективної та дієвої системи захисту критичної інфраструктури в Україні. Гармонізація національних підходів щодо створення системи захисту критичної інфраструктури з європейськими та євроатлантичними підходами сприятиме удосконаленню механізмів забезпечення національної безпеки та посилить потенціал України щодо інтеграції до європейського безпекового простору. Прагнення нашої

держави до європейського простору відкриває перед Україною напрям додаткових можливостей та перспектив для скорішого зменшення відставання від провідних країн Європи та світу і для знаходження свого місця у векторній системі європейської та євроатлантичної безпеки. Як і в інших країнах світу, на сьогодні в Україні функціонують відповідні системи, об'єкти та ресурси, пошкодження або знищення яких нанесе істотний негативний вплив на громадян, суспільство, національну безпеку, державні інституції, а також на публічне управління в цілому. На теперішній час вже почала діяти ціла низка законодавчих, нормативно-правових та організаційно-розпорядчих актів, які визначають повноваження та компетенцію суб'єктів національної системи захисту критичної інфраструктури, а також встановлюють особливості забезпечення охорони та безпечного функціонування зазначених об'єктів і систем. Разом з тим, в Україні й досі відсутній системний підхід на національному рівні, а також відповідний алгоритм щодо управління захистом та безпекою усього комплексу систем, об'єктів та ресурсів, які відносяться до критичної інфраструктури. У статті розглянуто підґрунтя започаткування поняття «критична інфраструктура», зарубіжний досвід його використання, а також нормативно-правові підстави щодо впорядкування термінології у сфері захисту критичної інфраструктури, у тому числі щодо забезпечення національної безпеки України у зазначеній сфері. Крім цього, запропоновано напрями удосконалення захисту критичної інфраструктури в системі національної безпеки України шляхом впровадження в умовах воєнного стану «моделі взаємодії і координації» для суб'єктів національної системи захисту критичної інфраструктури, яка вказує на необхідність подальшої розбудови державної системи захисту критичної інфраструктури.

Асланов С. Управлінська стійкість державних інституцій України в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи*. 2025. № 10(64). С. 48-54.

У статті здійснено комплексне дослідження феномену управлінської стійкості державних інституцій України в умовах воєнного стану як одного з ключових чинників забезпечення ефективності системи публічного управління, стабільності державного механізму та збереження цілісності держави. Під управлінською стійкістю запропоновано розуміти здатність органів державної влади ефективно функціонувати в умовах надзвичайних загроз, адаптувати управлінські процеси до змін зовнішнього середовища, зберігаючи при цьому інституційну спроможність, легітимність та довіру громадян. У дослідженні визначено, що рівень управлінської стійкості державних інституцій формується під впливом низки взаємопов'язаних чинників, серед яких – політична консолідація, стабільність кадрового корпусу, розвиток стратегічного планування, ефективна комунікація між владою та суспільством, цифровізація управлінських процесів і зміцнення партнерських відносин із громадянським суспільством. Підкреслюється, що в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України саме здатність державних органів діяти узгоджено, оперативно ухвалювати рішення та забезпечувати прозорість управління стала визначальним чинником підтримання функціональної стійкості державного апарату. Окрему увагу приділено трансформації управлінських практик у напрямі децентралізації, підвищення адаптивності та інституційної гнучкості. Зазначено, що нові управлінські підходи базуються на принципах сценарного планування, кризового менеджменту та багаторівневої координації між органами влади різного рівня. Це дозволяє ефективно реагувати на динамічні зміни безпекового середовища, зменшуючи ризики управлінської дезорганізації. У статті наголошено, що управлінської стійкості вимагає системного оновлення державної політики у сфері публічного управління, удосконалення кадрового потенціалу, впровадження цифрових технологій управління та розвитку антикризової компетентності керівних кадрів. Зроблено висновок, що управлінська стійкість державних інституцій є не лише чинником ефективного реагування на кризові ситуації, а й фундаментом післявоєнного відновлення, модернізації державного управління та утвердження демократичних цінностей у суспільстві.

Балабаниць А. В. Стратегічні пріоритети безпекової політики України в умовах зовнішньої агресії. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: економіка. 2024. Вип. 28. С. 5-15.*

У статті розглянуто безпекову політику України, обґрунтовано концепт національної стійкості. На основі проведеного аналізу безпекового середовища в умовах зовнішньої агресії, розкрито небезпеки і загрози національним інтересам України. Визначено проблеми та пропозиції щодо реформування в діяльності міжнародних організацій в контексті забезпечення міжнародного безпекового середовища. Систематизовано фактори впливу на розвиток національної безпекової стійкості України й окреслено нові можливості для захисту національних інтересів в умовах розбудови нової моделі гарантування національної безпеки.

Баштанник О. В. Виміри розбудови національної системи стійкості у контексті внутрішньо та зовнішньополітичних пріоритетів України. *Публічне управління і адміністрування в Україні. 2023. Вип. 36. С. 7-11.*

У статті аналізуються основи формування національної стійкості відповідно до визначення, затвердженого в Рішенні Ради національної безпеки і оборони Про запровадження національної системи стійкості. В українських наукових дослідженнях концепт національної стійкості, актуальність аналізу якого з початку повномасштабного вторгнення на територію України значно зросла, розглядається вченими поки що не досить активно. Метою даної роботи є конкретизація актуальних вимірів розбудови національної системи стійкості на прикладі України та аналіз змістовного наповнення досліджуваних складових. У результаті проведеного дослідження було виокремлено два основних виміри розбудови національної системи стійкості, що кореспондують до внутрішньої та зовнішньої спрямованості функціонування політичної системи України. Внутрішній вимір є актуалізованим дослідженнями проблематики екологічної безпеки держави як важливого елементу національної системи стійкості. Зовнішній вимір спрямований на вивчення потенціалу національної стійкості в контексті процесів європейської та євроатлантичної інтеграції України. Акцентовано також на тому, що поряд із зазначеними складовими національної системи стійкості слід також залучити до аналізу інші аспекти її підтримання, що зосереджені на врегулюванні окремих напрямів реалізації державної політики. Серед них у якості основних можливо виокремити сприяння усталенню економічної безпеки як формування підґрунтя для національної безпеки в цілому, розробку державної системи захисту для гарантування безпеки критичної інфраструктури, захист прав і свобод людини в аспекті підтримання необхідної публічної безпеки та порядку. Зауважено, що до проблематики стійкості звертаються у гострий період розгортання кризової ситуації, або для врегулювання її наслідків, втім більш виваженим підходом є попередня діагностика кризових станів та оцінка вірогідності розгортання ситуації ризику в тих чи інших умовах.

Близнюк В., Шумська С., Бурлай Т., Борзенко О., Аргіріу А.-С. Резильєнтність соціально-економічної системи: стратегія і тактика мінімізації нерівностей українського суспільства. *Журнал європейської економіки. 2024. Т. 23. № 4. С. 583-603.*

У статті визначено напрями державної політики, спрямованої на забезпечення соціальної стійкості та викликів, пов'язаних з посиленням процесів нерівності в умовах війни. Розкрито змістові компоненти поняття соціальної стійкості, що є системно синергетичною характеристикою адаптивності, стресостійкості та гнучкості соціально-трудової сфери. Компаративний аналіз дав змогу констатувати поглиблення процесів нерівності в українському суспільстві в умовах тривалої війни та довести, що вирішення проблеми нерівності лежить у площині забезпечення соціальної стійкості ринку праці, викорінення дискримінації та недопущення ексклюзії на ринку праці. На основі узагальнення загроз забезпечення соціальної стійкості обґрунтовано

інституційний напрям забезпечення соціальної стійкості українського суспільства, що передбачає післявоєнне оновлення суспільного договору, що ґрунтується на основних принципах: соціальної справедливості, згуртованості, компліментарності, соціальної якості, інклюзивності.

Богдан Б. В. Державна політика у сфері захисту критичної інфраструктури під час дії воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 828-830.

Державна політика щодо захисту критичної інфраструктури в умовах дії воєнного стану спрямована на забезпечення безпеки об'єктів критичної інфраструктури, запобігання несанкціонованого втручання та прогнозування кризових ситуацій. Державна політика щодо захисту критичної інфраструктури включає низку заходів, до яких належать організаційні, нормативно-правові, технічні, ресурсні, інформаційні заходи. Основною метою державної політики щодо захисту критичної інфраструктури є створення та впровадження нормативно-правових та інших регуляторних актів, які забезпечують захист критичної інфраструктури. Виявлено, що державна політика у сфері захисту критичної інфраструктури в умовах дії воєнного стану є важливою складовою забезпечення стабільності рівня національної безпеки держави. Встановлено, що державна політика у сфері захисту критичної інфраструктури спрямовується на формування комплексу заходів, спрямованих на забезпечення безпеки критичної інфраструктури, який включає організаційні, нормативно-правові, інженерно-технічні, ресурсні, інформаційно-аналітичні та методологічні заходи. Автором проаналізовано низку нормативно-правових та підзаконних актів, норми яких спрямовані на забезпечення безпеки критичної інфраструктури, серед яких: Національний план захисту та забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури, Порядок проведення моніторингу рівня безпеки об'єктів критичної інфраструктури, Методика критеріїв і показників оцінки стану захищеності об'єктів критичної інфраструктури. Узагальнено визначені законодавством завдання для формування та реалізації державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури, надано їх характеристику, проаналізовано стан їх виконання. Реалізація державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури спрямована на створення дієвої системи захисту критичної інфраструктури на сучасному етапі.

Богданович В., Мейко О., Муженко В., Ворович Б. Принципи та цілі формування національної системи стійкості в умовах сучасних загроз та негативних тенденцій розвитку геополітичної та воєнно-політичної обстановки на початку XXI століття. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія військові та технічні науки*. Т. 90. № 1. С. 4-11.

Статтю присвячено загальній проблемі реформування сектору безпеки і оборони України. Керівні документи з питань національної безпеки держави містять основні вимоги до реформування сектору безпеки і оборони України, визначають раціональне використання наявних сил та засобів щодо забезпечення достатнього рівня воєнної безпеки держави. Практичне розв'язання зазначеної проблеми потребує розроблення принципів спільного застосування силових і несилових суб'єктів сектору безпеки і оборони України, підвищення рівня їх живучості в умовах впливу воєнних загроз, удосконалення методологічного апарату визначення цілей і завдань цим суб'єктам, а також оцінювання ефективності їх досягнення (виконання). За основу прийнято Концепцію забезпечення національної стійкості, схвалену Указом Президента України від 27.09.2021 № 479. Цю концепцію спрямовано на підвищення рівня стійкості системи державного управління, суспільства та України загалом. Водночас принципи та цілі, що задекларовані у Концепції національної системи стійкості, дублюють деякі принципи функціонування системи забезпечення національної безпеки, не враховують принципу превентивності в організації протидії воєнним загрозам. У прийнятій Концепції недостатньо розглянуто принцип оборонної достатності, що

передбачає фінансування та підтримання оборонного потенціалу держави на рівні, достатньому для відсічі і стримування збройної агресії проти України, з урахуванням поточного стану і перспектив розвитку безпекового середовища у світі та регіоні довкола України. Завдання щодо виявлення негативних тенденцій розвитку безпекового середовища та мінімізації їх впливу на рівень забезпечення воєнної безпеки держави доцільно формулювати у Щорічному посланні Президента України до Верховної Ради. Потребує формалізованого представлення цільова функція національної системи стійкості, яка б враховувала часові та ресурсні обмеження на її функціонування.

Богданович В., Муженко В., Луцький О. Концепція забезпечення воєнної безпеки України на основі оцінювання та прогнозування ризиків реалізації кризових сценаріїв. *Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України. Серія: військові та технічні науки.* 2023. № 4(93). С. 4-19.

Статтю присвячено загальній проблемі реформування сектору безпеки і оборони України. Сучасне мінливе безпекове середовище вимагає адаптації силових і несилових суб'єктів сектору безпеки і оборони України до реалізації різноманітних кризових сценаріїв. Запропонована концепція забезпечення воєнної безпеки України на основі оцінювання та прогнозування ризиків реалізації кризових сценаріїв дозволить превентивно реагувати на виявлені негативні тенденції розвитку безпекового середовища. Крім того, її можна використовувати як на етапі стратегічного планування та організації протидії виявленим загрозам воєнного і гібридного характеру, так і на етапі розроблення оборонного бюджету під час планування витрат на оборону та на етапах перерозподілу сил та засобів на потреби оборони. У проаналізованих публікаціях за досліджуваною тематикою інформаційні впливи на воєнну безпеку України, що створюються негативними тенденціями розвитку безпекового середовища, не розглянуто, що не дозволяє завчасно розробляти ефективні заходи з протидії кризовим сценаріям, які породжуються такими негативними тенденціями (наприклад, розвиток технологій штучного інтелекту, біотехнології тощо). Ось чому метою статті визначено розроблення Концепції забезпечення воєнної безпеки держави в умовах мінливого безпекового середовища на основі оцінювання та прогнозування ризиків реалізації кризових сценаріїв. Концепція, що пропонується, містить організаційно-методичні основи забезпечення достатнього рівня воєнної безпеки держави з використанням досвіду протидії застосуванню воєнної сили РФ проти України, уточнення понятійного апарату теорії воєнної безпеки держави, принципи та цілі функціонування системи забезпечення національної безпеки, методологічні основи щодо оцінювання та прогнозування ризиків реалізації кризових сценаріїв. Концепція може слугувати методичним "фундаментом" для створення цілісної методології системних досліджень проблем воєнної безпеки держави, забезпечення всеохоплюючої оборони України та сприятиме здатності завчасно реагувати на зростання рівня воєнної небезпеки на етапі виявлення негативних тенденцій розвитку безпекового середовища.

Богущ Л. Резильєнтність як пріоритет соціально-економічного розвитку України. *Механізм регулювання економіки.* 2022. № 3-4(97-98). С. 71-77.

У статті виявлені проблеми, обґрунтовані перспективи прискорення соціально-економічного розвитку України з урахуванням магістральних критеріїв підвищення його збалансованості та резильєнтності задля максимізації ефектів підвищення рівня і якості життєдіяльності населення як основних результатів і стимулів конкурентоспроможності національної економіки, пересічних територіальних громад, виробників і працівників. Історично сформовані параметри господарювання, середовища життєдіяльності та якості відтворення в Україні характеризуються помітними економічними, демографічними та екологічними диспропорціями, які потребують централізації зусиль щодо їх пом'якшення і подолання з боку органів влади, міжнародних

донорських організацій, регіональних спільнот (зокрема, в особі органів місцевої влади і самоврядування). Це передбачає кардинальний перегляд підходів до пріоритетів, орієнтирів, важелів соціально-економічного розвитку як на ближчу, так і на віддалену перспективу з урахуванням наскрізних орієнтирів його прискорення, збалансованої диверсифікації, забезпечення належного рівня резильєнтності. Найбільш узагальнено резильєнтна соціально-економічна система має характеризуватися усвідомленістю (зокрема, унормованістю) процесів, різноманіттям (варіативністю механізмів функціонування), здатністю до саморегулювання (в т. ч. завдяки задіянню механізмів інтеграції, адаптивності, актуалізації поточних пріоритетів), що забезпечують здатність протистояти спектру викликів і криз за рахунок внесення певних змін без шкоди для основних цінностей соціуму, його інституцій та сфер життєдіяльності. Перелік системних і територіально локалізованих ризиків, що впливатимуть на перспективи прискорення соціально-економічного розвитку України, окреслюється основними загрозами соціальної стабільності, факторами природної і техногенної небезпеки виробничої та побутової життєдіяльності. Підвищення резильєнтності вітчизняної економіки, соціуму загалом забезпечить використання: переваг економіко-географічного положення, геополітичного становища України; збережених параметрів конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу робочої сили, а також суспільних інституцій з їх відтворення; виробничого потенціалу ланок регіональної спеціалізації (промислових, агропереробних, соціокультурних), у т. ч. в формуванні, активізації транскордонних систем господарювання, логістики і транзитів.

Бондар В. Національна стійкість в системі національної безпеки: інформаційно-психологічний чинник. *Суспільство та національні інтереси*. 2024. № 5(5). С. 477-487.

У праці актуалізується проблематика гібридного світового протистояння й пов'язаного з цим деструктивного інформаційно-психологічного впливу на публічний простір країн, які визначено зовнішніми факторами об'єктами такого тиску. Мета статті – з'ясувати місце і роль інформаційно-психологічного чинника у забезпеченні національної стійкості. Тож, завдання, дослідити принцип національної стійкості відносно системи національної безпеки у контексті протидії зовнішньому деструктивному інформаційно-психологічному впливу на публічний простір. На прикладі визначення критеріїв побудови моделі національної стійкості наведено про сучасний досвід окремих країн із застосування різних підходів до забезпечення національної безпеки, її окремих сфер. Припущено про найбільш адаптивний підхід для України у забезпеченні національної безпеки вбудовою в цю систему принципу національної стійкості у контексті інформаційно-психологічного чинника. Розкриття предмету завдячує системному підходу, вибірковому аналітичному огляду концептуальних підходів провадження публічної політики зарубіжними країнами, дослідження та визначення поняття «національна безпека». Наукова новизна полягає у виокремленні того факту, що явище «національна стійкість» є системним і суспільним. Виходячи з того, що принцип національної стійкості вбудовано в систему національної безпеки, це означає, що мета, ціль, місія, завдання забезпечення національної безпеки – зберігати, досягати, розвивати національну стійкість задля збереження усієї системи. Практична значимість статті пов'язана з перспективою подальших наукових розвідок щодо концептуалізації понять «національна стійкість» та «національна система стійкості» – парадигма, яка потребуватиме методологічних і теоретичних опрацювань. Зроблено висновки щодо ролі й місця інформаційно-психологічного чинника відносно природи походження реальних та потенційних загроз заразом із його впливом на національну стійкість, що робить важливим питання модернізації концептуальних підходів влади за сучасних умов.

Бондар В. Д. Стійкість територіальних громад в Україні: безпековий підхід. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2025. № 9. С. 1-18.

У статті здійснено комплексний аналіз понять «стійкість», «безпека», «стійкість громад»; обґрунтовано необхідність системного підходу до дослідження соціальних систем, зокрема територіальних громад, як складних адаптивних утворень. Метою статті є аналіз чинників, що визначають стійкість територіальних громад, з акцентом на безпековий вимір – як на локальному, так і на регіональному рівнях. Проаналізовано нормативно-правову базу, вітчизняні та іноземні наукові підходи до розуміння стійкості. Запропоновано використання методики оцінки загроз національній безпеці на регіональному рівні для виявлення найбільш критичних викликів для територіальних громад. Зроблено акцент на значущості локальних управлінських практик, гнучких форм взаємодії органів місцевого самоврядування та військових адміністрацій, а також ролі системи ризик-менеджменту та навчання в забезпеченні стійкого функціонування громад у кризових умовах.

Бондаренко О. С., Миргород В. В. Корупція та національна безпека: виклики та шляхи реформ. *Академічні візії*. 2024. № 28. С. 1-11.

Відзначається, що корупція не лише підриває інституції держави, але й загрожує її внутрішній стійкості та зовнішньому впливу. Ця стаття пропонує не лише аналіз проблеми, але й конструктивні рекомендації щодо шляхів реформування для забезпечення національної безпеки. Автори докладно розглядають різні аспекти впливу корупції на національну безпеку: 1) порушення довіри громадян до урядових структур та правоохоронних органів, що може призвести до втрати легітимності влади та загрози соціальному порядку; 2) порушення законності, бо захищаються лише ті, хто може надати неправомірну вигоду; 3) втрата інвестицій та обмеження розвитку бізнесу, що може призвести до зростання безробіття, недофінансування соціальних програм та загальної економічної нестабільності; 4) втрата боєздатності, розкрадання військової техніки та секретної інформації, що загрожує безпеці країни; 5) втрата довіри міжнародних партнерів або втрата міжнародної підтримки; 6) поглиблення нерівності, незадоволеність та соціальні напруження, що може призвести до загострення політичних конфліктів та соціальної нестабільності. Автори розглядають широкий спектр заходів, таких як підвищення прозорості та підзвітності управління, реформа правової системи, підтримка громадянського суспільства та залучення міжнародних партнерів до боротьби з корупцією. Робиться висновок, що протидія корупції – це не лише необхідна умова для забезпечення національної безпеки, але й важливий фактор економічного й соціального розвитку країни. Це більше, ніж просто боротьба з виявленими випадками одержання неправомірної вигоди та втручанням у владні процеси; це системний підхід до створення прозорої, справедливої та ефективної системи управління, яка сприятиме стабільності і довірі як в середині країни, так і на міжнародному рівні.

Борисенко В. Ю., Борисенко Ю. В. Публічне управління процесами забезпечення національної стійкості на рівні територіальної громади: загальні підходи, принципи та інноваційні інструменти. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2025. № 2. С. 46-52.

У статті запропоновано концептуальну модель забезпечення національної стійкості на рівні територіальної громади, яка поєднує контур національного рівня концептуальної моделі (відтворює процес гарантування збереження безпеки і безперервності функціонування основних сфер життєдіяльності держави й суспільства через використання суб'єктами національної системи стійкості комплексу відповідних інструментів в умовах гібридних загроз і змін безпекового середовища) та локальний контур (демонструє базові складові механізми, що процесно пов'язує комплекс адаптивних можливостей з вимірами інституційної стійкості через розроблення стратегії готовності до наднормативних подій). Акцентовано на тому, що внесок локальних контурів територіальних громад забезпечує формування національної стійкості і подальший

сталий розвиток країни в цілому. Зроблено висновок, що результативність пропонованої моделі забезпечується імплементацією комплексу базових принципів для розбудови системи публічного управління процесами забезпечення національної стійкості на рівні територіальної громади: гнучкість, стандартизація та єдність зусиль. Систематизовано аспекти спроможності територіальних громад забезпечувати резильєнтність / стійкість на місцевому рівні, зокрема, реалізацію моделей проактивного адаптивного публічного управління на основі розбудови взаємодії та широкого залучення заінтересованих сторін та формування на регіональному та місцевому рівнях систем комплексної контрольної діяльності, зокрема громадського контролю за використанням ресурсів. Підкреслено, що в умовах викликів воєнного часу та подальшого повоєнного відновлення нагальною потребою є упровадження у вітчизняних територіальних громадах систем управління сталим розвитком за моделлю міжнародного стандарту ISO 37101.

Версетті Е. О. Міжнародна система як інструмент протидії етнополітичній дестабілізації: ситуативна криза чи перманентна неефективність інститутів. *Актуальні проблеми політики*. 2025. Вип. 75. С. 212-219.

У статті розглянуто проблематику міжнародної системи, її неспроможність та неефективність у виконанні певних функцій, зокрема глобальних міжнародних інституцій у виконанні безпекових функцій у світі. Автором пропонується застосувати теорію неореалізму Джона Машрмайера задля визначення певних причин, індикаторів та проблем у питанні неефективності міжнародних інституцій. Зокрема ретельно розглянутий етнополітичний аспект, адже згідно із гіпотезою автора в питаннях етнополітики суб'єктом є геополітичні фактори, а не міжнародне право, чи то її матеріалізована сутність у виді міжнародних інституцій. Окрім цього в статті проведений й аналіз нормативно-правових актів, які відображають як і здатність актора обходити норми міжнародного права, так і здатність окремих акторів самим впливати на етнополітичну чи то стабільність, чи то етнополітичну стійкість власного суспільства. Зокрема в контексті нездатності міжнародної системи ефективно реагувати, автор намагався відобразити ті процеси в етнополітичному вимірі, які несуть характер агресії однієї держави щодо іншої, але не підпадають під юридичне оформлення цих процесів в якості «агресії». Автором запропоновано в статті досягнути декілька наукових завдань, які в повній мірі відображають контекст заданої теми, зокрема були надані деякі рекомендації щодо розуміння проблеми в політичній науці та щодо практичного вирішення деяких проблем. Також запропоновано зробити переоцінку нинішньої історичної міжнародної системи, зокрема виділити певні властивості, що не були притаманні минулій Постдамсько-Амстердамській міжнародній системі. А задля прагматичності досягнутих теоретичним шляхом умовиводів у статті використовується не лише аналіз наукових опублікованих праць й нормативно-правових актів, але й нинішніх – процесів, подій які розгортаються на міжнародній арені.

Весоловська М., Карковська В., Головчак М. Інституційна стійкість системи охорони здоров'я як чинник державної життєздатності: управлінський вимір. *Національні інтереси України*. 2025. № 11(16). С. 1062-1074.

У статті розкрито інституційні основи формування стійкості системи охорони здоров'я України в умовах війни як ключового чинника державної життєздатності. Показано, що медична галузь виконує не лише лікувально-профілактичну, а й стратегічну функцію – забезпечує збереження людського потенціалу, соціальну згуртованість і стабільність управлінських процесів у кризовому середовищі. Мета статті полягає у науковому обґрунтуванні підходів до зміцнення інституційної стійкості системи охорони здоров'я України та визначенні управлінських механізмів її адаптації до умов воєнних і поствоєнних викликів. З'ясовано, що трансформація системи охорони здоров'я відбувається через децентралізацію управління, інтеграцію військової та цивільної медицини, цифровізацію сервісів, розширення міжнародного партнерства та переорієнтацію фінансування

на потреби безпеки й відновлення. Доведено, що зовнішня допомога відіграє роль каталізатора структурних змін, сприяючи гармонізації національних стандартів із європейськими підходами та підвищенню управлінської спроможності галузі. Визначено основні обмеження інституційного розвитку – кадровий дефіцит, неузгодженість між рівнями управління, фрагментарність цифрової інфраструктури та низький рівень міжсекторальної взаємодії. Сформульовано практичні пропозиції щодо посилення адаптивності системи: створення стратегічних резервів медичних потужностей, впровадження ризик-орієнтованих механізмів фінансування, уніфікації кризових протоколів, розвитку кадрової мобільності та розширення цифрових платформ. Отримані результати мають практичну значущість для розроблення нових моделей публічного управління сферою охорони здоров'я в умовах воєнного та післявоєнного відновлення держави. Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом впливу інституційної стійкості медичної системи на безпекову архітектуру, соціальну стабільність і управлінську ефективність у довготривалій перспективі.

Вовк С. О., Бадер А. В., Новоскольцева Л. О. Національна стійкість в умовах гібридних загроз: когнітивний вимір, брендування та оборонний потенціал. *Acta Securitatae Volynienses*. 2025. № 5. С. 5-12.

Здійснено комплексний аналіз феномена національної стійкості в умовах гібридних загроз, зокрема в контексті російсько-української війни. У центрі дослідження перебуває триопорна концепція національної стійкості: когнітивний вимір, стратегічне брендування держави та оборонний потенціал у його розширеному трактуванні. Підкреслено, що сучасні загрози мають багатовимірний характер й охоплюють військову, інформаційну, політичну, економічну та культурну сфери, що зумовлює потребу в інтегрованому підході до зміцнення національної стійкості. Когнітивний вимір стійкості розглянуто як здатність суспільства протистояти інформаційно-психологічним атакам завдяки розвитку критичного мислення, медіаграмотності, рефлексивного осмислення інформаційних потоків і формування смислової автономії. Проаналізовано український досвід у сфері підвищення когнітивної стійкості. Висвітлено роль стратегічного брендування як засобу конструювання спільної смислової рамки та консолідації суспільства навколо цінностей свободи, гідності та демократичного розвитку. Проаналізовано кампанію Ukraine NOW як приклад успішної інтеграції зовнішнього іміджу та внутрішньої когнітивної мобілізації, що поєднала автентичні наративи української ідентичності з міжнародною комунікацією. Відзначено важливість таких чинників, як автентичність бренду, багаторівнева комунікація з різними аудиторіями та інклюзивність процесу формування національного образу. Третім важливим аспектом дослідження є розширене розуміння оборонного потенціалу. Показано, що в умовах гібридної війни оборонний потенціал охоплює не лише військові можливості, а й інформаційну безпеку, морально-психологічну стійкість населення, збереження безперервності функціонування критичних систем. Наголошено, що когнітивна мобілізація громадян через розвиток критичного мислення, укорінення національної ідентичності та солідаризацію навколо демократичних цінностей є одним із чинників посилення оборонного потенціалу держави. Зроблено висновок, що лише інтегрований підхід, який синергує когнітивний вимір, стратегічне брендування та розширене трактування оборонного потенціалу, забезпечує Україні можливість протистояти гібридним загрозам, зміцнювати політичну суб'єктність і формувати фундамент для сталого демократичного розвитку. Особливий акцент зроблено на тому, що успішна національна стійкість неможлива без участі громадянського суспільства, підтримки незалежних медіа, гнучкої державної політики у сфері комунікацій та системної роботи з формування навичок критичного осмислення реальності серед широких верств населення. Український досвід війни і протидії гібридним загрозам демонструє важливість поєднання когнітивної резистентності, символічної політики брендування та розвитку всебічного оборонного потенціалу як передумов для виживання і розвитку держави в новому безпековому середовищі.

Вольська О. Соціальна стійкість як елемент державної політики національної безпеки України. *Наукові перспективи*. 2025. № 12(66). С. 76-83.

У статті здійснено теоретико-аналітичне осмислення соціальної стійкості як системоутворюючого елемента державної політики національної безпеки України в умовах воєнного стану. Обґрунтовано, що трансформація сучасного безпекового середовища зумовлює відхід від вузько військово-оборонного розуміння національної безпеки та актуалізує інтеграцію соціального, гуманітарного, економічного та інституційного вимірів у безпекову політику держави. Показано, що соціальна стійкість постає не як сукупність окремих соціальних показників, а як інтегральна властивість суспільства, яка визначає його здатність до адаптації, збереження соціальної згуртованості та відновлення в умовах тривалих кризових впливів. В роботі проаналізовано сучасні підходи до трактування соціальної стійкості в межах концепцій суспільної резильєнтності, безпеки людини та загальносуспільного підходу, що використовуються у європейському та євроатлантичному безпековому дискурсі. Визначено, що в умовах воєнного стану соціальна стійкість безпосередньо пов'язана з ефективністю соціальної політики, рівнем довіри до інститутів влади, спроможністю територіальних громад, психологічною безпекою населення та збереженням людського капіталу. Акцентовано увагу на ролі територіальних громад як ключових суб'єктів формування соціальної стійкості та базового рівня реалізації соціального виміру національної безпеки, оскільки децентралізація, що відбувалась до повномасштабного вторгнення, створила інституційні передумови для того, щоб громади змогли виконувати ці функції, однак водночас війна виявила значні диспропорції в їх ресурсній та управлінській спроможності. Матеріал статті підкреслює, що недостатня концептуалізація соціальної стійкості у стратегічних документах і практиках реалізації державної політики національної безпеки створює ризики внутрішньої дестабілізації та знижує довгострокову безпекову спроможність держави. В роботі зроблено висновок про необхідність подальшого розвитку теоретико-методологічних підходів до дослідження соціальної стійкості та її інтеграції в систему стратегічного планування національної безпеки України з урахуванням воєнних і післявоєнних трансформацій.

Гаврилюк І., Череп В., Дідіченко В., Кінь О. Національна стійкість та національний спротив – наріжні камені незламності України: за досвідом російсько-української війни. *Military Science*. 2025. Т. 3. № 1. С. 73-99.

У статті комплексно проаналізовано феномен національної стійкості та національного спротиву України як основних чинників незламності в умовах російсько-української війни, що триває з 2014-го по 2025 рік. Визначено національну стійкість як здатність українського суспільства і державних структур ефективно протистояти агресії, зберігати стабільність у критичних умовах та швидко адаптуватися до викликів війни. Національний спротив розглядається у статті як багаторівневий процес протидії, який включає як військову складову (діяльність Збройних Сил України, територіальної оборони, партизанського руху), так і широкий спектр цивільних ініціатив (волонтерство, інформаційний спротив, культурний опір). Для поглибленого розкриття теми використано приклади з різних регіонів України, що особливо відзначилися у боротьбі з агресором: оборона Києва в лютому – березні 2022 року, мирний та партизанський спротив окупації у Херсоні, а також багаторічна оборона на Донбасі. Важливим аспектом є порівняльний аналіз українського досвіду з міжнародною практикою забезпечення національної стійкості в умовах зовнішньої загрози, зокрема досвіду Ізраїлю та країн Балтії (Естонії, Латвії, Литви). Доведено, що саме єдність українського суспільства, консолідація національної ідентичності, масова участь громадян у спротиві та масштабна міжнародна підтримка стали визначальними для того, що Україна не лише вистояла, а й продемонструвала унікальну здатність до відновлення та подальшої боротьби. У результаті аналізу сформульовано практичні рекомендації щодо розвитку національної стійкості та зміцнення системи національного спротиву України на майбутнє.

Матеріали статті можуть бути використані в діяльності органів державної влади, військових структур, освітніх і наукових установ для розроблення стратегічних документів та програм з питань національної безпеки та оборони, підготовки особового складу та навчання громадян щодо дій у кризових ситуаціях. Перспективними напрямками подальших досліджень є вивчення ролі громадянського суспільства у післявоєнному відновленні України, вдосконалення територіальної оборони, а також дослідження психологічних аспектів національної стійкості в умовах затяжних військових конфліктів.

Гандзюра В. П., Матвієнко М. Г. Розбудова національної системи стійкості як складова європейської та євроатлантичної інтеграції України. Сталий розвиток країни в рамках Європейської інтеграції : тези Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (30 листопада 2022 р.). Житомир : «Житомирська політехніка», 2022. С. 60-61.

Розбудова національної системи стійкості є одним із пріоритетних напрямів політики національної безпеки України на сучасному етапі. Це обумовлено необхідністю забезпечення готовності держави і суспільства до реагування на широкий спектр загроз різного походження, а також безперервності основних процесів у державі. Україна має значний потенціал стійкості, що підтверджується досвідом її протидії як гібридній агресії, так і повномасштабному військовому вторгненню 24 лютого 2022 року. Проте системні механізми забезпечення національної стійкості наразі не сформовані. Їх запровадження сприятиме водночас посиленню і розвитку системи забезпечення національної безпеки України. Курс на повноправне членство в ЄС і НАТО офіційно закріплений у Конституції України. На Варшавському саміті 2016 року країни НАТО визначили посилення стійкості одним із пріоритетів діяльності Альянсу, встановивши перелік з семи базових критеріїв НАТО для оцінки цивільної готовності суспільства: гарантована дієвість уряду і критично важливих урядових послуг; стійке постачання енергії; здатність ефективно діяти у разі неконтрольованого переміщення людей; стійкі джерела води і продуктів харчування; здатність реагувати на ситуації з масовими втратами; стійкі системи зв'язку; стійкі транспортні системи. Зазначається, що національна система стійкості передбачає формування комплексного механізму, який включатиме в себе етапи оцінки ризиків, планування та навчань, узгоджені протоколи реагування на кризову ситуацію та відновлення до початкового стану. Наголошено, що з огляду на наші реалії гостро постала проблема і необхідність доповнення національної системи стійкості екобезпековою складовою. І лише коли проблеми екобезпеки посядуть належне місце в системі Національної безпеки і в Національній системі стійкості, можна розраховувати на поступове поліпшення стану екосистем, якості середовища, здоров'я людини та мінімізацію шкоди навіть за умов будь-яких потужних збурюючих чинників.

Геєць В. М., Бурлай Т. В., Близнюк В. В. Соціальна резильєнтність національної економіки крізь призму досвіду Європейського Союзу та України. *Економічна теорія*. 2023. № 3. С. 5–43.

Досліджено поняття резильєнтності (стресостійкості) на макрорівні, розкрито його зміст у соціальному, економічному та соціальному вимірі. Показано, що у контексті посилення глобальних ризиків і гібридних загроз, прискореного перетворення світу на глобальну гібридну систему "мир–війна", пріоритетним завданням урядової політики постає забезпечення резильєнтності національної економічної системи як здатності зберігати функціональність і відновлюватися після шокової дії різних чинників. На основі логіко-історичного підходу розкрито етапи становлення концепції мультимірної резильєнтності як стратегічної основи сучасного урядування Європейського Союзу. Вказана концепція стала підґрунтям реконфігурації системи стратегічного форсайту ЄС, 2020 року інтегрованого у процес формування загальноєвропейської

політики, спрямованої на забезпечення ефективного переходу до "зеленої", цифрової та більш справедливої Європи. У рамках Європейської системи аналізу стратегії та політики (European Strategy and Policy Analysis System – ESPAS) оновлена система стратегічного форсайту ЄС передбачає застосування "Інформаційних панелей резильєнтності" як нового моніторингового інструменту, розробленого з урахуванням специфіки розвитку держав-учасниць. Проаналізовано представлені Єврокомісією оцінки соціально-економічної резильєнтності Євросоюзу за 2023 рік, що отримані за допомогою зазначеного моніторингового інструменту. Розкрито роль концепції мультивимірної резильєнтності у формуванні та реалізації національних Планів відновлення та стійкості держав ЄС на поточному етапі. Охарактеризовано законодавчі новації Європейського Союзу щодо забезпечення резильєнтності економік і суспільств країн-учасниць в умовах подолання шоківих наслідків пандемії COVID-19, російсько-української війни та кліматичних змін. Обґрунтовано необхідність забезпечення соціальної резильєнтності економічного розвитку України як надійної опори його підтримки у період війни з РФ, а також під час післявоєнної реконструктивної відбудови. Доведено, що соціальна резильєнтність національної економіки України в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови може бути представлена у вигляді моделі, що структурно містить три сектори, а саме: 1) зайнятість і трудовий потенціал; 2) платоспроможний споживчий попит; 3) соціальний захист і забезпечення. Кожен з цих секторів комплексно залежить від багатьох чинників, що характеризують формування людського і соціального капіталу, якість життя людей, розвиток сфер зайнятості, соціального забезпечення та соціального захисту населення, стан екосистеми та інституційного середовища тощо. З урахуванням сучасних підходів ЄС розроблено перелік базових і додаткових показників для моніторингу та аналізу соціальної резильєнтності національної економіки України. Розроблено практичні рекомендації щодо заходів державної політики, спрямованих на забезпечення соціальної резильєнтності національної економіки України у воєнний і післявоєнний період.

Герасимчук Т. Ф. Національна стійкість як детермінанта європейської інтеграції України. *Політикус*. 2022. Вип. 4. С. 18-28.

Особливої актуальності проблема стійкості набуває з початком повномасштабної збройної агресії Росії проти України, яка стала головним викликом для всього демократичного світу. Протидія військовій агресії Росії показала мужність і героїзм, національну єдність і стійкість української нації. Україна зробила свій цивілізаційний вибір і в умовах війни, виборюючи свою незалежність та відстоюючи державність, продовжує євроінтеграційні перетворення. 23 червня 2022 р. Україна отримала статус кандидата на вступ до Європейського Союзу. Без зміцнення національної стійкості неможлива протидія російській агресії та реалізація стратегічного курсу України на набуття повноправного членства в ЄС, що в свою чергу вимагає стійкості державних інституцій та громадянського суспільства, відновлення економіки та всієї інфраструктури держави. Метою даної статті є аналіз стійкості як необхідної умови протидії російській збройній агресії та як єдиного компонента системи відносин Україна-ЄС. Методологія дослідження базується на системному та синергетичному підходах, що поглиблює концептуальне осмислення категорій «стійкість» і «національна стійкість» та у поєднанні з компаративним методом і контент-аналізом сприяє узагальненню досвіду ЄС та України у розбудові систем стійкості та солідарності держав-членів ЄС щодо підтримки України. Національна стійкість України аналізується у двох вимірах, по-перше, як важлива складова протидії російській військовій агресії та захисту суверенітету України, по-друге, як необхідна умова реалізації Україною політики європейської інтеграції. Стійкість України – це здатність до протистояння, адаптації та до відновлення задля збереження суверенітету та територіальної цілісності, здатність до реалізації європейського вибору. Партнерські відносини Україна-ЄС, що побудовані на довірі, співпраці і діалозі, відіграють важливу роль у посиленні стійкості як України, так і ЄС. Для ЄС стійкість

важлива у створенні більш гнучких систем безпекової взаємодії, здатних швидко й ефективно реагувати на нові виклики і загрози та забезпечувати стійкість в самому ЄС, державах-членах і на його кордонах. Стійкість ЄС визначає його готовність до розширення і здатність приймати нових членів. Солідарність ЄС з Україною – це наша стійкість, безпека і наша спільна боротьба за європейські цінності, свободу та демократію.

Гнасевич В., Ігнат'єв А. Нормативно-правова база забезпечення воєнної безпеки України в умовах повномасштабної російської агресії проти України. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України. 2025. №1(84). С. 87-97.*

Основні законодавчі акти України з питань національної безпеки розроблені та ухвалені до повномасштабної збройної агресії РФ проти України. Повномасштабна війна, яка триває майже 3 роки, змушує критично переглянути деякі норми національного законодавства, що врегульовують функціонування системи забезпечення воєнної безпеки України та привести їх у відповідність умовам сьогодення. За результатами проведеного аналізу нормативно-правової бази України з питань функціонування системи забезпечення воєнної безпеки з'ясовано таке: 1) чинна нормативно-правова база України націлена на забезпечення воєнної безпеки та правове регулювання відносин між суб'єктами у системі забезпечення воєнної безпеки; 2) існуюча нормативно-правова база з питань функціонування системи забезпечення воєнної безпеки України має певні суперечності і не забезпечує дієвого механізму реагування на сучасні безпекові виклики (забезпечення воєнної безпеки України) та потребує уточнення з урахуванням характеру сучасних воєнних конфліктів (динамічного безпекового середовища); 3) нормативно-правова база, яка визначає засади майбутнього безпекового середовища, не регламентує повного циклу планування у сфері воєнної безпеки, який має охоплювати періодичний аналіз із виявлення і оцінювання воєнних загроз та планування заходів щодо їх нейтралізації також не визначено на який суб'єкт системи забезпечення воєнної безпеки покладено завдання щодо оцінювання та прогнозування рівня воєнної безпеки України. З метою актуалізації нормативно-правової бази України з питань забезпечення воєнної безпеки відповідно до умов сьогодення, обґрунтоване внесення змін та доповнень до деяких нормативно-правових актів.

Джегур Г. Регіональна стійкість України: соціально-економічний вимір в умовах безпекових викликів. *Актуальні питання в сучасній науці. 2025. № 6(36). С. 179-192.*

Стаття присвячена дослідженню соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах сучасних безпекових викликів. Виявлено та проаналізовано кризові демографічні процеси в регіонах, що посилюються через повномасштабне вторгнення та підтверджуються багатьма детермінантами. Здійснено аналіз видів міграції населення, що на сьогодні активізовано в Україні. Акцентовано на внутрішньому переміщенні населення та охарактеризовано чисельність населення за статусом переміщення по регіонах. Виявлено нерівномірність розподілу міграційних процесів по всій території України. Діагностика стану внутрішньо переміщених осіб актуалізує гостру потребу щодо розроблення та впровадження ефективних стратегій раннього відновлення. Визначено, ефективне відновлення українських регіонів потребує розроблення низки стратегічних документів, що обов'язково мають враховувати повернення біженців, відновлення зруйнованої інфраструктури та стимулювання економіки. Кризові явища в економіці зумовили втрату фінансової стабільності регіонів. Актуальним постає питання оптимізації механізмів бюджетного вирівнювання. Зазначено кількість місцевих бюджетів в Україні та їх взаємовідносини з державним бюджетом. Зазначено про спрощену процедуру бюджетного процесу на місцевому рівні й розширення повноважень як уряду, так й місцевих органів влади щодо управління і використання бюджетних коштів. Досліджено трансферти між державним і місцевими бюджетами та виявлено,

що сума трансфертів із державного бюджету до місцевих бюджетів практично в 14,97 разів вища. Проаналізовано дохідну частину місцевих бюджетів України за 2020-2024 роки та виявлено, що найнижчий показник припадає на початком повномасштабної війни. Виконання місцевих бюджетів за досліджуваний період показало перевищення доходів над видатками (бюджетний профіцит). Здійснено моніторинг відкриття і закриття компаній в умовах безпекових викликів та з'ясовано, частина бізнесу продовжує функціонувати, пристосовуючись до Актуальні питання у сучасній науці поточних тенденцій. З'ясовано, рівень безробіття залишається на високому рівні, а серед внутрішньо переміщених осіб він вищий, ніж населення загалом. Здійснено аналіз регіональної структури попиту на робочу силу. Виявлено, що регіональній диспропорційності слугувало закриття підприємств на прифронтових, окупованих територіях, їх релокація, втрата робочої сили через еміграцію.

Денисюк Ж. З. Українська культурна ідентичність як основа національної стійкості та культурної політики. *Культурологічний альманах*. 2025. № 1. 309–315.

У статті аналізуються питання впливу української культурної ідентичності на національну стійкість (резильєнтність) і механізми культурної політики, які сприяють її зміцненню. Досліджено концепт культурної ідентичності як фундаментального елементу національного самовизначення та його вплив на соціальну згуртованість, державотворчі процеси й міжнародний імідж України. Визначено роль національної пам'яті у збереженні та трансформації культурної спадщини в умовах глобалізації та інформаційних викликів. Окрему увагу приділено впливу російської агресії на процеси самоідентифікації українців і посиленню національної свідомості в сучасних умовах. Розглянуто ключові напрями культурної політики України, спрямовані на підтримку та розвиток національної ідентичності, включно з популяризацією української мови, інтеграцією традицій у сучасний мистецький дискурс, а також заходами щодо збереження культурної спадщини. Наголошено на важливості стратегічного підходу до культури та культурної політики як інструменту забезпечення стійкості держави та її громадян перед зовнішніми та внутрішніми викликами, особливо в умовах російської військової агресії. Висвітлено взаємозв'язок між українською культурною ідентичністю та національною стійкістю, окреслюючи можливі шляхи зміцнення культурного потенціалу України в умовах сучасних викликів. За результатами проведеного дослідження з'ясовано, що вплив війни на процеси консолідації нації здійснюється через культуру, мову, традиції, символіку та ін. Доведено стратегічну важливість культурної політики для зміцнення суспільної єдності, протидії інформаційним загрозам та в процесах воєнного відновлення України. Національна стійкість або резильєнтність має не лише психологічний чи соціальний, а й вагомий культурологічний вимір, оскільки саме культура визначає, як суспільство адаптується до змін, реагує на виклики та ретранслює власну ідентичність наступним поколінням.

Дмитренко Г., Масик М. Інституціональна стійкість публічного управління в умовах війни. *Наукові перспективи*. 2022. № 12(30). С. 41-54.

У статті проаналізовано сутність понять «держава», «державне управління», «публічна влада», «публічне управління», «інституційна спроможність» та ін., окреслено види публічного управління, досліджено інституціональну стійкість публічного управління України в умовах війни. Пріоритетними сферами інституційної спроможності публічного управління в умовах війни визначено: стратегічне планування (стратегія розвитку та план її реалізації); кваліфікація кадрових ресурсів у сфері публічного управління; інноваційні підходи та SMART технології; ефективне управління ресурсним потенціалом; співпраця та об'єднані зусилля органів влади, різноманітних інституцій та організацій, а також громадськості; постановка чіткої мети та цілей публічного управління. Для того, щоб посилити інституційну спроможність органів публічного

управління, запропоновано здійснити такі заходи: модернізувати та оптимізувати внутрішні процеси, зокрема ввести нові методи роботи, розробити систему управління якістю, впровадити інформаційні технології та ін.; покращити взаємодію між органами публічного управління та зацікавленими сторонами, удосконаливши координацію, інструменти та методи для вироблення політики на основі фактичних даних, механізми участі громадянського суспільства, впровадити законодавство про підвищення прозорості та підзвітності представників публічного управління; покращити якість надаваних послуг, зокрема зменшити адміністративне навантаження, інтегрувати послуги, запровадити електронне урядування та ін.; розробити відповідні адміністративні структури, перерозподілити функції, децентралізувати та удосконалити структуру управління; покращити інформаційно-технічне забезпечення діяльності органів публічного управління; розробити та впровадити стратегію та політику у сфері людських ресурсів з метою заповнення прогалин у даній сфері, підвищити вимоги до персоналу та удосконалити механізм розвитку кар'єри публічних службовців та ін.

Дорогий Я. Ю., Бердиченко І. О. Концептуальні засади глобальної стійкості смарт-держави. *Обчислювальна техніка та автоматизація*. 2023. Т. 1. №1(33). С. 29-37.

Ця стаття присвячена розгляду концептуальних засад глобальної стійкості смарт-держави. Автори розглядають сучасний вимір розвитку України у контексті впровадження технологій та інновацій у всі сфери життя. Зокрема, стаття розглядає вплив інформаційних технологій, штучного інтелекту, та інших сучасних технологій на ефективність управління, соціально-економічний розвиток та екологічну сталість. У статті детально розглядаються основні аспекти створення та функціонування смарт-держав, включаючи роль цифрових інфраструктур, відкритих даних, та електронного уряду. Автори аналізують принципи взаємодії смарт-держави з громадянами, підприємствами та іншими учасниками суспільства для досягнення високого рівня стійкості та розвитку. Стаття також розглядає виклики та ризики, пов'язані з впровадженням сучасних технологій у державну систему, та пропонує стратегії забезпечення кібербезпеки та захисту приватності в умовах цифрового середовища. Особлива увага приділяється ідеям сталого розвитку та етичним аспектам використання технологій для досягнення глобальної стійкості смарт-держав, розумінню таких дефініцій як цифрова стійкість та глобальна стійкість, і відповідно, визначенню їх структури і закономірностей застосування.

Жукова Л. М. Інституційна стійкість держави в умовах глобальної нестабільності. *Економіка та суспільство*. 2017. № 13. С. 3–7.

У статті йдеться про виявлення теоретичних основ інституційної стійкості держави в умовах глобальної нестабільності. Обґрунтовано чинники, що впливають на процеси забезпечення стійкості господарчої системи України. Запропоновано рівень досягнення інституційної рівноваги в суспільстві шляхом викорінення інституційних аномалій розвитку.

Загуменна Ю. О., Сокурєнко В. В. Національна безпека України в умовах воєнного стану: теоретико-правовий аналіз. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2024. Т. 31. № 2. С. 114-138.

Стаття присвячена теоретико-правовому аналізу ключових особливостей національної безпеки в умовах дії правового режиму воєнного стану, з'ясуванню специфіки зміни моделі правового регулювання, характеру та своєрідності таких змін відповідно до сучасної парадигми національної безпеки України, в умовах широкомасштабної російської військової інтервенції до України, розпочатої з 24 лютого 2022 року. Доведено, що національна безпека та воєнний стан є співвідносними науковими і прикладними категоріями, що характеризують захищеність інститутів особистості, суспільства і держави за особливих правових умов, коли забезпечення захисту у цих

інтересів неможливо без запровадження такого режиму. З'ясовано, що феномени режиму воєнного стану та стану національної безпеки повинні розглядатися як близькі та системно пов'язані правові категорії як у законодавстві, так і в юридичній науці. Показано, що загроза порушення національної безпеки або її порушення шляхом військової (збройної) агресії іншої держави зумовлює запровадження правового режиму воєнного стану. Таким чином, воєнний стан стає своєрідним (особливим) правовим режимом гарантування (поновлення) або сприяння національній безпеці в умовах потенційної чи реальної збройної агресії. Запровадження воєнного стану за таких умов відіграє низку соціально вагомих функцій для забезпечення національної безпеки: превентивну, правозахисну, стабілізаційну, стимулюючу. В умовах воєнного стану об'єктивно роль держави для забезпечення національної безпеки: зростає її правотворча і правозастосовна діяльність, державна влада діє в режимі безперервного функціонування, реалізується мобілізаційна модель функціонування державного апарату, сфера приватного розсуду (індивідуальної свободи фізичних та юридичних осіб) суттєво звужується (зменшується, обмежується).

Залізнюк В. П. Економічна стійкість та відновлення держав в умовах геополітичної турбулентності: стратегії та механізми реалізації. *Національні інтереси України*. 2025. № 9(14). С. 772-783.

У статті розглядаються проблеми економічної стійкості та відновлення держав в умовах геополітичної нестабільності, з особливим акцентом на прикладі України, яка з 2022 року зазнає значних економічних шоків через російську агресію. Збройні конфлікти, торговельні війни, енергетичні кризи та демографічні втрати є прикладами геополітичної нестабільності, яка поставляє під загрозу економічну стабільність країн. Аналіз даних Міжнародного валютного фонду показує, що ВВП України скоротився на 29,1% у 2022 році, але зріс на 2,9% у 2024 році та очікується зростання на 2% у 2025 році. Це підкреслює важливість комплексних стратегій для зменшення зовнішніх шоків і забезпечення стійкості в довгостроковій перспективі. Захист важливих ресурсів, диверсифікація економіки та посилення міжнародної співпраці складають економічну стійкість, яка розглядається як сукупність цих ознак. Особлива увага приділяється ресурсному підходу, який передбачає ефективне використання природних, людських і фінансових ресурсів для відновлення, зокрема через децентралізоване управління та зелені ініціативи, спрямовані на кліматичну нейтральність. Наукові розвідки останніх років демонструють, що існує певний брак досліджень економічної безпеки та ресурсних стратегій країн у стані війни. У статті розглядаються основні чинники геополітичної турбулентності, такі як збройні конфлікти, геоекономічне протистояння, енергетичні кризи та міграція, які впливають на економічну безпеку. Пропонуються шляхи реалізації планів відновлення, які включають залучення приватного сектора, інституційні реформи та міжнародні фонди. Інвестування у відновлювані джерела енергії, підтримка переміщених осіб і диверсифікація експорту є основою ресурсного підходу до трансформації економіки. Для забезпечення сталого відновлення України дане дослідження підкреслює важливість інтеграції економічної безпеки з ресурсними стратегіями, пропонуючи практичні поради, такі як покращення кібербезпеки, захист інфраструктури та створення регіональних мереж. Результати можна застосувати до інших країн, які зазнають геополітичного шоку, розвиваючи міжнародні методи відновлення.

Екосистемний підхід до формування національної стійкості: уроки з досвіду України : [про доповідь О. Резнікової 27 березня 2025 р.]. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 08.04.2025. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ekosystemnyu-pidkhdid-do-formuvannya-natsionalnoyi-stiykosti-uroky-z>.

27 березня 2025 р. у м. Варшава (Польща) відбувався семінар, на якому розглядалися теоретичні та практичні аспекти стійкості держави і суспільства у кризових умовах. Захід, у якому брали

участь представники органів державної влади Польщі, наукових установ та неурядових організацій із різних держав, був організований Фондацією ім. Стефана Баторія. На семінарі виступила завідувачка відділу проблем стратегічного планування центру безпекових досліджень НІСД, докторка політичних наук Ольга Резнікова. Доповідачка ознайомила присутніх із особливостями екосистеми національної стійкості, сформованої в Україні, та уроками, отриманими з досвіду нашої держави під час повномасштабного вторгнення РФ. Зокрема, у виступі було зазначено, що національна стійкість – це феномен, який привернув до себе особливу увагу під час повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Постало питання: завдяки чому Українська держава змогла протистояти агресору, котрий має значно більший військовий, економічний та людський потенціал? Відповідь на це питання потребує аналізу складників стійкості держави й суспільства та чинників впливу на них. Було наголошено, що національна стійкість – це комплексне явище, яке формується на різних рівнях (загальнодержавному, регіональному, локальному, об'єктовому, зовнішньому) та в різних вимірах (стійкість держави, суспільства, галузей, громад, організацій, операційна стійкість тощо). Кумулятивним ефектом взаємодії суб'єктів забезпечення національної стійкості стає синергія.

Іванов С. Особливості економічної стійкості як важливого складника забезпечення національної безпеки. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Державне управління. 2024. Т. 19 № 1. С. 74-79

Наголошено, що економічна стійкість стала об'єктивною необхідністю, що безпосередньо визначає майбутні перспективи держав. Національна безпека країни в економічному плані передбачає підтримку національної економіки на тому щаблі розвитку, яка забезпечувала би можливості подальшого економічного зростання, здатність протидіяти впливу зовнішніх і внутрішніх загроз. З метою аналізу економічної стійкості як умови забезпечення національної безпеки і виявлення її особливостей, надано характеристику економічної стійкості як ключового складника національної безпеки, виявлено закономірності та тенденції сучасного розвитку економіки, а також деструктивні фактори та загрози національній безпеці з боку економіки, визначено особливості економічної стійкості. Об'єктом дослідження виступила економічна стійкість як складова забезпечення національної безпеки. Проаналізувавши економічну стійкість як складник національної безпеки, було визначено, що економічна стійкість поєднує здатність протистояти зовнішнім чинникам, знижувати вразливість та можливість економіки відновлюватись. Також доведено, що економічна стійкість передбачає швидке повернення до рівноваги та здатність економіки поглинати потрясіння до зміни своєї структури та адаптуватися до потрясінь чи реакції на них. Виявлено, що класифікація деструктивних чинників та загроз національній безпеці в економічному прояві на зовнішні та внутрішні дає можливість зрозуміти причини порушення рівноваги економіки, оцінити шляхи підвищення економічної стійкості. Розкрито, що до особливостей економічної стійкості слід зарахувати складність, але залежно від показників виміру, методу або моделі розрахунку фокус може бути на рівновазі та адаптації, що показує важливість економічної стійкості для розуміння витрат і переваг політичного втручання. Визначено, що економічна стійкість є важливим складником, який потрібен не лише для визначення національної безпеки, а й її вимірювання та контролю.

Ігнатюк О. А. Резильєнтність як ключова компетентність і суб'єктивний чинник психологічного благополуччя особистості соціального працівника, педагога, психолога в умовах воєнного стану. Наукові записки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. Педагогіка і психологія. 2025. № 2 (6). С. 138–144.

У центрі уваги перебувають питання необхідності формування резильєнтності як ключової професійної компетентності та суб'єктивного чинника психологічного благополуччя майбутніх

соціальних працівників, педагогів, психологів. Наголошується на все більшій важливості стресостійкості, емоційної гнучкості й внутрішньої психологічної стабільності соціальних працівників, педагогів, психологів як основи ефективної професійної діяльності. Акцентовано увагу на високій стресогенності професійної праці, зумовленій як соціальними, так і професійними факторами, що підвищує ризики емоційного вигорання та професійної деформації. На підставі теоретико-емпіричних досліджень українських і закордонних учених досліджено сутність феномену «резилієнс» та підходи до визначення резильєнтності.

Калашнікова Т., Герасименко І. Соціальна політика як чинник забезпечення життєстійкості держави. Демографія та соціальна економіка. 2024. Т. 57. № 3. С. 59–78.

В умовах, коли українська державність зазнає найсерйознішого виклику в своїй новітній історії, актуалізується питання щодо пріоритетів державної політики в соціально-економічній сфері. Метою статті визначено дослідження місця і ролі соціальної політики у процесі забезпечення життєстійкості держави. Для формування основних положень дослідження використано загальнонаукові методи аналізу і синтезу, узагальнення, класифікації, системного аналізу, а також графічний метод для візуалізації отриманих результатів. У роботі проаналізовано сучасну науково-теоретичну платформу і базові дефініції поняття «життєстійкість», досліджено специфіку та сталий контекст використання споріднених з ним термінів – життєздатність, стійкість та резильєнтність, запропоновано системний погляд на життєстійкість держави та виокремлено її складові. Соціальна політика розглядається як елемент системи управління соціальними процесами, що безпосередньо впливає на життєстійкість українського соціуму. На сучасному етапі розвитку глобальної економіки людина виступає головним джерелом економічного зростання, а якість людського потенціалу є запорукою конкурентоздатності держави. Зважаючи на це, багатократно зростає важливість соціальної та гуманітарної політики. Економічна політика, отримання прибутку стає не самодостатньою діяльністю, а має бути спрямована на людину, розкриття потенціалу особистості і формування якісного людського потенціалу держави. Тому, оцінюючи соціальну політику, слід пам'ятати про цінність людини, зокрема економічну, і про необхідність відповідних інвестицій – у безпеку, систему охорони здоров'я, покращення умов праці задля розвитку цього ресурсу. Показано зв'язок між такими елементами життєстійкості держави вищого рівня, як життєстійкість економіки і життєстійкість соціуму. Саме у соціумі – родині, громаді, за місцем навчання – відбувається формування особистості, вона набуває певної фізичної кондиції, освіти, професійні навички і кваліфікацію, соціальні зв'язки. Таким чином формується людський і соціальний капітал як ресурс розвитку економіки і, відповідно, її стійкості і життєстійкості. Водночас економіка генерує матеріальні і фінансові ресурси, необхідні для фізичного існування окремо взятого індивіда та його розвитку, а також для існування соціуму загалом, зокрема об'єктів соціальної і інженерної інфраструктури. Проведений аналіз наглядно демонструє важливість соціальної політики як соціального інституту життєстійкості держави.

Каліман М. Р. Деякі питання вдосконалення процесу забезпечення національної стійкості в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 3. С. 196-198.

Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 введена в дію Стратегія національної безпеки України. Відповідно до положень цієї Стратегії стійкість визначено однією з основних засад, на яких ґрунтується національна безпека держави, а запровадження національної системи стійкості зараховано до пріоритетних завдань. Концепт національної стійкості є вкрай перспективним для подальших теоретичних розробок і практичних реалізацій. Суть концепту полягає в інституціоналізації партнерських стосунків державних інститутів та громадського сектора в питаннях національної безпеки. Суть стійкості полягає у здатності

суспільства в партнерстві з владою долати різного роду кризи та конфлікти з мінімальними втратами та можливістю швидкого відновлення. Стійкість пов'язана з суспільною довірою та здатністю до самоорганізації. Мета написання наукової статті – проаналізувати зміст проєкту Концепції забезпечення національної стійкості та запропонувати напрями її удосконалення. Серед дискусійних питань щодо змісту проєкту Концепції забезпечення національної стійкості, які потребують вирішення, автором виділені п'ять: відсутність принципів законності та верховенства права серед переліку принципів функціонування національної системи стійкості; відсутність визначення видів загроз та ризиків національній безпеці; відсутність у складі державних органів уповноваженого суб'єкта оцінювання загроз національній безпеці; відсутність алгоритмів дій суб'єктів національної стійкості за умов загрози чи виникнення надзвичайних ситуацій; відсутність діяльності органів та підрозділів Національної поліції України як базового елементу національної системи стійкості. Особливу увагу в статті приділено доповненню таким базовим елементом, який передбачає забезпечення національної системи стійкості, як готовність органів та підрозділів Національної поліції України виконувати завдання щодо забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку в умовах загрози чи виникнення надзвичайних ситуацій. Органи та підрозділи Національної поліції України є базовими під час організації діяльності щодо протидії факторам, які загрожують національній безпеці. Міністр внутрішніх справ України входить до Ради національної безпеки та оборони України, тому бере безпосередню участь у забезпеченні національної безпеки держави. Саме тому напрям діяльності Національної поліції України як базовий елемент національної стійкості має бути врахований під час розробки та впровадження Концепції забезпечення національної стійкості.

Кармишев Д., Гордієнко Л., Суворов В. Концептуальні засади інтегрованої системи кризового управління та забезпечення стійкості за трансформаційних умов. *Public Administration and Regional Development*. 2025. № 28. С. 583-605.

Серед проблем, що потребують розв'язання в умовах запровадження національної системи стійкості як на національному, так і інституційному рівні є недосконалість механізмів організації і координації дій у сфері кризового управління, міжвідомчої взаємодії у забезпеченні стійкості, забезпечення єдності концептуальних і методичних підходів, а також принципів функціонування суб'єктів забезпечення національної стійкості на різних рівнях. Запровадження інтегрованої системи кризового управління сприятиме реалізації можливостей забезпечити стійкість соціально-економічних систем різного рівня на основі єдиних концептуальних, організаційних і методичних підходів, суттєво підвищити ефективність системної координації, своєчасних оперативних і тактичних дій управлінців різного рівня щодо запобігання та реагування на кризові явища та небезпечні події в умовах перманентних загроз і впливів, у тому числі гібридного характеру. У статті обґрунтовано концептуальні засади і організаційно-методичні підходи до формування інтегрованої системи кризового управління та забезпечення стійкості соціально-економічних систем за трансформаційних умов. Зазначено, що формування інтегрованої системи кризового управління передбачає об'єднання в єдину цілісну систему раніше ізольованих частин, внаслідок чого виникає спроможність відповідної системи щодо організації своєчасних і ефективних заходів кризового управління на різних рівнях забезпечення стійкості соціально-економічних систем. Доведено, що формування інтегрованої системи кризового управління та стійкості потребує розроблення комплексного механізму щодо відпрацювання та подальшого застосування чітких організаційно-методичних підходів, тактичних алгоритмів, специфічних інструментів, дієвих координаційних заходів на різних рівнях функціонування та розвитку соціально-економічних систем, де відповідні рівні мають бути взаємопов'язаними за цілями, ресурсами, часом, якісними характеристиками.

Кизим М. О., Хаустова В. Є., Юденко Є. В. Концептуальні засади інституційно-інструментального забезпечення розбудови резильєнтної економіки України. *Проблеми економіки*. 2024. №4. С. 221–234.

Метою статті є формування концептуальних засад інституційно-інструментального забезпечення розбудови резильєнтної економіки України. Запропоновано розбудову економіки країни аналізувати в контексті складової компоненти надскладної системи – суспільства, яке пропонується розглядатися як сукупність таких сфер життя людей: політичної, соціальної, економічної та екологічної. Розглянуто погляди вчених на зміст поняття резильєнтності суспільства та його сфер і сформовано кібернетичну модель управління резильєнтністю суспільства в країні. Розроблено схему взаємозв'язку понять, близьких до поняття «резильєнтність», та запропоновано тлумачення поняття «резильєнтність суспільства». Запропоновано концептуальну модель дослідження резильєнтності суспільства. Сформовано модель стадій життєвого циклу події щодо суспільства в країні. Обґрунтовано, що резильєнтність економіки є складовою резильєнтності суспільства і її слід розглядати з двох аспектів: як потенціал, тобто сукупність наявних можливостей та засобів у будь-якій сфері суспільства, що можуть бути використані при дії криз (шоків) різного характеру та як результат дії кризи (шоку) в довгостроковому та короткостроковому періодах на економічну сферу. Запропоновано операційну модель забезпечення резильєнтності суспільства в країні. Узагальнено властивості резильєнтності суспільства. Обґрунтовано, що концепція резильєнтності є методологічною основою визначення інституційних інструментів повоєнної розбудови резильєнтної економіки України, і для того, щоб забезпечити резильєнтність суспільства, необхідно мати систему управління, яка відповідала б інтенсивності кризи (шоку) і відповідній реакції на них. При слабкій за інтенсивністю кризі (шоку), що впливає на ті чи інші сфери суспільства, найкращою системою управління для протистояння ним визначено антисипативне управління за слабкими сигналами. Досліджено сутнісну відмінність антисипативної, адаптивної та антикризової систем управління суспільством та сформовано схему послідовності проведення антикризової трансформації суспільства. Визначено інституційне й інструментальне забезпечення резильєнтності суспільства. Сформовано описові, описово-пояснювальні та пояснювальні гіпотези в сфері досліджень резильєнтності суспільства. Наведені гіпотези складають основу концепції інституційно-інструментального забезпечення розбудови резильєнтної економіки України.

Кондратьєва Г. В. Формування організаційної стійкості в організаціях у контексті цілей сталого розвитку. *Економічний простір*. 2024. № 196. С. 244-248.

У статті запропоновано концептуальну основу для формування організаційної стійкості як ключового чинника забезпечення сталого розвитку організацій у контексті сучасних глобальних викликів. Особливу увагу приділено інтеграції принципів стійкості в діяльність організацій, незалежно від їх типу, сфери діяльності чи форми власності. Організаційна стійкість визначається як здатність організації адаптуватися до змін, ефективно реагувати на виклики, підтримувати безперервність функціонування та забезпечувати довгострокову конкурентоспроможність. У дослідженні узагальнено сучасні підходи до визначення поняття «організаційна стійкість» та виокремлено її ключові компоненти, такі як готовність, реагування, адаптивність і навчання, що інтегруються в управлінські практики. Підкреслено значення цифрової трансформації, управління людськими ресурсами та корпоративної культури у зміцненні динамічних можливостей організації. Розглянуто роль стійкого мислення як критичного елемента, що забезпечує узгодженість між стратегічними цілями організації та зовнішнім середовищем. Організаційна стійкість представлена як динамічне явище, що формується завдяки синергії стратегічних і операційних чинників. Акцентовано на необхідності проактивного управління ризиками, стратегічної гнучкості та впровадження стійких практик, які сприяють не лише виживанню організацій у кризових ситуаціях, але і їхньому сталому зростанню та операційній досконалості.

Кірін Р. С., Пащенко О. А., Хоменко В. Л. Правові засади національної стійкості: регіональний та місцевий рівні. *Держава та регіони. Серія: Право.* 2025. № 3 (88). С. 6-19.

Стаття присвячена дослідженню правових засад національної стійкості на регіональному та місцевому рівнях в Україні в умовах сучасних викликів, таких як геополітична нестабільність, економічні кризи, соціальна нерівність та екологічні загрози. Метою дослідження є аналіз правових механізмів, які забезпечують стійкість на різних рівнях управління, та розробка рекомендацій для їх вдосконалення. У статті розглядаються теоретичні основи національної стійкості, включаючи визначення поняття, ключові принципи та роль децентралізації у зміцненні стійкості регіонів і громад. Особлива увага приділяється міжнародному законодавству, зокрема документам ООН та ЄС, які впливають на формування національної правової бази. На національному рівні аналізуються ключові закони, такі як «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про добровільне об'єднання територіальних громад», які створюють основу для децентралізації та стійкості. На регіональному рівні досліджуються повноваження обласних державних адміністрацій і стратегії розвитку, наприклад, у Львівській та Харківській областях, а на місцевому рівні – ініціативи громад, такі як проекти з енергоефективності у Вінницькій області чи соціального захисту у Полтавській області. Порівняльний аналіз регіонального та місцевого рівнів виявив спільні риси, такі як орієнтація на децентралізацію, та відмінності, пов'язані з масштабами діяльності й ресурсами. Основними викликами є недоліки законодавства, брак фінансування та низька правова свідомість, які ускладнюють координацію та реалізацію програм. Перспективи вдосконалення включають гармонізацію законодавства з міжнародними стандартами, запровадження цифрових платформ для координації та підвищення правової освіти. Стаття пропонує практичні рекомендації для державних, регіональних і місцевих органів влади, зокрема щодо чіткого визначення повноважень, посилення фінансової підтримки та залучення громадськості. Дослідження має наукове та практичне значення, що полягають відповідно у систематизації підходів до аналізу стійкості та наданні інструментів для вдосконалення управління стійкістю.

Кононова Д., Кобус О. Національна стійкість та поняття українська нація в контексті національної безпеки в умовах сучасної війни. *Національні інтереси України.* 2025. № 4(9). С. 154-164.

У вимірах гібридної війни, що розгорнулася проти України, концепція національної стійкості стає ключовим елементом забезпечення національної безпеки. Ця анотація прагне розкрити взаємозв'язок між національною стійкістю, ідентичністю української нації та стратегією національної безпеки в умовах сучасного конфлікту. Національна стійкість визначається як здатність держави та суспільства зберігати функціональність, цілісність та здатність до адаптації перед внутрішніми та зовнішніми загрозами. Вона охоплює військову стійкість, економічну стійкість, інформаційну стійкість, соціальну стійкість, культурну стійкість. Формування національної стійкості тісно пов'язане з консолідацією української нації, яка об'єднує громадян України, незалежно від їхнього етнічного походження, мови чи релігійних переконань. Ключовими чинниками консолідації є спільна історична пам'ять, спільні цінності, спільна мова та спільна культура. В умовах війни Росія активно використовує інструменти гібридної війни, спрямовані на розкол українського суспільства та підірив національної стійкості. Тому надзвичайно важливо протидіяти російській пропаганді, зміцнювати інформаційну безпеку та розвивати критичне мислення серед громадян. Забезпечення національної безпеки України вимагає комплексного підходу, який включає в себе зміцнення обороноздатності держави, розвиток економіки, захист інформаційного простору, зміцнення соціальної єдності, збереження культурної ідентичності. Національна стійкість та консолідація української нації є ключовими факторами забезпечення національної безпеки України в умовах сучасної війни. Лише об'єднавши зусилля, український народ зможе захистити свою незалежність, територіальну цілісність та суверенітет.

Конопка Н. Поняття «стійкості» у сфері національної безпеки. *Безпекові студії: концепції, методологія, освіта* : матеріали Міжнародної конференції (м. Острого, 31-30 жовтня, 2023 р.). Острого, 2023. С. 50-55.

Із зростанням загроз різноманітного характеру потреба розбудови стійкості суспільств, держав чи організацій стала на порядку денному світової спільноти. Стійкість держави та суспільства до терористичної загрози, інформаційних атак, стійкості комп'ютерних систем до хакерських атак, стійкості фінансової системи та інфраструктури, протидія асиметричним загрозам тощо зумовили формування стратегій національної стійкості. За кордоном для цього поняття використовують термін резильєнтність, що у перекладі означає життєстійкість, спроможність відновлюватися. Під цим терміном розуміють здатність держави у взаємодії із суспільством зберігати стійкість до зовнішніх і внутрішніх агресивних впливів, оперативно реагувати на загрози, а також відновлювати. Наголошується, що на сьогодні є вкрай актуальною наукова та практична розробка основних елементів національної стійкості у різних сферах життя суспільства та формування стратегії національної стійкості, яка б враховувала реалії динамічного безпеково.

Корольчук О. Л. Безпекові аспекти соціогуманітарної й економічної стабільності у формуванні національної резильєнтності в Україні. *Право та державне управління*. 2021. № 2. С. 114-118.

У статті досліджено безпекові аспекти соціогуманітарної й економічної стабільності як основи формування національної резильєнтності в Україні. Обґрунтовано, що природні й антропогенні стресори сучасного світу різноманітні, але однаково становлять серйозний ризик для росту і стабільності країн і націй. Наголошено на важливості забезпечення соціогуманітарної й економічної стабільності у формуванні резильєнтності нації та країни. Встановлено, що сьогодні до основних негативних факторів життєдіяльності України, котрі пов'язуються із впливом надзвичайних ситуацій, відносять пандемію COVID-19, яка негативно вплинула на усі сфери суспільного життя; військову агресію на сході країни; недосконалість виробничої, соціальної інфраструктури, існування економічних диспропорцій і нестабільності; нескоординовану політику, розрізнені управлінські рішення, непослідовність їх прийняття; неспроможність розвитку багатьох галузей у зв'язку з незавершеністю реформ; складну демографічну ситуацію, погіршення показників здоров'я; збіднення населення і зростання соціальних диспропорцій; зростання відтоку інтелектуального і трудового потенціалу країни тощо. Доведено, що сучасні реалії та стан розвитку України є складними та впливають на зміст та адекватність процесів управління у державі. Модернізація та розвиток механізмів публічного управління є актуальною науковою та практичною проблемою у світі, особливо для країн із перехідною економікою, зокрема для України. Обґрунтовано, що на тлі актуалізації питань щодо необхідності кращого розуміння потреб інноваційних змін особливої уваги потребує розвиток нових технологій та інструментів, здатних забезпечити національну резильєнтність. Доведено, що резильєнтність на усіх рівнях, від індивідуального до національного та глобального, світового, перестала бути лише конкурентною перевагою та стала нагальною вимогою сучасності. Із практичного погляду цінність резильєнтності полягає у забезпеченні здатності об'єктів і систем виживати (у широкому значенні) за складних і незвичних умов за надзвичайних ситуацій, функціонуючи за певними принципами та правилами. Розбудова національної резильєнтності дає змогу вистояти з меншими втратами, активно протидіяти та перемагати навіть за умов неможливості подолання усіх наслідків.

Котигоренко В.О. Соціальна резильєнтність: вимір концептуалізації. *Регіональні студії*. 2025. № 42. С. 9-18.

У теорії пізнання під виміром концептуалізації розуміють дослідження процесу формування наукових понять та їх структури. Ця стаття – про генезис, теоретичне та прикладне значення

терміна й поняття соціальної резильєнтності як складника теорії та практик функціонування соціальних систем, зокрема, про наявні у науковій літературі суперечливі твердження щодо походження терміна та його змістовного наповнення. Стверджується, що перше задокументоване використання слова "резильєнтність" у науковому дискурсі датоване початком другої половини XVII ст. Відтоді він чимдалі ширше застосовувався в різних галузях технічних і природничих наук. У середині XX століття набув поширення в психології, згодом – у науці про довкілля. Концептуалізація соціальної резильєнтності почалася разом з початком XXI ст. у наукових виданнях, а згодом – у документах національних і наднаціональних інституцій. Результати цієї концептуалізації автор розглядає як розвиток теорії виклику відповіді А. Тойнбі. Серед викликів соціальним системам виокремлено ризики, загрози / небезпеки, соціальні стресори, шоки та інші збурення. Соціальну резильєнтність у її сучасному розумінні визначено як здатність соціальних систем передбачувати виклики та відповідати на них так, щоб запобігати своїй щодо них вразливості та крихкості, зберігати й посилювати власну життєздатність та функціональність, і для цього – у разі необхідності – адаптуватися до змін, змінюватися та змінювати свої параметри, тобто трансформуватися. Ця дефініція максимально узагальнювальна. У разі її застосування до вивчення резильєнтності політичної, економічної та інших систем, зокрема культури або суспільства в цілому як системи систем, конкретні виміри їх резильєнтності істотно різнитимуться. Проте в усіх випадках концепція соціальної резильєнтності може застосовуватися й застосовується як продуктивна дослідницька парадигма і наукова основа розроблення дієвих стратегій і програм реагування соціальних систем на виклики та забезпечення їх сталого розвитку. Важливо досліджувати впливи на соціальну резильєнтність турбулентності суспільної динаміки на глобальних, регіональних та національних рівнях, а також новітніх комунікаційних та інших технологій, зокрема, штучного інтелекту. Такі дослідження в Україні та про Україну мають фокусуватися на інструментах і механізмах забезпечення резильєнтності держави й суспільства та їх (під)систем в умовах російської агресії, повоєнного відновлення, оновлення й розвитку, а також на розробленні й апробуванні індикаторів такої резильєнтності.

Котовська О., Чайківський Т., Цигилик Н. Афонін Е. Кіберуправління та стійкість публічного адміністрування в Україні та Європейському Союзі. *Наукові перспективи*. 2025. № 12(66). С. 338-355.

У статті досліджено ключові тенденції виникнення кіберзагроз та інституційні механізми кіберурядування як складової системи публічного управління в Україні та державах Європейського Союзу у 2022–2024 рр. Основну увагу зосереджено на виявленні домінантних типів кібератак, ключових суб'єктів загроз, а також секторів, що зазнають найбільшого впливу, з одночасною оцінкою ефективності державної політики у сфері забезпечення кіберстійкості в умовах гібридної війни. Емпіричну базу дослідження становлять відкриті аналітичні дані міжнародних і національних інституцій, зокрема, звіти Мюнхенської конференції з безпеки, а також статистичні матеріали Організації Об'єднаних Націй у сфері цифрового врядування. Результати дослідження засвідчують суттєве зростання інтенсивності кібератак, зумовлене геополітичними процесами, насамперед повномасштабною агресією РФ проти України, що трансформувало кіберпростір у системний інструмент державного тиску на критичну інфраструктуру та органи публічної влади. Водночас Україна демонструє високий рівень інституційної кіберстійкості завдяки цифровізації публічних послуг, розвитку хмарних рішень та посиленню міжвідомчої взаємодії. У статті обґрунтовано доцільність розгляду кіберурядування як ключового елементу публічного управління, а не виключно технічної сфери. Практичне значення результатів полягає у можливості їх використання для гармонізації національної системи кіберурядування України з європейськими стандартами, зокрема положеннями Директиви NIS2 та ініціатив ЄС у сфері кіберсолідарності.

Кравченко Ю. П., Терент'єва А. В., Кропивницький Р. С. Стійкість публічного управління системою забезпечення соціальної безпеки: зарубіжний досвід. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2024. № 8. С. 1-19.

У статті досліджено сутність категорій «соціальна безпека», «стійкість». Розглянуто теоретичні засади і практичні аспекти обґрунтування особливостей та виявлення проблем стійкості публічного управління системою забезпечення соціальної безпеки. Проаналізовано процеси модернізації публічного управління системою забезпечення соціальної безпеки скандинавських країн (Швеції, Норвегії) та формування механізмів діяльності влади щодо вирішення проблемних питань. Доведено, що національна стійкість, тобто здатність країни протистояти різним кризам і відновлюватися після них, є критично важливою для системи забезпечення соціальної безпеки, а також для збереження суверенітету та забезпечення стабільності. Саме стійкість забезпечує перехід від проблем до реакцій та обґрунтованих управлінських рішень. Обґрунтовано поєднання ризикоорієнтованого підходу до публічного управління з безпековим аспектом. Стійкість доповнює та посилює систему управління ризиками для запобігання кризам та забезпечення соціальної безпеки. Встановлено, що основою публічної діяльності органів влади має бути комунікативна дія із суспільними інституціями та громадянами, яка сприятиме розвитку взаємної довіри й відкритості. Пріоритетами публічної політики в системах забезпечення соціальної безпеки скандинавських країн є їх інтеграція та ефективність. Питання вразливості, стійкості та можливостей для публічного управління соціальною безпекою в умовах криз слід розглядати у взаємозв'язку з усіма чотирма фазами події безпеки: запобігання, готовність, реагування та відновлення.

Кріцак І. В. Концепція безпекового середовища на прикладі стратегій національної поліції України: ціннісно-економічний та духовний акцент. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 562-566.

Автором розглядаються концептуальні питання нинішнього безпекового середовища України. Актуалізується роль духовно-ціннісного складника у напрямку вибудовування високого рівня економічної стабільності держави шляхом формування відповідної правової свідомості та правової культури громадян, з концептом (стратегій і тактик) загальнонаціонального рівня. Неабияка роль у цих процесах належить Національній поліції України, коли лівова частка правоохоронних функцій нашої держави випадає саме на неї. Загалом від якісного (ефективного) виконання поліцейських функцій в аспекті служіння у тісній взаємодії з іншими державними органами та громадськістю залежатиме порядок у державі, що не допустить війни. Подолання негативних станів безпекового середовища країни шляхом виявлення справжніх причин криміногенних станів (в тому числі з урахуванням дій концептуальної (невидимої) влади є головним завданням кримінології у виявленні таких негативів. З іншого боку, шляхом проходження тесту на відношення до духовно-культурних цінностей продукуються істинні смисли генних станів людини, закладених тисячоліттями української історії (так виявляється справжній генний код нації у прагненні до святості життя, наповнення його духовними ідеалами і сутністю). Узагальнюється міжнародний досвід ефективних правоохоронно-оборонних практик у спільній взаємодії в умовах російсько-української війни. Наголошується на міждисциплінарній позиції дослідження питань безпеки країни, що забезпечить стабільність життя і здоров'я людини, її прагнення до пізнання істин. Серед пріоритетних напрямів безпекового середовища виокремлюється наукометрія, кібербезпека, ціннісна складова як запорука стабільності економіки. Концептуалізуються відповідні загрози та виклики в умовах нестабільності ситуації на прикладі вироблених стратегій на 2023–2027 роки.

Куспляк Г., Дуліна О., Ровинська Е. Роль інфраструктурної безпеки у стратегіях сталого розвитку: політико-правовий аспект. *Military Science*. 2024. Т. 2. № 4. С. 171-184.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням загроз і викликів, що постають перед критичною інфраструктурою України, зокрема в умовах широкомасштабної війни, кібератак, техногенних катастроф і природних лих. Недостатня розвиненість нормативно-правового регулювання, фрагментарність державної політики та обмежена координація між суб'єктами управління критичною інфраструктурою створюють ризики для національної безпеки і сталого розвитку країни. Метою дослідження є всебічний аналіз сучасного стану нормативно-правового регулювання інфраструктурної безпеки, визначення основних загроз і викликів, що впливають на функціонування критичної інфраструктури, а також розроблення рекомендацій щодо вдосконалення політико-правових інструментів для забезпечення її стійкості. Результати дослідження показали, що в Україні є низка проблем у сфері захисту критичної інфраструктури, зокрема: відсутність чіткого переліку об'єктів стратегічної інфраструктури, недостатнє нормативне регулювання комунікаційної інфраструктури, обмежена інтеграція сучасних методологій і технологій у процеси управління ризиками. Світовий досвід свідчить про необхідність створення комплексної системи захисту критичної інфраструктури, що базується на чіткій координації між органами державної влади, підготовці фахівців і регулярному оцінюванні ризиків. Наголошено, що для посилення інфраструктурної безпеки в Україні необхідно: створити чітку нормативно-правову базу, яка регулюватиме питання, що стосуються захисту критичної інфраструктури; інтегрувати в державну політику механізми міжнародної співпраці, обміну інформацією та найкращими практиками; вдосконалити підготовку фахівців у сфері захисту критичної інфраструктури; забезпечити чітку регламентацію та координацію між секторами цієї інфраструктури на національному, регіональному та об'єктовому рівнях.

Лагутін В. Д. Стабільність суспільного розвитку: досвід міждисциплінарного дослідження. *Економічна теорія*. 2017. № 2. С. 5–18.

Проаналізовано проблеми стабільного суспільного розвитку у контексті міждисциплінарного дослідження, виявлено основні чинники забезпечення соціально-економічної стабільності в українському суспільстві. У статті розглядаються пріоритетні завдання переходу до нових моделей суспільної стабільності в Україні, а також пов'язані із ними економічні ризики і обмеження.

Лазебник Я. Концепція національної стійкості: український контекст. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2024. Вип. 56. С. 223–228.

У статті автором розкрито суть концепції національної стійкості, обґрунтовано актуальність теми, здійснено аналіз наукових праць, присвячених даній тематиці, визначено мету дослідження, розкрито суть проблеми, сформульовано висновки та окреслено перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Доведено, що концепція стійкості повинна відповідати єдиним вимогам і включати в себе: структурно-функціональну стійкість, суть якої полягає у тому, що вона здатна швидко дійти стану рівноваги; екологічну стійкість, яка означає, що багато рівноважних станів досягаються без зміни структури або функції системи; адаптивну стійкість, що започаткована ще у так званій теорії складних адаптивних систем, які здатні розвиватися і пристосовуватися до нових умов. Визначено, що одним з видів стійкості є національна стійкість, яка у контексті сьогоденних реалій набуває важливого значення часто застосовується як характеристика українського народу. Автором статті проаналізовано історичні чинники, які сприяли формуванню в українців національної стійкості до подолання найтяжчих випробувань та негараздів, що постійно випадають на їх долю. Зазначено, що на сучасному етапі в Україні затверджено Концепцію забезпечення національної системи стійкості, запровадження якої сприятиме формуванню високого рівня готовності суспільства і держави до реагування на загрози. Основна мета стійкості – це здатність протистояти загрозам суб'єктами системи стійкості. Висвітлено проблемні та сильні сторони України, що сприяють посиленню національної стійкості в сучасних

умовах. Наведено узагальнення та висновки. Відмічено, що дане дослідження є лише складовою загальної теми, над якою працює автор і яка присвячена проблемі політичної відповідальності політичного класу, у тому числі й у контексті національної безпеки України в умовах новітніх викликів. Метою подальших досліджень є вивчення феномену національної стійкості української нації на сучасному етапі, розкриття її особливостей у часи великих випробувань та викликів, а також формування загальних критеріїв національної стійкості суспільства.

Лепська Н. В. Резильєнтність як динамічна характеристика держави в умовах сучасних геополітичних процесів. *Політикус*. 2024. № 2. С. 154-159.

У статті розглядається резильєнтність як атрибутивна характеристика держави з огляду її геополітичної суб'єктності, ресурсного потенціалу, геополітичної поведінки та діяльності в умовах складних важкопрогнозованих змін сучасного світоустрою. Звернуто увагу на факт певної невідповідності у вітчизняному суспільствознавчому дискурсі щодо використання дефініцій «резильєнтність» та «стійкість» через відсутність їх змістовної демаркації. Наголошується, що системне осмислення держави як провідного суб'єкта геополітики, пріоритезує надання переваги саме поняттю резильєнтності. Адже багатоаспектність цього поняття надає можливість комплексно досліджувати та аналізувати такі змістові блоки проблемного поля геополітики: динаміка асиметричної поведінки держав в межах дуалістичної взаємодії «експансія – контракція»; співвідношення геополітичних пріоритетів і ресурсних потенціалів конкурентних держав у протистоянні сучасним кризам і викликам воєнної та повоєнної невизначеності; здатність держав до подолання непереборних обставин щодо їх функціональної дієздатності та спроможності для відновлення й подальшого розвитку. Тож метою статті є осмислення та обґрунтування доцільності введення в геополітичний категоріально-понятійний апарат поняття «резильєнтність», яку авторкою пропонується визначати у таких взаємопов'язаних аспектах. По-перше, як процес забезпечення національної безпеки держави, збереження цілісності держави, її геополітичної суб'єктності в умовах високої глобальної нестабільності. По-друге, як здатність держави проводити проактивну політику, передбачати ризики та загрози миру, своєчасно реагувати на них, протистояти несприятливим факторам, динамічно відновлювати функціональний стан, зміцнюватися та розвиватися. По-третє, як системоутворювальна характеристика геополітичної суб'єктності держави з огляду її ресурсного потенціалу. Для дослідження геополітичної суб'єктності нашої країни у її героїчному спротиві масштабній російській військовій агресії, застосування резильєнтного підходу є нагальним завданням. Резильєнтний підхід уможливіє розробку цілісної стратегії ефективного відновлення держави не лише у подоланні прямих наслідків війни, а й у забезпеченні міцності країни в умовах воєнної та повоєнної невизначеності на засадах демократичних цінностей: від відстоювання та захисту миру до модернізованої повоєнної інституціоналізації оновленої держави. Як результат впровадження такого підходу закладається міцний фундамент системного зростання суспільства, економіки та держави в цілому.

Лещух І. Еволюція теоретичних підходів до дослідження соціально-економічної резильєнтності країни та регіонів в умовах нестабільності. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 61. С. 1-10.

У статті досліджено тезаурус категорій «резильєнтність», «економічна резильєнтність», «соціальна резильєнтність» та «соціально-економічна резильєнтність». Констатовано, що в контексті пошуку потенціалу зростання економічної системи економічну та соціальну резильєнтність важливо розглядати у нерозривній єдності. Запропоновано модель формування, систематизовано та описано принципи забезпечення соціально-економічної резильєнтності системи. Ідентифіковано та охарактеризовано «вроджені» та набуті фактори забезпечення резильєнтності. Описано ознаки резидентної соціально-економічної системи залежно від ступеня

«взаємодії» цієї системи з шоковою подією чи кризою (гнучкість, адаптивність, здатність до швидкого відновлення після настання шоків та викликів різного характеру та значущості впливу).

Лига А. І. Соціально-економічний аспект економіко-правового виміру резильєнтності міста в умовах мілітарного впливу та повоєнного відновлення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 6. С. 31-37.

У статті було визначено основні соціально-економічні аспекти впливу на резильєнтність міста, в контексті розвитку (відновлення) міста та протидії викликам та загрозам через призму норм права, з врахуванням впливу на місцевий соціум та його інтереси в умовах мілітарного впливу та повоєнного відновлення. Було визначено дефініцію соціально-економічна резильєнтності міста як – здатності соціально-економічної системи міста самостійно з обмеженим державним втручанням, протистояти (абсорбувати), адаптуватись чи відновлюватись від потрясінь та негативних викликів, зі збереженням прийнятних темпів економічного розвитку, без шкоди для забезпечення всіх основних потреб його мешканців, через мінімізацію негативних наслідків та максимізацію використання нових можливостей. В роботі визначено критерії соціально-економічно резильєнтності міста, за якими вона характеризується, на яких ґрунтується, спрямовується та функціонує. Знайшли подальший розвиток визначення дефініцій «соціально-економічний аспект» та «економіко-правовий вимір». Визначено «соціально-економічну структуру резильєнтності» та надана класифікація основних елементів та форм такої структури за соціальною, економічною та правовою складовою. В контексті дослідження встановлено ключові негативні наслідки, що виникають в умовах мілітарного впливу та загрожують повоєнному відновленню. Проаналізував ймовірні негативні наслідки мілітарного впливу на повоєнне відновлення України автор зробив наголос, що для їх усунення доречно розробити систему правових механізмів для реалізації принципу якості життя людини на практиці. Базуватись його впровадження має на стимулюванні впровадження практик саморегулювання добросовісної господарської діяльності верифікованих громадськістю.

Литвин Н. А., Ярош А. О. Вплив дезінформації на національну безпеку України в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 288-290.

Стаття присвячена аналізу впливу дезінформації на національну безпеку України в умовах воєнного стану та розгляді сучасних стратегій протидії дезінформації, а також визначенні важливості співпраці між різними секторами суспільства для ефективного протистояння цьому явищу. Зазначено, що з введенням правового режиму воєнного стану та активних бойових дій на території України, існує серйозна загроза в інформаційному просторі. Ця загроза виникає внаслідок ефективної інформаційно-пропагандистської експансії, що має на меті досягнення стратегічних цілей військово-політичного керівництва рф. Зауважується на тому, що шляхом інформаційних кампаній російського військового керівництва проводиться спроба впливати на політичну та соціально-економічну діяльність в Україні, використовуючи методи маніпуляції. Це включає спроби підриву авторитету легітимної української влади з метою деморалізації суспільства та активізації невдоволень та протестних настроїв. Одночасно відзначається поширення страху та побоювань серед населення України з метою припинення опору. Зазначається, що ЗМІ відіграють суттєву роль у формуванні громадської думки і поширенні інформації та у деяких випадках ЗМІ можуть стати інструментом поширення дезінформації. Тому, важливо розрізняти об'єктивну журналістику та дезінформацію, а також підтримувати стандарти журналістської етики та обов'язкову перевірку фактів для забезпечення достовірної та надійної інформації. Для цього необхідно мати навички розпізнавання дезінформації, розуміти процеси її поширення та усвідомлювати наслідки для національної безпеки країни і суспільства в цілому. Зроблено висновок про те, що вплив дезінформації на національну безпеку України в умовах воєнного

стану є складним та має різноманітні аспекти. Виокремлено основні положення, що визначають цей вплив.

Лібанова Е. Формування і реагування резильєнтність соціоекономічної системи України до шоків, спричинених війною: специфіка формування і реагування. *Теоретичні проблеми демографії*. 2024. № 4 (58). С. 3-23.

Повномасштабна агресія РФ спричинила низку принципово нових для України шоків, на пристосування до яких не було ні економічних, ні хронологічних ресурсів. Здатність передбачати можливі удари, швидко оговтуватись від потрясінь і пристосовуватись до нової реальності (постійних бомбардувань, руйнування житла, відсутності електроенергії, мобілізації, недоступності зручних транспортних зв'язків з іншими країнами тощо) набула критичного значення. Сила і характер воєнних шоків визначають нові методи й інструменти їх передбачення і вимірювання, що є вкрай складним в умовах неминучого під час війни обмеження інформації – як суцільної, так і вибіркової. За таких умов вимірювання фактичного стану системи після початку дії шоків спирається на моделі та big data, а оцінювання та прогнозування, передусім *ex ante*, – на моніторинг, зокрема на визначені траєкторії розвитку. Визначення можливих реакцій на наслідки шоків потребує з'ясування основних аспектів формування та реалізації резильєнтності (природноресурсний, економічний, демографічний, соціопсихологічний) з урахуванням їх взаємозв'язків та різної швидкості змін, повноважень і можливостей окремих суб'єктів управління (наднаціональних, національних, локальних, особистісних), як-от з'ясування специфічної ролі ресурсів домогосподарств та їхньої споживчої поведінки. Особливої ваги набуває масштаб системи та відповідні інструменти реагування, орієнтація на моно- чи полісуб'єктне управління, на механізми координації та формальність / неформальність інституцій. В Україні дуже важливими виявилися неформальні інституції переважно локального рівня (територіальна оборона, волонтерський рух тощо).

Ліпкан В. А. Національна стійкість як новітній концепт геостратегічного ландшафту. *Goal (Глобальна організація союзницького лідерства)*. 2022. <https://goal-int.org/natsionalna-stijkist-yak-novitnij-kontsept-geostrategichnogo-landshaftu/>

У статті зазначено, що *впровадження концепції національної стійкості* передбачає формування комплексного механізму, який включатиме в себе етапи оцінки ризиків, планування та навчання, узгоджені протоколи реагування на кризову ситуацію, відновлення до початкового стану та належну міжвідомчу комунікацію. Відповідні напрацювання також містяться у стратегічних програмних документах держави (Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392, Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України, затверджена Указом Президента України від 14.03.2016 № 92, Концепція забезпечення контррозвідувального режиму в Україні, затверджена Указом Президента України від 06.10.2017 № 310 та Концепції створення державної системи захисту критичної інфраструктури, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 № 1009). Запропонований у нормативно-правових актах підхід дає всі підстави для запровадження концепції національної стійкості, оскільки дозволяє методологічно поєднати діяльність та функціонування різних існуючих державних систем безпеки. *З позицій права*, ефективна реалізація геостратегії базується на формуванні системи актів стратегічної правотворчості, властивістю даної системи виступає стійкість. *З позицій політології*, існує потреба у формуванні політичної еліти, здатної формувати дороговкази і головне, позбавленої корупційного та агентурного впливу з боку інших країн, реалізовувати політичні рішення стратегічного характеру, що відповідають стратегічним національним інтересам Української держави, а не є відлунням державної політики третіх країн, нехай і союзників. Критерієм ефективності виступає готовність. Подальше розроблення і практична

реалізація *принципів національної стійкості* для реалізації геостратегії можливі після введення в дію оновленої Геостратегії Української Держави, і формування на її основі скоординованої державної політики у відповідних найбільш важливих сферах (інформаційній, кібернетичній, воєнній, соціально-економічній, економічній, енергетичній, екологічній, транспортній та ін.), закріпленої у відповідних актах стратегічної правотворчості (секторальних стратегіях), а також під час розробки інших документів стратегічного планування, які визначатимуть шляхи та інструменти її реалізації, досягнення визначених результатів і поставлених цілей в певно визначених проміжках часу.

Лук'яненко В. С., Тробюк В. І. Науково-концептуальні засади розвитку системи підготовки кадрів для державних органів спеціального призначення і військових формувань з правоохоронними функціями. *Безпека держави*. 2025. Т. 1. № 5. С. 64-72.

Обґрунтовано теоретико-методологічні засади професійної підготовки кадрів для державних органів спеціального призначення і військових формувань з правоохоронними функціями у забезпеченні національної безпеки і оборони. Визначено основні чинники, що впливають на ефективність підготовки та професійного зростання, зокрема рівень компетентності, психологічну підготовку, стресостійкість і міжвідомчу взаємодію. Розкрито особливості сучасних підходів до формування професійних навичок, необхідних для виконання оперативних і тактичних завдань у складних умовах. Проаналізовано застосування технологічних засобів у процесі навчання. Оцінено їхній вплив на якість підготовки персоналу та ефективність прийняття рішень у критичних ситуаціях. Визначено критерії оцінювання ефективності професійного навчання, зокрема рівень засвоєння теоретичних знань і здатність до оперативного реагування. Доведено необхідність удосконалення професійних стандартів з урахуванням сучасних викликів і загроз, що стоять перед сектором безпеки і оборони. Розроблено рекомендації щодо поліпшення підходів до підготовки кадрів для державних органів спеціального призначення і військових формувань з правоохоронними функціями. Доведено, що комплексний підхід до формування професійних компетентностей сприяє підвищенню рівня національної безпеки та ефективності виконання службових обов'язків.

Луцик Ю., Деменєв О., Пархоменко П., Телегін В. Збереження фінансово-економічної стійкості як запорука стабілізації економіки держави та надійного фінансового забезпечення потреб оборони і безпеки умовах повномасштабної агресії РФ проти України. *Повітряна міць України*. 2023. № 1(4). С. 74–80.

У статті узагальнено досвід з адаптації вітчизняної економіки, в тому числі і бізнесу, до змін ситуації в державі. Проаналізовано заходи Уряду щодо забезпечення фінансово-економічної стійкості, як однієї із ключових складових економічної безпеки та національної безпеки України в цілому. В тому числі, висвітлено проактивні заходи, які були вжити з метою мінімізації негативних наслідків інфляційних процесів та від'ємної ділової активності, оптимального використання наявних ресурсів на найбільш пріоритетних напрямках та можливі шляхи розв'язання нагальних потреб, в першу чергу сектору безпеки і оборони та соціальної підтримки населення. Зазначено, що досвід відновлення економіки від втрат та руйнацій внаслідок бойових дій показує, що на державному рівні відбувається перегляд традиційних уявлень про економічну безпеку та національну безпеку держави в бік пріоритизації енергетичної стійкості, як однієї із визначальних складових економічної безпеки та національної безпеки в цілому.

Любарець В., Гриньків А., Панюшкін Є. Соціальна резильєнтність як стратегічний принцип трансформації системи соціальних послуг в Україні. *Humanitas*. 2025. Вип. 4. С. 183–193.

У статті проаналізовано розвиток концепції життєстійкості від індивідуальних характеристик до мультисистемного підходу, що охоплює особистісний, сімейний, громадський та інституційний

рівні. Досліджено практичну реалізацію резильєнтного підходу через створення мережі Центрив життєстійкості як інноваційної організаційної моделі. Метою статті є аналіз реформаторських підходів у соціальній сфері України крізь призму принципу резильєнтності з фокусом на нові інституційні моделі та зміну управлінської логіки соціальних послуг в умовах воєнного часу. Проаналізовано фундаментальну трансформацію управлінської парадигми соціальних послуг, а саме перехід від патерналістської моделі радянського типу до партнерської системи, впровадження людиноцентричного підходу. Досліджено соціальну резильєнтність як детермінуючий принцип системного реформування національної системи соціальних послуг України в умовах збройного конфлікту. Концептуалізовано Центри життєстійкості як інституційну операціоналізацію резильєнтного підходу в соціальній політиці. Результати дослідження можуть бути використані для удосконалення стратегії розвитку соціальної сфери України, розробки критеріїв оцінки ефективності соціальних реформ та адаптації міжнародного досвіду побудови резильєнтних систем соціального захисту. Соціальна резильєнтність функціонує як інтегральна концептуальна рамка, що визначає перехід до проактивного превентивного підходу, зорієнтованого на розвиток людського та соціального капіталу. Мережа Центрив життєстійкості демонструє парадигматичний перехід до інтегрованої мультисистемної підтримки, що синтезує психосоціальні інтервенції та процеси громадської мобілізації.

Масик-Бесова М. З. Інституційна стійкість органів державної влади у забезпеченні національної безпеки України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. Т. 3 (74). № 1. С. 122-126.

У статті розкрито значення інституційної стійкості органів державної влади у забезпеченні національної безпеки України. З'ясовано, що головною проблемою в секторі гарантування інституційної стійкості органів державної влади у забезпеченні національної безпеки України є те, що заходам певного спрямування властиві фрагментарні й несистематичні особливості, а значить, вони вважаються менш результативними. Крім цього, брак термінологічної й концептуальної визначеності стосовно гарантування інституційної стійкості органів державної влади та, крім того, профільних законів, неналагоджена співдія у відповідній галузі – все зазначене значно гальмує процеси посилення інституційної стійкості, порушує головні засади її гарантування. Наведено заходи, які реалізовує держава з метою забезпечення національної безпеки, під якою визначено комплекс певних внутрішніх (масштаби території країни, кількість населення, природні ресурси (кількість чи саме їх існування в неї), політична ситуація в державі, сукупний військово-політичний, економічний та науково-технічний потенціал, результативність діяльності державних інституцій та їхня стабільність (надійність), єдність соціуму, злагода в ньому, стійкість його морального духу) та зовнішніх (геополітичне становище цієї країни в світі, існування партнерів чи союзників та супротивників або відсутність таких, членство в міжнародних організаціях та військово-політичних союзах, чи здійснює вона контроль значущих світових джерел сировини й золотовалютних резервів та наскільки дієво це виконує, чи має в розпорядженні значні для загального розміщення сил в світі сучасні технології, інформаційні ресурси) факторів. Визначено напрями розвитку інституційної стійкості органів державної влади у забезпеченні національної безпеки в Україні. Встановлено, що з огляду на обмеженість ресурсів держави й існуючі системи та механізми гарантування національної безпеки, державного управління й кризового менеджменту доречно створювати таку систему, зважаючи на системні зв'язки, які наявні, методом імплементації принципів стійкості в різних секторах управління.

Матійчук Л. П. Регулювання енергетичної сфери України в період європейської інтеграції: нормативно-правові засади. *Економічний простір : зб. наук. пр.* 2022. № 180. С. 64-70.

У статті визначені аспекти нормативно-правових підвалин регулювання енергетичної сфери України, що є можливими умовах європейської інтеграції держави. Досліджуючи питання регулювання системи енергетичної безпеки держави, варто відзначити повну не системність, а також не впорядкованість нормативно-правових документів, що забезпечують регулювання діяльності енергетичної сфери. Нормативно-правові акти зазначеної галузі функціонують за умов лобювання окремими суб'єктами, за умов неузгодженості пріоритетних напрямів свого розвитку; існування регіональних енергетичних ринків, ізоляція безпекових позицій енергетичних підприємств, еколого-технологічні вимоги, стандартизація, ліцензування, тощо. Важливим аспектом формування фізичного захисту енергетичних об'єктів є те, що вони покладаються на суб'єктів господарювання. Витрати на забезпечення відповідної безпеки включаються у валові витрати за попереднім погодженням з Регулятором енергетичних ринків. Проте, Регулятор на сьогодні не має законних повноважень врахувати такі категорії витрат, що звісно, відповідно, унеможлиблює узаконити джерело фінансування захисту. Варто відмітити, що енергетична інфраструктура не захищається на відомчому рівні попередньо без відповідної координації та узгодження з іншими пріоритетами стратегіями та заходами забезпечення національної безпеки. Зазначені обставини свідчать про загрози системі енергетичної безпеки шляхом не урегульованості законодавчого базису та передбачають необхідність суттєвого вдосконалення механізмів та інструментів захисту з боку нормативно-правового супроводу. Сучасні обставини економічної системи України спричинили зміни в енергетичному законодавстві. На разі формується нове енергетичне середовище, прояснити яке закостенілими нормативними документами вже не можливо. Імплементовані зміни впливають не лише на особливості взаємовідносини між суб'єктами енергетичного ринку (виробниками, споживачами, державою), а й чинять тиск на принципи регулювання діяльності останніх; мається на увазі застосування підходів ЄС, відмова від адміністративних важелів регулювання діяльності ринків та державного патерналізму тощо. Результатом є виникнення нових загроз безперервному функціонуванню енергетичного сектору країни, внаслідок використання енергетичних методів, як аналогу «енергетичної зброї». В свою чергу слід переглянути раніше прийняті механізми та інструменти управлінської діяльності у системі енергетичної безпеки.

Миколайчук М. М. Актуальні завдання щодо формування національної системи стійкості України. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2023. Вип. 29. С. 294-297.

Зазначається, що стійкість будь-якої системи характеризує її здатність зберігати свою цілісність та зменшувати чутливість до зовнішніх збурень. Термін «стійкість» застосовується в багатьох галузях знань та сферах діяльності на протязі багатьох років. В умовах глобалізації зростає вплив зовнішнього середовища на всі аспекти життєдіяльності країн та необхідність управління стійкістю різних сфер діяльності до кризових явищ. Відтак, задля використання зарубіжного досвіду слід враховувати використання в англійській літературі різних визначень: «resilience», «stability», «sustainability». Зокрема, «resilience» використовують для характеристики здатності системи абсорбувати і зберігати свої основні функції та структуру. Найбільш поширеним терміном для характеристики стійкості є «stability». Всеохоплюючим терміном, який означає забезпечення на протязі невизначеного періоду часу підтримання цінностей людського благополуччя, соціальної справедливості та якості навколишнього середовища, є «sustainability». Основними проблемами, які потребують розв'язання на етапі запровадження національної системи стійкості, визначено відсутність чіткої інституційної моделі забезпечення національної стійкості, що полягає в невизначеності органів державної влади, відповідальних за координацію взаємодії державних та недержавних структур у сфері забезпечення національної стійкості на державному, регіональному та місцевому рівнях, у тому числі управління ризиками та забезпечення відповідних спроможностей, обґрунтування та формування необхідних резервів,

ідентифікацію загроз національній безпеці та аналізування ризиків, формування і ведення національного реєстру ризиків, а також їх обробку. Відсутність інституційної моделі забезпечення національної стійкості пояснює недосконалість механізмів організації і координації дій на національному рівні у сфері кризового менеджменту. Іншими проблемними питаннями визначено відсутність механізмів і постійних форматів міжвідомчої взаємодії з питань забезпечення національної стійкості на державному, регіональному і місцевому рівнях; технічна, інженерна та матеріальна застарілість резервних пунктів управління органів державної влади; недостатній рівень забезпечення готовності до реагування та взаємодії органів державної влади і громадян в умовах виникнення загроз і настання кризових ситуацій, підтримання функціонування базових елементів національної системи стійкості; відсутність методик прогнозування, запобігання та реагування на ризики та кризові ситуації на різних етапах їх розвитку, а також планів відновлення сталого функціонування, з урахуванням потенційних каскадних ефектів.

Назаров М. С. Національна стійкість України: від концептуальних засад до практичної реалізації. *Політикус*. 2020. Вип. 2. С. 64-69.

Актуальність дослідження проблематики національної стійкості зумовлена викликами, які особливо актуалізувалися перед Україною з 2014 року. Анексія Криму та війна на Донбасі виявили системні прогалини у національній безпеці України, що потребує осмислення можливих альтернативних стратегій у цій сфері. В рамках цього дослідження запропоновано міждисциплінарний погляд на проблематику національної стійкості. Розглянуто принципову відмінність між поняттями «національної стійкості» та «національної безпеки», а також запропоновано критерії використання цих понять. Доведено, що поняття національної стійкості є більш комплексним і характеризується більш всеохоплюючою участю громадян у питаннях гарантування національної безпеки держави. Розвиток національної стійкості є можливим за рахунок досить розвиненого в Україні інституту громадянського суспільства та волонтерства, що є невід'ємним складником забезпечення стійкості. Мета дослідження полягає в теоретичному осмисленні поняття «національної стійкості» та пошуку можливих практичних реалізацій цього концепту.

Назаров М. С., Лимонько А. О. Огляд державної політики України щодо забезпечення стійкості на рівні регіонів та територіальних громад. *Політикус*. 2024. Вип. 4. С. 78-82.

Під час війни Україна проявила безпрецедентну стійкість, реагуючи як на саму агресію, так і на її наслідки для цивільного населення. Органи місцевого самоврядування виявили здатність до адаптації, стикаючись із різними викликами, такими як переміщення мільйонів українців усередині країни, забезпечення безперебійної роботи служб в умовах відключень електроенергії та постійних ракетних обстрілів. У цьому дослідженні ми розглядаємо стійкість громад, зокрема органів місцевої влади, як їх здатність адаптуватися до криз і протистояти зовнішнім викликам. На стійкість громад впливають кілька факторів, включаючи безпековий контекст, а також наявність економічних, людських і матеріальних ресурсів. Однак у даному дослідженні ми зосередилися на процесах прийняття управлінських рішень на місцях та реагування на кризи, включаючи планування, комунікацію та координацію. На відміну від ресурсів і безпекового контексту, органи місцевого самоврядування можуть швидко змінювати свої управлінські практики, спираючись на досвід інших громад, специфіку свого контексту та доступні ресурси. Саме тому для підвищення стійкості українських громад важливо обмінюватися успіхами та проблемами. Обмін досвідом та практиками між громадами дозволяє не лише запозичувати найкращі рішення, а й адаптувати їх до специфічних умов, з якими стикається кожна з них. Це сприяє формуванню мережі підтримки, де органи місцевого самоврядування можуть взаємодіяти, обговорювати проблеми та шукати спільні рішення. Крім того, важливо забезпечити активну комунікацію між громадами, державними

установами та громадським сектором, щоб зібрати та систематизувати інформацію про наявні ресурси, потреби та виклики. Така співпраця може сприяти розробці комплексних стратегій, що включають не лише короткострокові заходи, а й довгострокове планування розвитку громади.

Любчук В. В., Опейда Л. М. Соціально-політичні аспекти національної стійкості як складової частини національної безпеки. *Acta Securitatae Volynienses*. 2025. № 6. С. 57-63.

У статті аналізується конструкт національної стійкості як складового елемента національної безпеки України. Розглядаються поняття «національна стійкість», «стійкість» та «соціальна стійкість». Для підтримання ефективної системи національної стійкості необхідно дотримуватися таких критеріїв, як надійність, надлишковість/резервування, адаптивність, реагування, відновлення. Важливим чинником системи національної стійкості є взаємодія зовнішнього та внутрішнього середовища. Під внутрішнім середовищем розуміємо діяльність органів влади та інституцій громадянського суспільства в Україні, а зовнішнє середовище становлять впливи інших держав-партнерів та європейських і світових організацій. Для послідовного втілення у життя конструкту національної стійкості в Україні створено Концепцію системи національної стійкості, у якій передбачено правові механізми реалізації національної стійкості на різних рівнях – від держави до територіальних громад, а також співпраця з НАТО. У Концепції зазначено, які саме органи державної влади та органи місцевого самоврядування мають виконувати заходи, пов'язані з національною стійкістю. Сприйняття національної стійкості, упровадження її складників представлено кризь призму соціологічних досліджень різних соціологічних організацій. Зокрема, ідею створення Уряду національної єдності підтримало майже 50% опитаних. Довіра до основних державних структур та важливих політичних діячів, що сприяють національній стійкості, теж досить висока, зокрема підтримка ЗСУ на рівні 94%, Президента України – 65%, Головнокомандувача О. Сирського – 55%. У цілому національна стійкість є важливим складником національної безпеки, оскільки її ефективне формування на різних рівнях забезпечує оптимальне реагування на виклики та загрози як усередині країни, так і поза її межами.

Новікова О. Ф., Остафійчук Я. В. Забезпечення збалансованого соціально-трудового розвитку України: виклики та можливості. *Економіка промисловості*. 2023. № 2 (102). С. 62-77.

Повоєнне відродження України визначатиметься набором параметрів, серед яких важливе місце належить соціально-трудовій сфері. Справедлива збалансованість прав і реальних можливостей роботодавців і найманих працівників має забезпечити ефективність каналів соціальної мобільності, накопичення людського та соціального капіталу. Мета статті – визначити вимоги та обґрунтувати можливості щодо забезпечення трудового розвитку на засадах збалансованості та стійкості в умовах повоєнної розбудови України. Соціально-трудовий розвиток інтерпретується як процес трансформації й адаптації інститутів соціально-трудової сфери, її суб'єктів, а також соціально-трудових відносин між ними та з іншими зацікавленими сторонами, у результаті чого набуваються якості, адекватні викликам зовнішнього та внутрішнього середовища. Встановлено, що нинішня державна політика у сфері праці в Україні ґрунтується на ідеології неолібералізму, переважно відображає інтереси роботодавців та істотно обмежує права працівників, що посилює ризики руйнування усталених інститутів соціально-трудових відносин, має негативні соціальні наслідки. Аргументовано необхідність орієнтації державної політики на принципи гідної праці, концепт якої має бути розширений з урахуванням нових процесів і явищ, що виникають у соціально-трудовій сфері під впливом цифровізації. Наголошено, що повоєнна соціально-трудова сфера має володіти потенціалом стійкості, адаптації та функціонування в умовах поновлення військового конфлікту. Зроблено висновок, що існуючі моделі забезпечення національної стійкості можуть набути нових якостей, врахувавши здобутки міждисциплінарних досліджень із проблематики

резильєнтності, які особливу увагу приділяють соціально-поведінковим чинникам розвитку соціально-економічних систем. Проаналізовано наукові підходи до трактування резильєнтності, визначено коло проблем, що потребують подальшого дослідження.

Новосколькова Л., Меженська О., Бадер А. Когнітивна стійкість як складова оборонного потенціалу: проблема інформаційної вразливості збройних сил України. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2025. Вип. 59. С. 353–359.

У статті досліджується когнітивна стійкість як чинник оборонного потенціалу держави в умовах сучасної гібридної війни. Основну увагу приділено аналізу феномену інформаційної вразливості Збройних Сил України, що виявляється як у внутрішньо-особистісному, так і в інституційному вимірі. З огляду на зростання ролі немілітарних інструментів впливу у конфліктах нового покоління, одним з елементів обороноздатності стає не лише технічна оснащеність армії, а й ментальна готовність до протистояння інформаційно-психологічним викликам. У зв'язку з цим розкрито сутність когнітивної стійкості як здатності особи, групи або інституції зберігати раціональне мислення, емоційну рівновагу та функціональну автономність у ситуаціях інтенсивного впливу дезінформації, маніпуляцій і пропагандистських атак. У статті охарактеризовано базові складові когнітивної стійкості: критичне мислення, інформаційну грамотність, рефлексивність, психоемоційну стабільність, адаптивність, інституційну довіру та комунікативну компетентність. Продемонстровано, що ці елементи є не ізольованими властивостями, а утворюють взаємопов'язану систему, яка забезпечує як індивідуальний когнітивний імунітет, так і колективну здатність до протидії ворожим впливам. Проаналізовано форми і механізми інформаційної вразливості ЗСУ. Мова йде про деморалізацію через фейки, інфільтрацію деструктивних наративів, репутаційні атаки в публічному просторі та поширення панічних меседжів, що ведуть до розмивання морального духу, втрати стратегічної суб'єктності та зниження мобілізаційної спроможності армії. Наголошено на тому, що ці інформаційні вектори є взаємопов'язаними і формують спіралеподібну траєкторію когнітивної дестабілізації як в межах військового середовища, так і в цивільному. Зроблено висновок, що когнітивна стійкість є не лише показником внутрішньої готовності до новітніх форм збройного конфлікту, а й структурним елементом оборонного потенціалу держави. Її посилення передбачає поєднання міждисциплінарних підходів – політичної науки, психології, інформаційної безпеки та стратегічного аналізу. Таким чином, пропонуване дослідження відкриває перспективу для формування нової парадигми безпеки, в якій оборона розглядається не лише як система зброї, а як система мислення – інституційно організованого, морально легітимного та інформаційно захищеного.

Пивовар М., Панько А. Особливості національної безпеки України в період воєнного стану: цілі, виклики та стратегія. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2024. Т. 11. № 1(41). С. 263-269.

У статті розглянуто удосконалення державного управління в сфері національної безпеки України відповідно до цілей та викликів у період воєнного стану в Україні. Систематично проаналізовано суть поняття “національна безпека”, його складові та впливові фактори, а також поняття “система забезпечення національної безпеки”. Висвітлено виклики, які постали перед системою державного управління в контексті національної безпеки України від початку військової агресії росії проти нашої держави у 2014 р. На жаль, вони досі залишаються актуальними у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії 24 лютого 2022 року. Загалом наведена стаття має важливе значення для розуміння та вдосконалення системи державного управління національною безпекою України в умовах сучасних глобальних викликів та загроз. Проаналізовано сектор безпеки й оборони, зокрема роль і місце РНБО та Служби безпеки України в сфері безпеки й

оборони. Сьогодні деякі законодавчі акти не відповідають повною мірою сучасній безпековій ситуації в Україні. РНБО необхідно постійно оновлювати стратегію національної безпеки, комплекс заходів щодо її забезпечення, а також постійно створювати умови для підвищення ефективності організаційно-правового забезпечення усієї системи національної безпеки та оборони. Це дасть змогу здійснити захист державного суверенітету, територіальної цілісності та національних інтересів України в умовах війни. Кожен прояв російської агресії робить очевидним те, що її метою є не просто захоплення територій України, а знищення національної ідентичності та геноцид українського народу. На офіційному рівні росія заперечує існування українців як окремої нації. Від початку вторгнення кремль зробив ставку не лише на армію, а й на розвідувально-підривно діяльність своїх спецслужб і диверсійно-терористичну роботу, кібератаки і поширення дезінформації.

Пирожков С. І. Національна стійкість України: стратегія забезпечення. *Український географічний журнал*. 2022. № 2(118). С. 3-10.

У статті зроблено спробу в сучасних геополітичних умовах обґрунтувати концепцію національної стійкості (резильєнтності) як стійкості цивілізаційної суб'єктності країни, визначити її стратегію забезпечення збалансованості розвитку та успішної протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам, зокрема гібридним. Розглянуто питання взаємодії національної резильєнтності й національної безпеки держави, поставлено проблему інституційного забезпечення стратегії національної резильєнтності.

Пирожков С. І. Про національну доповідь НАН України «Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз» : [За матеріалами доповіді на засіданні Президії НАН України 6 квітня 2022 року]. *Вісник НАН України*. 2022. № 5. С. 45-55.

Зазначається, що у процесі реалізації стратегії національної стійкості варто аналізувати співвідношення глобальних і локальних викликів і загроз, у тому числі гібридних, у яких глобальне й локальне змішуються, а на деструктивне натягується маска конструктиву. Продуктивний результат такого аналізу можливий лише за умови створення глобалізаційної стратегії країни, яка постає кульмінацією стратегії національної стійкості, а її успішне втілення сприятиме посиленню цивілізаційної суб'єктності України у сучасному світі. Основні пріоритети стратегії національної стійкості України, які в умовах глобалізованого світу стосуються і внутрішніх, і зовнішніх її вимірів, є економічна стійкість, енергетична стійкість, соціально-політична і правова стійкість, гуманітарна стійкість, демографічна стійкість, етнонаціональну стійкість, духовно-культурна стійкість, морально-психологічна стійкість, освітня й наукова стійкість, стійкість масових комунікацій (мережево-інформаційна стійкість), кіберстійкість, Військово-політичну стійкість. Окреслені складові стратегії національної стійкості України стають реальними, а не утопічними за умови збалансованої взаємодії держави й громадянського суспільства. Наголошується, що стратегія відповіді на гібридну війну повинна мати характер не завершеного плану, а постійного підходу, своєрідної незавершеної, відкритої філософії політики, в якій константами можуть бути лише цінності та принципи.

Пирожков С. І., Божок Є. В., Хамітов Н. В. Національна стійкість (резильєнтність) країни: стратегія і тактика випередження гібридних загроз. *Вісник Національної академії наук України*. 2021. № 8. С. 74-82.

У сучасних геополітичних умовах найвищу цінність тієї чи іншої країни закладено в її цивілізаційній суб'єктності, яка й робить державу дійсно незалежною. Показано, що без суб'єктності незалежність стає лише формальністю, маскою, що прикриває залежність країни від

сильних геополітичних гравців. Саме тому надзвичайно важливою є стійкість (резильєнтність) цивілізаційної суб'єктності країни, яку автори характеризують як національну резильєнтність. На основі розробленої авторами методології метаантропологічного потенціалізму національну резильєнтність визначено як стратегію забезпечення збалансованості розвитку та успішного протистояння зовнішнім і внутрішнім загрозам, і більше того, як передбачення викликів та пошук відповідей на них заради гідної самореалізації та гуманістичного розвитку людини. Проаналізовано зовнішній та внутрішній виміри національної резильєнтності, а також її пріоритетні напрями. Досліджено питання взаємодії національної резильєнтності й національної безпеки, поставлено проблему інституційного забезпечення стратегії національної резильєнтності.

Пирожков С., Хамітов Н. Національна стійкість заради незалежності і розвитку України. Національна академія педагогічних наук України. 13.09.2021. URL: https://naps.gov.ua/ua/press/about_us/2413/.

Стійкість – це здатність залишатися собою під тиском будь-яких обставин. Стійкість потрібна і людині, і країні, адже саме це дозволяє і утвердити, і зберегти власну суб'єктність. У рік 30-річчя проголошення своєї Незалежності Україна знаходиться перед небаченими раніше загрозами та викликами – і пандемія коронавірусу, і гібридні війни і глобальні кліматичні зміни. Очевидно припустити, що країна матиме незалежність лише за умови національної стійкості, яку демонструють як держава, так і громадянське суспільство. У статті надаються відповіді на питання: в чому полягає така стійкість у сучасному світі, заради чого вона існує, що захищає?

«План стійкості» України від президента Зеленського. Що у ньому? Національна платформа стійкості та згуртованості. 20.11.2024. <https://np-resilience.com.ua/articles/plan-stijkosti-ukrainy-vid-prezydenta-zelenskoho-shcho-u-nomu/>.

«Маємо не допустити, щоб хтось у світі засумнівався у стійкості України. Українці пройшли вже тисячу днів цієї війни. Не зламалися. Не здалися. Не втратили державності. Українці пройшли тисячу днів повномасштабної війни. Це подвиг наших воїнів, усього українського народу», – такими словами розпочав президент Володимир Зеленський свій виступ у Верховній Раді України, представляючи у 1000-й день повномасштабної російсько-української війни внутрішній «План стійкості».

Плахотнюк Р.В. Забезпечення стійкості критичної інфраструктури в Україні в умовах сучасних викликів. *Economic space*. 2024. № 195. С. 47-54.

Стійкість критичної інфраструктури є важливою складовою національної безпеки та розвитку держави. Залежність сучасних суспільств від ефективного функціонування таких об'єктів, як енергетичні системи, транспортування, зв'язок, водопостачання та інші важливі об'єкти, створює необхідність забезпечення їх стійкості до різноманітних загроз. Виділені рівні критичності та запропоновано розподіл об'єктів за інфраструктури за критерієм його критичності. У статті визначено основні фактори, які впливають на стійкість критичної інфраструктури, серед яких вразливість, ризики, механізми відновлення, адаптивність, безпека, соціальні та економічні аспекти, а також роль міжсекторальної координації. Зазначено важливість гнучкості та адаптивності при кризових ситуаціях для швидкого відновлення функціонування інфраструктури після катастрофічних подій, як природних, техногенних так і терористичних дій. Одним із ключових напрямків визначено вивчення оцінки стійкості критичної інфраструктури, які ґрунтуються на багатофакторному підході та включають аналіз як технічних, так і соціальних аспектів. Серед найбільш важливих складових, що впливають на стійкість інфраструктури, є розвиток технологій кібербезпеки, адекватність правових норм та здатність до адаптації інфраструктури до нових загроз. Врахування цих факторів дає змогу не тільки оцінити поточний рівень стійкості інфраструктури, але й визначити найбільш уразливі ділянки, що потребують посилення захисту

та його своєчасності. Визначення механізмів відновлення та адаптації є важливим аспектом для забезпечення безперервного функціонування критичних систем під час надзвичайних ситуацій. У статті також представлено можливі напрями оцінки стійкості, що сприяє точнішому прогнозуванню наслідків можливих ризиків і розробленню ефективних стратегій забезпечення стабільності об'єктів критичної інфраструктури. Обґрунтовано висновок про важливість диференційованого підходу до розроблення заходів забезпечення стійкості залежно від критеріїв критичності відповідних об'єктів інфраструктури.

Потапов С. О. Проблема резильєнтності в сучасній психології. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 90-95.

У статті висвітлено теоретичні аспекти проблеми резильєнтності. В умовах, які відбуваються сьогодні в суспільстві, особливо гостро постає питання акумуляції внутрішніх ресурсів особистості, які стають украй важливими для збереження нормального функціонування організму й дієздатності людини. Саме тому важливим є вивчення основних чинників психічної стійкості, що сприяють розвитку високих показників резильєнтності. Мета – здійснити теоретичний аналіз феномена резильєнтності, визначити його компоненти та чинники формування. Виокремлено фактори психічної стійкості на таких рівнях, як індивідуальний, сімейний, громадський і культурний. Визначено, що рівень розвитку резильєнтності залежить від певного набору чинників, зокрема таких, як: особливості нервової системи, специфіка розвитку в дитячому віці, характер виховання. Резюмовано, що психологічна резильєнтність – це здатність особистості подолати труднощі та стрес, зберігаючи психологічну стійкість та цілісність. На думку науковців, резильєнтність можна сформувати в собі, кожен із нас спроможний засвоїти й виробити навички, які допоможуть ефективніше функціонувати в умовах кризових ситуацій та краще долати труднощі.

Приходченко Л., Лесик О. Забезпечення стійкості та безпеки територіальних громад крізь призму багаторівневості. Суспільна стійкість до інформаційних впливів. *Національні інтереси України*. 2025. № 3(8). С. 343-355.

У статті розкрито розкрити теоретико-прикладні засади забезпечення стійкості та безпеки територіальних громад крізь призму багаторівневості; окреслено шляхи забезпечення суспільної стійкості до інформаційних впливів. Акцентовано увагу на актуальності проблематики з огляду на те, що війна триває, активні обстріли цивільних об'єктів не припиняються, питання забезпечення стійкості на усіх рівнях багаторівневого врядування стає все гострішим. Окреслено наукові підходи до визначення поняття «стійкість», зазначено, що існують такі форми стійкості як інертність, відновлюваність; пластичність. Наголошено, що суб'єктами забезпечення національної стійкості є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, громадські об'єднання, які є ініціаторами або учасниками процесів забезпечення національної стійкості, що фактично відображає застосування на практиці концепції багаторівневості. Підкреслено важливу роль територіальної громади та органів місцевого самоврядування у цьому процесі. Визначено, які ключові планувальні документи наявні або можуть розроблятися на різних рівнях багаторівневого врядування задля забезпечення стійкості та безпеки. Наголошено, що питання забезпечення стійкості нерозривно пов'язано з забезпеченням національної безпеки. Підкреслено, що компонентами стійкості є інституційна стійкість системи державних органів, безпека та захищеність об'єктів критичної інфраструктури, спроможність єдиної державної системи цивільного захисту, здатність ефективно реагувати на неконтрольоване масове переміщення людей, суспільна стійкість, зокрема, до інформаційних впливів, фінансово-економічна стійкість. Детальніше розкрито питання забезпечення стійкості критичної інфраструктури у контексті забезпечення стійкості. Також в ході аналізу

забезпечення суспільної стійкості представлено блоки забезпечення життєстійкості та стійкості до інформаційних впливів та протидії дезінформації.

Прокопович-Ткаченко Д. І., Зверев В. П., Козаченко І. П. Інтеграція операційних центрів управління безпекою (SOC) у систему національної безпеки України. *Безпека держави*. 2025. Т. 1. № 5. С. 106-114.

Досліджено інтеграцію операційних центрів управління безпекою (SOC) у систему національної безпеки України. Розглянуто роль інформаційної безпеки як складної техногенної системи, що забезпечує стійкість державних інституцій і захист критичної інфраструктури від кіберзагроз. У сучасних умовах військово-політичних викликів, зокрема гібридної війни, цілеспрямованих кібератак, дезінформаційних кампаній та загрози дестабілізації інформаційного простору, операційні центри управління безпекою відіграють ключову роль щодо моніторингу, виявлення і реагування на загрози у кіберпросторі. З огляду на глобальну цифровізацію та стрімкий розвиток технологій кібератак уряди багатьох країн світу приділяють значну увагу розвитку операційних центрів управління безпекою, упровадженню автоматизованих систем аналізу кіберзагроз, а також розбудові ефективних механізмів взаємодії між державними структурами і приватним сектором. Авторами проаналізовано міжнародний досвід функціонування операційних центрів управління безпекою, зокрема практики США, ЄС і НАТО, які ефективно використовують автоматизовані системи реагування, штучний інтелект та аналіз великих даних для оперативного виявлення й нейтралізації загроз. Запровадження операційних центрів управління безпекою в Україні потребує розв'язання низки проблем, серед яких: недостатнє фінансування, кадровий дефіцит, необхідність модернізації нормативно-правової бази, інтеграція з уже існуючими системами кіберзахисту. Визначено основні напрями розвитку операційних центрів управління безпекою в нашій державі. Ідеться про впровадження інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту, машинного навчання та аналізу поведінкових загроз, а також розширення співпраці з міжнародними партнерами і вдосконалення підготовки фахівців у сфері кібербезпеки. Розвиток операційних центрів управління безпекою є невід'ємним складником підвищення кіберстійкості держави, важливим інструментом забезпечення національної безпеки. Комплексний підхід до побудови SOC, який передбачає технологічну модернізацію, міжнародне співробітництво та кадрове забезпечення, дасть змогу Україні посилити захист своїх критичних інформаційних систем і забезпечити оперативне реагування на нові загрози у цифровому середовищі.

Проніна О., Оленковська Л. Місцева демократія і стійкість органів місцевого самоврядування під час російського вторгнення. *Наукові перспективи*. 2025. № 6(60). С. 351-363.

У статті місцеве самоврядування розглядається як інститут публічної влади і водночас формою безпосередньої участі населення у вирішенні місцевих проблем. З цієї точки зору визначені основні принципи розвиненості місцевого самоврядування: прозорість та відкритість діяльності й намірів органів та посадових осіб місцевого самоврядування; доступність органів місцевого самоврядування для безпосередніх звернень громадян та ефективність зворотного зв'язку; антикорупційна стійкість органів місцевого самоврядування; широке використання на місцевому рівні механізмів прямої демократії та громадського консультування. Зазначені основні принципи місцевого самоврядування: децентралізації, субсидіарності, відповідальності, свободи, рівності та безпосередній участі громадян в управлінні. Освітлені такі нові виклики органам місцевого самоврядування, які принесла російська агресія: знищення інфраструктури; вимушена міграція населення; тимчасова окупація територій; дезорганізація управління. Визначені основні практичні аспекти діяльності органів місцевого самоврядування в умовах війни: реорганізація управління; підтримка населення; забезпечення безпеки; відновлення інфраструктури.

Проаналізовано основні положення Закону України «Про правовий режим воєнного стану», який встановлює особливі правила та обмеження, що стосуються органів державної влади та місцевого самоврядування. Зазначено, що в умовах російської агресії органи місцевого самоврядування в Україні стали ключовими елементами у забезпеченні стабільності та безпеки на місцевому рівні. Їх діяльність зазнала значних змін, але водночас вони змогли адаптуватися до нових викликів, зберігаючи здатність забезпечувати життєво важливі функції для громадян.

Резнікова О. Забезпечення національної безпеки і національної стійкості: спільні й відмінні риси. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2018. № 19. С. 170–175.*

У статті досліджено спільні і відмінні риси систем національної безпеки і національної стійкості. Установлено можливість синергії відповідних систем, що дозволяє суттєво підвищити ефективність протидії сучасним загрозам. Визначено шляхи практичної реалізації принципів національної стійкості для забезпечення національної безпеки.

Резнікова О. О. Концептуальні підходи до вибору моделі забезпечення національної стійкості. *Strategic priorities. 2019. № 1(49). С. 18-27.*

У статті досліджені особливості формування моделей забезпечення національної стійкості на прикладі США, Великої Британії, Ізраїлю, Японії, Естонії. Визначено вплив на відповідні процеси історичних, географічних, безпекових, політичних, культурних, соціально-економічних та інших відмінностей формування й розвитку держав. Встановлено принципово важливу роль розуміння концепту стійкості і особливостей його запровадження у різних сферах національної безпеки при розбудові механізмів національної стійкості. Окреслено відмінності запровадження концепту стійкості в економічній і політичній сферах. На підставі поєднання результатів теоретичних досліджень та практичного досвіду низки держав автором розроблено алгоритм дій, необхідних для визначення оптимальної для країни моделі забезпечення національної стійкості. Встановлено, що вибір моделі забезпечення національної стійкості та відповідних механізмів безпосередньо залежить від визначення ключових загроз національній безпеці. При цьому аналіз загроз має здійснюватися у розрізі низки зазначених автором критеріїв. Важливе значення також має встановлення цільових орієнтирів, на досягнення яких мають бути зорієнтовані механізми забезпечення національної стійкості. Виявлення «слабких місць» системи забезпечення національної безпеки у контексті протидії ключовим загрозам сприятиме чіткому розумінню характеру механізмів забезпечення національної стійкості, яких потребує країна. Встановлено, що сформована відповідним чином модель забезпечення національної стійкості не повинна бути статичною. Зважаючи на те, що загрози національній безпеці в сучасному світі мають складний динамічний характер, процес забезпечення національної стійкості також повинен періодично уточнюватися, а відповідна модель – поповнюватися новими механізмами. Високу актуальність для України має питання розбудови національної стійкості як відповіді на дію гібридних загроз, які мають довготривалий, складний і руйнівний для багатьох сфер характер. З огляду на це у статті наголошено на доцільності інтенсифікації розвитку відповідної сфери знань з метою формування науково обґрунтованих рекомендацій для керівництва країни щодо шляхів розбудови національної стійкості.

Резнікова О. О. Механізми забезпечення стійкості держави у сфері національної безпеки. *Стратегічні пріоритети. 2018. № 3-4(48). С. 15-25.*

У статті досліджені особливості формування механізмів забезпечення стійкості держави і суспільства у сфері національної безпеки, а також відповідні позитивні практики інших держав. Доведено, що реалізація концепту національної стійкості у державі має розпочинатись

із закріплення відповідних довгострокових цілей і завдань у Стратегії національної безпеки. Пріоритетні сфери і конкретні механізми забезпечення національної стійкості мають бути визначені з урахуванням результатів аналізу безпекового середовища конкретної країни. Досліджено документи ЄС і НАТО, які визначають основні напрями посилення стійкості, зважаючи на їх політичні цілі. При цьому констатується, що розбудова національної стійкості – це сфера відповідальності національних держав. Визначено групи механізмів, які мають принципово важливе значення для формування стійкості держави. Серед них: налагодження ефективної взаємодії між усіма суб'єктами (державними і недержавними); посилення спроможностей уповноважених державних органів щодо ідентифікації загроз; забезпечення безперервності процесу державного управління і надання критично важливих послуг населенню; забезпечення високого рівня готовності до широкого спектра загроз і небезпек; налагодження стійких каналів комунікації уповноважених державних і місцевих органів з населенням. На підставі аналізу світового досвіду визначені сфери, у яких найбільш активно застосовуються на практиці механізми забезпечення національної стійкості. Доведено необхідність запровадження концепту національної стійкості у сфері національної безпеки України. Підготовлено рекомендації щодо практичних заходів з оновлення Стратегії національної безпеки України та підготовки на її основі інших документів щодо планування у сферах національної безпеки і оборони. Запропоновано запровадити в Україні практику підготовки Національного реєстру загроз як складової Стратегії національної безпеки. Визначено актуальні для України напрями впровадження механізмів забезпечення стійкості держави.

Резнікова О. Порівняльний аналіз основних концептуальних підходів до розбудови національної стійкості. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*. 2020. Вип. 28. С. 175-181.

У статті аналізуються звужений і широкий концептуальні підходи до забезпечення національної стійкості. Наводяться результати дослідження досвіду різних країн світу щодо особливостей обраних моделей і механізмів забезпечення стійкості, а також пріоритетів, які визначаються національними урядами у сфері відповідної державної політики. На прикладі Нової Зеландії розглядається застосування широкого концептуального підходу шляхом імплементації принципів стійкості в системі національної безпеки. Аналізується загальний вектор рекомендацій НАТО у сфері розбудови національної стійкості. Окреслюється специфіка формування національної стійкості у низці розвинених країн на основі вдосконалення кризового менеджменту у сфері захисту населення і критично важливих об'єктів держави від різних загроз і небезпек а також безперервності виконання критично важливих функцій держави. Зроблено висновок із приводу того, які чинники можуть зумовлювати вибір відповідного звуженого підходу до розбудови національної стійкості. Наголошено, що за будь-яких умов національна модель має охоплювати весь цикл стійкості, який визначає необхідність вжиття певних заходів на всіх етапах – до, під час і після настання надзвичайної ситуації або кризи. На основі аналізу безпекової ситуації та особливостей розвитку України на сучасному етапі обґрунтовано доцільність запровадження широкого підходу до розбудови національної стійкості у нашій державі. Встановлено необхідність розроблення і прийняття відповідної Концепції, у якій має бути визначено основи правового і організаційного забезпечення розбудови національної стійкості, питання координації такої діяльності, розподілу відповідальності і визначення повноважень державних органів за окресленими напрямками забезпечення національної стійкості, формування національної системи оцінювання загроз та інше. Наголошено на необхідності проведення юридичного аналізу чинного законодавства з метою його уточнення і вдосконалення відповідно до завдань розбудови національної стійкості. Також велике значення в цьому процесі має використання наявних у державі спроможностей і механізмів, їхній розвиток і доповнення новими, а не їхнє руйнування.

Резнікова О. О. Формування національної стійкості у контексті імплементації Україною цілей сталого розвитку. *Strategic priorities*. 2019. № 2(50). С. 27-37.

У статті досліджені ключові характеристики поняття «національна стійкість», які відрізняють його від інших термінів. До них, зокрема, відносяться рух і незмінність, існування загроз національній безпеці, наявність відповідних суб'єктів та механізмів, здатних пристосовуватись та ефективно долати небезпечні явища, процеси й кризи у різних сферах. Встановлено, що формування національної стійкості та забезпечення сталого розвитку держави і суспільства – тісно пов'язані між собою процеси. Зважаючи на надто широкий спектр питань сталого розвитку, у статті проаналізовані лише окремі аспекти, що належать до безпекової сфери. У сучасному глобалізованому світі сталий розвиток неможливий без забезпечення миру та безпеки, а також налагодження продуктивної співпраці на міжнародному рівні. У цьому контексті проаналізовані завдання, встановлені для України в рамках Цілей сталого розвитку як глобальної програми ООН. Для забезпечення сталого розвитку України, як і стійкості нашої держави, принципове значення має припинення збройного конфлікту на Донбасі, підвищення згуртованості суспільства, започаткування процесу примирення та реінтеграції, а також створення на всіх рівнях ефективних, підзвітних та інклюзивних інституцій. З огляду на це детально досліджені особливості реалізації завдань, визначених у рамках цілі 16 «Мир, справедливість та сильні інститути» Національної доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» (далі – ЦСР). Встановлено, що визначені ціллю 16 ЦСР завдання не охоплюють увесь спектр процесів, необхідних для досягнення миру, справедливості та розбудови сильних інститутів в Україні, а деякі зі встановлених індикаторів та їхніх показників є неоднозначними і не дозволяють об'єктивно оцінити прогрес у відповідній сфері. Виявлені розбіжності між цільовими показниками, визначеними завданнями ЦСР та іншими програмними документами України, що свідчить про недостатню координацію діяльності органів державної влади. Особливе занепокоєння це викликає в умовах, коли в Україні одночасно реалізується багато реформ у різних сферах. Зазначена проблема ускладнює розбудову національної стійкості, оскільки ефективна координація діяльності органів державної влади та їх належна взаємодія із громадянським суспільством є визначальними принципами стійкості у сфері національної безпеки.

Резнікова О. Формування стійкості держави: висновки для України. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2018. Вип. 20. С. 193-199.

У статті досліджено особливості формування стійкості держави як важливого елементу забезпечення національної стійкості. Визначено окремі механізми практичної реалізації цього процесу. Проаналізовано особливості реформування системи забезпечення національної безпеки України та їх відповідність принципам національної стійкості.

Резнікова О. Що саме ми розбудовуємо, говорячи про національну стійкість? *zn.ua*. 19.07.2019. https://zn.ua/ukr/internal/scho-same-mi-rozbudovuyemo-govoryachi-pro-nacionalnu-stiykist-318005_.html.

Час від часу в публічному дискурсі виникають "трендові" слова (buzzwords), які лунають звідусіль, використовуються у політичних документах і державних програмах, під які виділяються кошти з державного бюджету або міжнародними організаціями, і які кожен розуміє по-своєму. Нещодавно такими словами були, зокрема, економіка перехідного типу, сталий розвиток, гібридна війна. Але всі гранти, звання і нагороди під них уже отримано. Нині в тренді стійкість (resilience). Підступність цього поняття в тому, що воно багатогранне, використовується в різних сферах, має різні відтінки. Багатьом добре знайомі такі словосполучення, як корозійна стійкість металу, стійкість будівлі, психологічна стійкість людини. Зростання рівня глобальних загроз у сфері екології, зміни клімату спричинило потребу шукати нові шляхи забезпечення людей від природних

катастроф і забезпечення процесів життєдіяльності в кризових умовах. Відтоді заговорили про стійкість екосистеми й інфраструктури. Згодом спектр загроз як для держав, так і для людей лише розширювався. На порядок денний вийшли завдання розбудови стійкості держави і суспільства до терористичної загрози та інформаційних атак, стійкості комп'ютерних систем до хакерських атак, стійкості фінансової системи, а зрештою – національної стійкості.

Рубан А., Дем'яненко В., Прядко Т. Національна безпека України в умовах глобальної нестабільності. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2024. Випуск 54, с. 285–291

У статті розглядається зростаючий вплив процесів глобалізації на безпеку держави в епоху інформатизації, технологізації усіх сфер життя суспільства. Глобалізація охоплює не тільки економічну, продовольчу, екологічну, а й національну безпеку як сукупність всіх видів безпеки, у тому числі й інформаційну, військову. Основу національної безпеки становлять фізичне виживання суспільства, збереження суверенітету і територіальної цілісності країни, високий рівень внутрішньої ефективності і зовнішньополітичної дієздатності держави перед зовнішніми (глобальними і воєнними) загрозами, забезпечення умов для якісного розвитку людського капіталу. Зауважується, що провідною суперечністю глобалізаційних процесів є протистояння між глобальними потребами світового економічного і політичного розвитку та прагненнями національних держав до збереження власної ідентичності і суверенності. Це протистояння розкривається у боротьбі між необхідністю включення у глобальні процеси і бажанням зберегти національну самобутність, що вимагає уваги до питань взаємодії та співпраці між країнами і глобальними акторами для забезпечення стабільності та безпеки на державному, регіональному, міжнародному рівнях. Особлива увага звертається на вплив глобальних чинників на національну безпеку України в умовах російсько-української війни. Доводиться, що в епоху, коли світ одночасно організовується і хаотизується, глобалізується і локалізується, об'єднується і розділяється, співробітничає і воює, для Української держави створення системи національної безпеки, що адекватно реагує на масштаби і значення глобалізаційних загроз та викликів, є одним з найважливіших пріоритетів. Це не лише гарантує її виживання та розвиток у світі глобалізації, а й забезпечує її відповідальну участь у міжнародних процесах. Важливо, що національний рівень безпеки передбачає посилення внутрішнього потенціалу (військово-оборонного, економічного, технологічно-інноваційного, гуманітарного тощо) для протидії глобальним і регіональним викликам та загрозам.

Руденко Ю. Ю. Консолідаційна модель національної ідентичності як підґрунтя стратегії національної стійкості України. Політукус. 2024. Вип. 1. С. 21–26.

Обґрунтовується поняття національної стійкості. Зазначається, що останнє виникає в системі національної безпеки і, згодом, стає самостійним феноменом. Національна стійкість розглядається не як стихійна здатність системи реагувати на загрози та виклики, а як певна стратегія, яку спільно виробляють влада та громадянське суспільства. Тож зазначається, що національна стійкість країни – це така стратегія її існування, коли вона здатна зберігати збалансованість розвитку та успішно відповідати на зовнішні і внутрішні виклики, протистояти загрозам і кризам, більш того, зусиллями політичної та інтелектуальної еліти вчасно передбачати та ефективно реагувати на них заради гідної самореалізації та гуманістичного розвитку людини, які забезпечує держав в балансі з громадянським суспільством. Артикулюється, що стратегія національної стійкості може бути сформована на органічній ідентичності, не привнесений ззовні, не створений на рівні ЗМІ і тому подібне. Така ідентичність може бути сформована через консолідацію як держави та громадянського суспільства, так і груп всередині громадянського суспільства. Стверджується, що в історичному контексті національна ідентичність в українському суспільстві ґрунтувалася

на філософських засадах етики «сродної праці» Г. Сковороди, «філософії серця» П. Юркевича та творах інших видатних українських філософів (Т. Шевченко, Ю. Федьковича, І. Франка, В. Сосюри тощо). Проблеми формування консолідаційної моделі національної ідентичності в Україні сьогодні аналізуються з позиції сучасного процедурного підходу, який пов'язаний з соціально-політичними практиками (в тому числі і громадянськими), що виробляють механізми подолання дезінтеграції в суспільстві. Це, зокрема, механізми соціальної солідарності, довіри, толерантності та відповідальності. Зазначається, що, навіть, в суспільстві, де є різні цінності, такі механізми є запорукою дезінтеграції та національної стійкості. Про що сьогодні свідчить солідаризація мешканців України навколо громадянської ідентичності, яка стоїть на першому місці серед низки інших ідентичностей: регіональної, місцевої тощо. Ключові слова: національна стійкість, національна ідентичність, консолідація, «філософія серця», соціально-політичні практики.

Русенко Н. В. Інституційне забезпечення внутрішньополітичної безпеки України. Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування. 2023 р. № 3 (81). С. 94-103.

У статті здійснено аналіз вітчизняного інституційного та нормативно-правового середовища формування державної політики у сфері забезпечення внутрішньополітичної безпеки України. Теоретико-методологічною основою дослідження визначено фундаментальні положення інституціоналізму в цілому. Доцільність застосування інституціонального підходу аргументовано ефективністю його інструментарію у процесах формування інституційної структури й механізму забезпечення внутрішньополітичної безпеки. Здійснено визначення та систематизацію категоріального апарату у сфері, а саме: визначено поняття «інститут», «інституція» та «інституційне забезпечення внутрішньополітичної безпеки». Проаналізовано законодавство України з точки зору сформованості законодавчої бази у напрямі інституційної спроможності основних суб'єктів, зокрема на предмет протидії ризикам і загрозам, що спричиняють дестабілізацію внутрішньополітичної безпеки. Проведено детальне дослідження інституційно-організаційного забезпечення як системи організацій органів влади та інших організацій, які забезпечують формування та реалізацію державної політики у сфері внутрішньополітичної безпеки. Застосовано системний підхід для представлення структури інституційного забезпечення внутрішньополітичної безпеки. Аналіз проведено від направляючого органу, а також здійснено характеристику інших учасників системи. Визначено орган виконавчої влади із особливою роллю у архітектоніці забезпечення внутрішньополітичної безпеки – Міністерство внутрішніх справ України. Доведено, що нормативно-правове та організаційне забезпечення внутрішньополітичної безпеки з урахуванням взаємозв'язків між суб'єктами забезпечення безпеки формують все інституційне забезпечення системи забезпечення внутрішньополітичної безпеки України, від роботи якого залежати цілісний захист інтересів громадян та суспільства в цілому як об'єктів внутрішньополітичної безпеки.

Савченко М. Розвиток категоріального базису «економічна стійкість». Галицький економічний вісник. 2019. Т. 57. № 2. С. 5–17.

Розглянуто сутність категорії «стійкість», визначено можливості застосування цього терміна стосовно до соціально-економічної системи мікрорівня. Досліджено чотири основні підходи до розгляду категорії «економічна стійкість». Визначено основні властивості категорії «економічна стійкість»: динамічність, предметність, інтегральність, релевантність, системність, просторовість, сумісність, облік внутрішніх і зовнішніх умов функціонування. З метою систематизації та структурування проведено теоретичний аналіз досліджуваного поняття й визначено авторські підходи до визначення сутності економічної стійкості з виділенням концепцій вчених-економістів: економічна стійкість як фінансова стійкість, як стабільність діяльності й рівноважний стан

соціально-економічної системи, як можливість або здатність і як підтримка оптимальних характеристик соціально-економічної системи. На основі положень теорії систем і синергетики визначено взаємозв'язок між поняттями: «стійкість рівноваги», «стійкість функціонування», «стійкість розвитку», «стійкість гомеостазиса» і «економічна стійкість».

Семененко О., Абрамова М., Тарасов О., Митченко С., Дзюбчук Р., Фомкін Д. Резильєнтність і стійкість економіки: ключові теоретико-практичні наративи та воєнно-економічні уроки. *Social Development and Security*. 2025. Т. 15. № 2. С. 314-326.

Нині національні господарства функціонують в умовах динамічних змін та глобальних викликів, що вимагає від них спроможності не лише протистояти зовнішнім змінам, а й швидко адаптуватися до нових умов. Тому розуміння розмежування специфіки “стійкості” та “резильєнтності” економік стають ключовими для аналізу визначення механізмів економічного відновлення та забезпечення довгострокової стабільності. А дослідження цих категорій дозволяє визначити напрями, що сприяють економічній адаптивності, та формулюванню ефективних стратегем подолання кризових ситуацій. У статті особливу увагу приділено зв'язку між економічною резильєнтністю та військовими можливостями держави, що є критично важливим у сучасному геополітичному контексті впливу російсько-української війни на регіональну стабільність.

Ситник Г., Орел М. Організаційна стійкість як наукова категорія та пріоритет забезпечення національної безпеки: іноземний досвід для України. *Національні інтереси України*. 2025. № 8(13). С. 311-327.

У контексті іноземного дискурсу розкрито зміст актуальної комплексної проблеми забезпечення організаційної стійкості держави, яка визначається як здатність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій ідентифікувати, оцінювати та адекватно реагувати на загрози вказаній стійкості, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування до, під час і після настання кризової надзвичайної ситуації (НКС). Акцентується увага, що актуалізація необхідності вирішення проблеми зросла внаслідок російсько-української війни, яка спричинила численні НКС, а системний аналіз їх наслідків свідчить про недосконалість інституційних засад функціонування механізмів сектору безпеки та оборони (СБО) та об'єктів критичної інфраструктури (ОКІ). Тому існує потреба в науково-методичному забезпеченні для посилення організаційної стійкості СБО, ОКІ та інших державних інституцій. Проаналізовано іноземний досвід, передусім США, щодо розробки та впровадження національної політики безперервності, який є вельми корисним для України в якій обмаль науково-теоретичних досліджень з цієї проблематики. Це призводить до відсутності уніфікованих методик та рекомендацій для визначення життєво важливих функцій організацій, виконання яких пов'язано із забезпеченням безперервності їх функціонування, а відтак і національної безпеки. На основі досвіду США запропоновано впровадити концептуальну модель забезпечення організаційної стійкості, яка включає: передбачення та розвиток готовності до НКС ; подолання їх наслідків; відновлення та адаптація після кризи. Модель ґрунтується на розвитку потенціалів: бази знань і досвіду; матеріально-технічних ресурсів; соціальних і комунікаційних ресурсів; лідерства керівників. Наукова новизна полягає в узагальненні іноземного досвіду забезпечення організаційної стійкості державних інституцій для його використання з метою підвищення стійкості державних інституцій України в умовах НКС.

Ситник Г., Гура В., Іванов С. Світоглядно-управлінський аспект проблеми забезпечення національної стійкості. *Національні інтереси України*. 2025. № 2(7). С. 1053-1070.

Розкрито зміст світоглядно-управлінської складової проблеми забезпечення національної стійкості та важливість її врахування у діяльності суб'єктів публічного управління та амністування.

Показано, що при забезпеченні вказаної стійкості мають бути враховані зміст та взаємозв'язок різних соціальних конструктів, оскільки осмислення процесів, які відбуваються в українському суспільстві та яке відображається у масовій свідомості, ідеології, культурі, здійснюють вплив на національну стійкість, а відтак потребують відповідного інституційного оформлення. Доведено, що суспільство має здійснювати постійну роботу проти різкого зростання соціальної ентропії враховуючи: феномен діалектичної єдності економічної, політичної та ідеологічної складових у публічному управлінні та динаміку суспільства, в якому має місце тенденція до розсіяння його духовних, інтелектуальних і матеріальних ресурсів внаслідок спонтанного нелінійного зростання локальних різновекторних процесів та концентрації цих ресурсів навколо засобів досягнення мети. З'ясовано, що в умовах суспільно-політичних криз відбувається втрата потенціалу системи національної стійкості, що має враховуватися при розробці інституціональних механізмів реагування на фактори, які породжують небезпеки стійкості та збитки при втраті вказаного потенціалу обумовлені світоглядними проблемами, оскільки відмова від старих і пошук нових світоглядно-ціннісних орієнтирів відбувається в умовах взаємодії причин та наслідків криз. Показано, що взаємозв'язок структурних елементів національної стійкості із елементами системи забезпечення національної безпеки необхідно розглядати крізь призму оцінки факторів як небезпек для соціальної системи, яка завжди має ціннісний характер. Виконаний аналіз Концепції забезпечення національної системи стійкості України та заходів щодо її реалізації свідчить про формальний підхід до побудови та забезпечення ефективного функціонування вказаних механізмів, що значною мірою наслідком неналежного врахування основних чинників, які зумовлюють світоглядно-управлінський аспект проблеми забезпечення національної стійкості.

Скиба О. Інституційна стійкість держави як фактор її сталого розвитку та економічної безпеки. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 3(50). С. 256-261.

Проведено оцінку інституційної стійкості держави за даними Індексу крихких держав та визначено основні шляхи її зміцнення задля сталого розвитку та економічної безпеки країни. Встановлено стрімке посилення крихкості України на фоні повномасштабного вторгнення росії в Україну. Основними факторами, що призводять до посилення крихкості України та відповідно зниження інституційної стійкості нашої держави є ті, що безпосередньо загрожують безпеці держави, зокрема зовнішнє втручання та військова агресія російської федерації. Крім того, величезний потік українських біженців, що спостерігався особливо на початку війни та внутрішнє переміщення населення, чиє житло або зруйноване, або знаходиться у зоні активних бойових дій, або на тимчасово окупованій території, став одним із факторів погіршення рівня стабільності України. Така негативна тенденція буде тільки поглиблюватися враховуючи умови повномасштабної війни, в яких перебуває Україна.

Скляр О., Міщенко А. Інституційна стійкість демократичних систем у пострадянських країнах: порівняльний аналіз України, Грузії та Естонії. *Національні інтереси України*. 2025. № 9(14). С. 1143-1155.

Стаття присвячена аналізу аспектів інституційної стійкості демократичних політичних систем на прикладі країн пострадянського простору. Для проведення порівняння обрано Україну, Грузію та Естонію адже кожна з цих держав має свій унікальний шлях суспільно-економічного та політичного розвитку після розпаду Радянського Союзу у 1991 році. Аналіз цих країн як прикладу дозволяє виокремити загальні тенденції та закономірності політичного розвитку сучасних “перехідних” демократій. Фокус дослідження спрямований на аналіз інститутів політичної системи, їх стабільності та резильєнтності в умовах сучасних загроз та гібридного впливу. У сучасних політичних реаліях питання інституційної стійкості є вкрай актуальним з огляду на те, що саме інституційна стійкість є запорукою мінімізації конфліктогенності та кризогенності політичної системи, забезпечення її

стабільного розвитку, вільного розвитку та утвердження демократичних правил та процедур в умовах різноманітних соціально-політичних викликів зовнішнього та внутрішнього характеру. На основі проведеного компаративного аналізу встановлено, що Естонія має найвищий рівень стійкості політичних інститутів, що зумовлено рядом причин, зокрема, успішною євроатлантичною інтеграцією, ефективним впровадженням державних реформ, послідовною розбудовою демократичних процедур на різних рівнях політики. Описано, що інституційна стійкість у Грузії є слабкою через політичну поляризацію та відсутність дієвого механізму стримувань та противаг. Визначено, що Грузія перебуває на шляху “відкату” від утвердження демократії, що зумовлено орієнтацією політичної верхівки держави на співпрацю з Російською Федерацією та зовнішнім тиском з боку країни. Зазначено, що Україна, незважаючи на гібридну війну з боку РФ, що поєднує збройні, інформаційні, енергетичні, економічні, дипломатичні та культурні методи боротьби, демонструє значний прогрес у сфері демократизації та розбудови інститутів. Проведений аналіз дозволяє окреслити ключові тенденції розвитку інститутів демократичних політичних систем та рекомендації щодо посилення інституційної стійкості, які мають практичне значення для розробки стратегій державних реформ та політичних трансформацій.

Слюсар Є. Волонтерський рух в Україні як елемент системи національної безпеки: сучасність і перспективи. Епістемологічні дослідження у філософії, соціальних і політичних науках. 2024. Т. 7. № 2. С. 195-205.

У статті розглянуто феномен вітчизняного волонтерського руху як важливого елементу системи національної безпеки та стійкості в умовах війни. Окреслено головні напрями волонтерської діяльності та взаємодію волонтерських організацій із органами державної влади.

Акцентується увага на унікальності українського волонтерства як феномену згуртованості громадянського суспільства та мобілізації ресурсу соціальної активності певних груп населення у відповідь на зовнішню загрозу. Розглянуто особливості періодів становлення і функціонування інституту волонтерства в країні та основні напрями роботи починаючи з 2014 року. Проаналізовано виклики щодо діяльності волонтерських організацій, головними з яких є нерівномірність розподілу ресурсів, недостатній соціальний захист учасників структур, брак фінансування, вади щодо інтеграції в програми політики національної безпеки.

Соколовський І. Соціально-економічний вимір національної стійкості: потенційні ризики та загрози. Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право.2025. № 4(68). С. 6-17.

Стаття досліджує соціально-економічний вимір національної стійкості України в умовах затяжної війни, зосереджуючись на ролі державної політики (передусім фіскальної). Наголошується, що попри присутність і в науковому, і в публіцистичному дискурсі практики обговорення різних видів стійкості, доцільніше говорити про виміри стійкості, які не існують окремо, а є взаємопов'язаними. На основі аналізу дій держави у фіскальній сфері в парадигмі динамічної класифікації форм реагування на кризові явища та процеси, визначається, що в перші роки після повномасштабного вторгнення ці дії мали адаптаційний характер. Зазначається позитивний вплив та сприяння підтриманню ділової активності пільгового режиму єдиного податку та інших новацій, що в сукупності істотно зменшили податкове навантаження на бізнес на першому році війни. Як закономірний крок охарактеризовано також і подальше скасування пільгового режиму та підняття податків на третьому році війни, оскільки ведення масштабних воєнних дій протягом тривалого періоду часу вимагає збільшення внутрішньої ресурсної бази. Проте підвищення податків через збільшення розміру військового збору, ЄСВ та акцизних зборів не змінює систему оподаткування як таку. Натомість запланований демонтаж спрощеної системи оподаткування, закладений в «Національній стратегії доходів до 2030 року», такі трансформації

передбачає. Скасування спрощеної системи оподаткування для суб'єктів господарської діяльності може призвести не тільки до зниження ділової активності в країні, а й до подальшого зниження доходів громадян. Саме через вплив на рівень матеріальної депривації та здатність забезпечувати найнеобхідніші потреби показується, яким чином фіскальні рішення без урахування соціальних наслідків можуть породжувати вторинні ризики для національної стійкості. На основі даних моніторингового дослідження, проведеного Інститутом соціології НАН України у 2024 році, демонструється, що індивіди із високим рівнем матеріальної депривації, а особливо ті, хто має складнощі із придбанням навіть найнеобхідніших продуктів харчування, мають нижчу волю до спротиву та більш песимістичні оцінки в установках щодо позиції країни у війні. Особливо це стосується тих українців, які мають оплачувану роботу, але навіть попри це не в змозі задовольнити базові потреби. Спад у секторі малого та середнього бізнесу може призвести до скорочення робочих місць та погіршення матеріального стану значної частини українців, що в свою чергу матиме вплив на їх волю до спротиву і у підсумку – на національну стійкість загалом.

Страшніцький Я. О. Особливості сучасної державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури в умовах війни в Україні. *Modernization of the system of public management and administration in Ukraine : the experience of the Republic of Latvia : Scientific monograph. Riga. Latvia : Baltija Publ., 2023. С. 115-142.*

Проаналізовано міжнародні нормативно-правові акти на предмет сутнісного становлення поняття «критична інфраструктура». Спільним у множинності трактувань відзначається зв'язок із державними та приватними об'єктами, які мають певний вплив рівень обороно– здатності та життєво важливі функції держави у суспільстві, а також акцентується увага на ключовому значенні даного сектору для безпеки громадян. Головною проблемою сучасного стану критичної інфраструктури, яка створила пролонгований у часі бар'єр для ефективної реалізації безпекових завдань визначено тривалу відсутність у законодавстві чіткого формулювання даного терміну та вичерпного переліку об'єктів віднесених до критичної інфраструктури. На основі аналізу наукових підходів та іноземного досвіду теоретизування дефініції «критична інфраструктура» сформульовано авторське бачення змістовного наповнення даного терміну що відповідає принципам системності, цілеспрямованості, множинності галузей та відповідність антропоцентричному підходу. Проаналізовано підходи вітчизняних та іноземних вчених до формулювання змісту поняття «загроза об'єктам критичної інфраструктури» у результаті чого помічено спільний акцент на видах ризиків і загроз, вплив яких може викликати диферентну дестабілізацію на різних ієрархічних рівнях, найвищий із яких – національна безпека. Розглянуто зміст окремих нормативно-правових актів, що дало підстави деталізувати перелік загроз критичній інфраструктурі та підтвердити приналежність критичної інфраструктури до складових забезпечення національної безпеки України. На основі критичного аналізу узагальнено розподіл загроз критичній інфраструктурі на три основні категорії: природного походження, техногенного характеру і зловмисні дії. Запропоновано доповнити даний перелік комбінованими загрозами, які здатні викликати «каскадний ефект дестабілізації критичної інфраструктури» Визначено прояви інституціональної недосконалої державної політики у розрізі захисту критичної інфраструктури в умовах військового стану в Україні. Її стратегічна рандомність, розпорошеність, а місцями фрагментарність розглядається як бар'єр наш ляху розбудови монолітної стратегії національної безпеки. Окреслено ряд проблем у сфері державної політики захисту критичної інфраструктури та спроектовано окремі пропозиції їх вирішення.

Суворов В. П. Трансформація багаторівневого управління на основі глобальних стратегій ЄС та національна стійкість України в умовах гібридних загроз. *Державне будівництво. 2023. № 2 (34). С. 183–196.*

У статті досліджуються різні аспекти трансформації багаторівневого управління на основі застосування глобальних стратегій ЄС та визначення інституційних засад формування національної системи стійкості України в умовах гібридних загроз. Наголошується на тому, що спрямованість на реалізацію спільної політики та глобальних стратегій ЄС щодо функціонування нової європейської моделі багаторівневого управління, стратегічної безпеки та стійкості, має визначатися узгодженістю ключових суб'єктів прийняття стратегічних рішень, націлених на забезпечення ефективності такої політики і стратегій в умовах глобальних впливів та гібридних загроз. Доведено, що трансформація багаторівневого управління відносно європейської безпекової стратегії змінює й сприйняття відповідних загроз у бік набуття ними гібридного характеру в умовах тривалої нестабільності в соціальній, економічній, політичній та енергетичній сферах. Це свідчить передусім про посилення складності геополітичного середовища у перманентному процесі безпекової трансформації ЄС, яка відбувається в умовах поширення регіональних і локальних конфліктів та їхнього територіального наближення безпосередньо до кордонів ЄС і характеризується кризою системи міжнародних відносин, що пов'язано зі змінами домінування ліберальної моделі публічної політики у бік більш прагматичної, тобто реальної політики, яка спирається переважно на реальні умови та можливості владних відносин, як відносно внутрішньої, так і стосовно зовнішньої політики переважної більшості країн об'єднаної Європи. Визначено, що український контекст формування національної системи стійкості має виходити з чіткого розуміння загроз національній безпеці України, якими згідно Закону України «Про Національну безпеку» слід вважати: явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України, а під стійкістю – здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища й підтримувати стале функціонування, зокрема шляхом мінімізації зовнішніх і внутрішніх уразливостей. Запропоновано розглядати національну систему стійкості, як таку, що повинна забезпечувати здатність суспільства і держави, як вищої форми його інституціалізації: здійснювати ідентифікацію зовнішніх і внутрішніх загроз, спрямовувати діяльність у сфері національної безпеки на своєчасне виявлення інших вразливостей, проводити оцінювання реальних і потенційних загроз національній безпеці, вживати дії щодо запобігання негативним впливам, а також забезпечувати ефективне реагування і швидке відновлення за наслідками виникнення надзвичайних ситуацій та кризових подій, враховуючи у т.ч. й загрози гібридного характеру.

Суходоля О. М. Розвиток спроможностей сектору безпеки та оборони України щодо захисту критичної інфраструктури: світові тенденції та уроки війни в Україні. *Наука і оборона*. 2025. № 2. С. 17-26.

Посилення ролі сил оборони в забезпечення безпеки критичної інфраструктури (КІ) в останні десятиліття стає пріоритетним завданням оборонної політики різних країн світу. Поряд з безпосереднім завданням забезпечення захисту критичної військової інфраструктури дедалі чіткіше проявляється тенденція щодо уповноваження збройних сил на захист цивільної інфраструктури, передусім тієї, від якої залежить виконання визначених для них місій. Досвід України в реагуванні на воєнні загрози функціонування КІ в умовах повномасштабної війни засвідчує необхідність ще більшого посилення ролі сектору оборони України та його спроможностей забезпечити безпеку КІ. Сценарне планування реагування на загрози може виступати практичним інструментом визначення необхідних спроможностей сил оборони та планування заходів захисту КІ. Запропоновані концептуальні підходи до розроблення сценаріїв дають змогу визначити заходи реагування на загрози різного рівня критичності та узгодити їх реалізацію окремими суб'єктами національної системи захисту КІ.

Суходоля О. М. Стійкість енергетичної системи чи стійкість енергозабезпечення споживачів: постановка проблеми. *Стратегічні пріоритети*. 2018. № 2(48). С. 101-117.

Стаття присвячена визначенню предмета діяльності операторів критичної енергетичної інфраструктури та органів державної влади в частині забезпечення стійкості енергетичної системи. Дослідження оцінює існуючий стан законодавчого забезпечення безпеки функціонування електроенергетичної системи України, визначає термінологію та зміст механізмів, що застосовуються у зазначеній сфері регулювання. Шляхом проведення порівняльного аналізу української та зарубіжної термінологічної бази, а також заходів, ужитих вітчизняними органами влади в 2014–2016 рр., було визначено проблеми фіксації вимоги забезпечення функції «стійкості енергопостачання споживачів» в українській практиці. Запропоновано уточнення цілей державної політики та діяльності системних операторів у цій сфері. Обґрунтовано необхідність встановлення окремої цілі державної політики – «стійке енергозабезпечення кінцевих споживачів», що потребує поєднання зусиль операторів енергетичних систем (для заходів у межах їх компетенції – забезпечення операційної безпеки інфраструктури) та держави (для заходів, які потребують залучення інших учасників системи енергозабезпечення, коли зусиль оператора недостатньо). Проаналізовано еволюцію законодавства ЄС щодо виокремлення зазначеної проблематики в окремий напрям забезпечення національної безпеки й показано узгодженість підходів ЄС та України щодо створення державної системи захисту критичної інфраструктури, зокрема у сфері енергетики. Розроблено концептуальну модель формалізації управлінського процесу забезпечення стійкості критичної інфраструктури, зокрема стійкості електроенергетичної системи, шляхом нормативної регламентації дій залучених суб'єктів на різних етапах розвитку кризової ситуації. Запропоновано основні інструменти законодавчої та нормативної регламентації діяльності держави та суб'єктів енергетичних ринків для забезпечення операційної спроможності системи управління визначати цілі та завдання у сфері безпеки енергопостачання, організувати й контролювати діяльність залучених суб'єктів у рамках державної політики енергетичної безпеки.

Суходоля О. М. Стійкість критичної інфраструктури та життєво важливих функцій і послуг: формалізація завдань і змісту дій суб'єктів забезпечення. *Стратегічна панорама*. 2023. № 2. С. 5-20.

У статті аналізується зміст діяльності суб'єктів щодо забезпечення стійкості життєдіяльності країни у визначеній сфері. Подано огляд теоретичних напрацювань, що стосуються використання концепту стійкості та вимог законодавства різних країн у сфері забезпечення національної стійкості. Продемонстровано актуальність дослідження з точки зору забезпечення вимог законодавства України у сфері забезпечення життєво важливих функцій і надання послуг життєзабезпечення та функціонування критичної інфраструктури. Визначено основні завдання та виклики суб'єктів забезпечення стійкості окремої сфери управління. Проаналізовано підходи до обґрунтування змісту діяльності та наведено приклади типових заходів за етапами циклу кризового реагування щодо забезпечення стійкості енергозабезпечення життєдіяльності громад. Узагальнено досвід реагування України на порушення функції електропостачання, що сталося внаслідок руйнування РФ енергетичної інфраструктури України в осінньо-зимовий період 2022–2023 рр. Запропоновано концептуальну модель формалізації діяльності із забезпечення стійкості надання життєво важливих функцій і послуг та функціонування критичної інфраструктури. Сформовано методологію визначення цільових параметрів регулювання стійкості та параметрів діяльності учасників кризового реагування, визначення необхідних та можливих рівнів забезпечення стійкості визначеної сфери управління. Уміщено приклад застосування запропонованої моделі для встановлення завдань щодо забезпечення стійкості надання окремій громаді послуг із електропостачання. Опрацьовано принципи визначення суб'єкта планування стійкості на різних рівнях управлінської діяльності. Продемонстровано відмінність завдань та повноважень різних

учасників діяльності та необхідність розроблення окремого інструменту, формалізації діяльності всіх учасників, залучених до забезпечення стійкості визначеної сфери управління. Запропоновано орієнтовний зміст і структуру плану стійкості забезпечення життєдіяльності громади.

Сюндюков І. Національна стійкість України: сутність концепції. *Світогляд*. 2022. № 5(97). С. 43-46.

Публікацію присвячено аналізу національної доповіді «Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз» і є плодом праці авторського колективу – відомих в Україні і за її межами науковців (голова редколегії доповіді – віцепрезидент НАН України, академік НАН України С.І. Пирожков, члени редколегії – члени-кореспонденти НАН України О. М. Майборода, Н. В. Хамітов, Є. І. Головаха, доктор соціологічних наук С. С. Дембіцький, академік НАН України В. А. Смолій, академік Національної академії правових наук України О.В. Скрипнюк, кандидат політичних наук С. В. Стоєцький) і є закономірним розвитком попередніх Національних доповідей, присвячених важливим проблемам культурно-цивілізаційного вибору, історичного та безпекового розвитку України.

Ткач М., Дерев'янка В., Чайковська О., Ключак О. Проблеми забезпечення національної стійкості України в умовах повномасштабної війни. *Social Development and Security*. 2023. Т. 13. № 2. С. 94-111.

Метою роботи є виявлення закономірностей та ключових факторів стійкості України в умовах збройного повномасштабного вторгнення з боку Російської Федерації. Результати дослідження доповнюють вже існуючі теоретичні дослідження в сфері національної стійкості, а також дозволили сформулювати ключові фактори національної стійкості шляхом аналізу реальних подій в умовах війни, яка за масштабами перевершила всі військові конфлікти на європейському континенті після Другої Світової Війни. В межах дослідження наведені практичні заходи уряду та громадян України, а також країн-партнерів, які дозволили зберегти українську державність і чинити ефективний опір агресії з боку Російської Федерації.

Ткач М. Я., Пунда Ю. В., Дерев'янка В. І. Розбудова сильної нації: роль національної стійкості, мобілізації та територіальної оборони. *Наука і оборона*. 2024. № 1. С. 47-55.

У статті розглядається критична роль національної стійкості, мобілізації та територіальної оборони у формуванні відповіді нації на зовнішні загрози. Ґрунтуючись на досвіді України під час вторгнення 2022 року, досліджено механізми, які дозволили нації вистояти та вийти з кризи стійкою. Досліджуючи реакцію суспільства, уряду та громадян, у статті аналізується взаємодія між єдністю, довірою до інституцій та вплив національної ідентичності на зміцнення стійкості. У статті також розглядаються принципи та стратегії всеохоплюючої оборони та значення мобілізації перед обличчям екзистенційних загроз. Уроки українського досвіду підкреслюють важливість єдності, готовності, адаптивності та роль сил територіальної оборони у зміцненні обороноздатності країни.

Уманців Ю. Шкуропадська Д. Національна стійкість України в умовах воєнного стану. *Scientia fructuosa. Економічні науки*. 2023. Т. 151. № 5. С. 4–19.

24 лютого 2022 р. росія розв'язала першу в ХХІ ст. континентальну війну в Європі, підірвавши систему колективної світової безпеки, встановлену після Другої світової війни. Загострення бойових дій і масштаб руйнувань українських міст та об'єктів критичної інфраструктури актуалізують проблематику дослідження національної стійкості. Метою дослідження є обґрунтування національної стійкості України як необхідної умови протидії російській агресії, а також ідентифікація напрямів її забезпечення. Використано загальнонаукові та спеціальні методи: теоретичного узагальнення, системного аналізу, систематизації, статистичний, групування та

наукової абстракції. Забезпечення національної стійкості для України може розглядатися як новий етап державотворення та відновлення суверенітету. Національна стійкість визначає реакцію держави і суспільства на внутрішні та зовнішні виклики і загрози. Проте в умовах війни важливою складовою розбудови національної стійкості є міжнародна підтримка країн-партнерів, які своїми ресурсами та дипломатичними зусиллями можуть задовольнити ключові потреби нашої держави. Така підтримка включає постачання гуманітарної та військової допомоги, фінансову допомогу, а також участь у міжнародних дипломатичних зусиллях для обговорення умов припинення вогню та відновлення миру. Російськоукраїнська війна спричинила появу низки глобальних викликів, які дестабілізували міжнародне безпекове середовище. Основні з них: продовольчі, енергетичні, гуманітарні, безпекові та екологічні глобальні виклики. Відновлення глобальної стабільності та протидія новим викликам є спільною метою для всіх зацікавлених сторін. Використовуючи підхід Фонду миру до оцінювання рівня національної стійкості, проаналізовано сфери національної стійкості України та визначено її вразливі місця. Процес забезпечення національної стійкості є багатовекторним і потребує ретельного планування та фінансування за всіма напрямками.

Хаустова В. Є., Трушкіна Н. В. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «національна безпека» та її складових. *Проблеми економіки*. 2024. № 4 (62). С. 134-153.

В останні десятиріччя поняття безпеки займає особливе місце у всіх процесах життєдіяльності та різних сферах економіки країн світу. І вкрай гострим це питання стало у сучасних умовах розвитку України. У зв'язку з цим проблема забезпечення національної безпеки, розроблення системної державної політики захисту національних інтересів, національних стратегій і належних механізмів їх реалізації є надзвичайно актуальною. При цьому слід зазначити, що важливу роль у формуванні ефективної системи забезпечення національної безпеки відіграють своєчасне розроблення та введення в дію принципово нових концептуальних і нормативно-правових документів. Концепція державної політики забезпечення національної безпеки в Україні має бути комплексною, враховувати вплив і можливі негативні наслідки від екзогенних загроз і небезпек, містити стратегічні заходи з їх стримування або усунення, управління ризиками та захисту критично важливих об'єктів інфраструктури. Впровадження цього концептуального документа дозволить створити умови і здатність гнучко реагувати на реальні та потенційні загрози національній безпеці держави та адаптуватися до змін у міжнародному безпековому середовищі. У статті надано авторський підхід до визначення категорії «національна безпека» як рівень захищеності національних інтересів і цінностей держави від реальних або потенційних загроз, які можуть виникнути через збройні конфлікти, воєнні дії, кібератаки, природні катаклізми, екологічні та техногенні катастрофи, демографічну кризу. У результаті дослідження запропоновано національну безпеку розглядати з позицій захисту критичної інфраструктури, а саме як: 1) здатність і можливість країни забезпечити безпеку, захист і стабільний розвиток критичної інфраструктури; 2) стан країни, який сприятиме створенню належних умов задля стабільного та безперебійного функціонування критично важливих об'єктів інфраструктури; 3) високий ступінь захищеності, за якого можливими є безпека, захист, стійкість об'єктів критичної інфраструктури до реальних і потенційних загроз, небезпек і ризиків, їх гнучка адаптація та пристосування до кризових ситуацій. У статті побудовано структурну схему основних складових національної безпеки, до яких віднесено державну, правову, воєнну, зовнішньополітичну, внутрішньополітичну, економічну, фінансову, енергетичну, продовольчу, громадську, соціальну, демографічну, кадрову, інформаційну, кібернетичну, екологічну, техногенну, безпеку державного кордону, безпеку суспільства.

Хома Н. М. Національна стійкість: зміст та стратегія забезпечення в умовах війни та повоєнного відновлення. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*. 2024. Вип. 38. С. 119-128.

У статті на прикладі кейсу України розглянуто проблему змісту та стратегії забезпечення національної стійкості в умовах війни та повоєнного відновлення. Проаналізовано наукові підходи до концептуалізації національної стійкості. З'ясовано особливості стратегій національної стійкості сучасних держав залежно від поточних викликів для їх функціонування. Визначено ключові питання посилення національної стійкості України. Відзначено, що нині глобальним трендом є посилення національної стійкості до загроз і небезпек у фізичному та цифровому світі як в межах, так і поза межами держав. Підкреслено, що заходи зі забезпечення системи національної стійкості в сучасних державах спрямовані на розвиток спроможності запобігати загрозам та ризикам будь-якого характеру, а також здатність оперативного реагувати на загрози, швидко відновлюватись.

Храпач Г., Лепіхов А. Проектна діяльність у сфері забезпечення національної стійкості: сутність, зміст, структура. *Збірник наукових праць Національного науково-дослідного центру оборонних технологій і воєнної безпеки України. 2021. № 1(71). С. 18-26.*

Згідно п. 47 Стратегії національної безпеки України від 14.09.2020 року: “Україна запровадить національну систему стійкості для забезпечення високого рівня готовності суспільства і держави до реагування на широкий спектр загроз...”. Це завдання передбачатиме вжиття комплексних заходів щодо розвитку стійкості як до традиційних загроз (природних, техногенних, біологічних, екологічних, соціальних, воєнних), так і до безпрецедентних, у тому числі, гібридних загроз. Ця обставина й визначає зв'язок загальної проблеми вивчення феномену “національної стійкості” з найбільш важливими науковими та практичними завданнями дослідження проблем теорії та практики розбудови системи національної безпеки України на сучасному етапі державного будівництва, а також адаптації досвіду держав-членів ЄС та НАТО щодо забезпечення національної стійкості для потреб Української держави. Визначено, що структура проектної діяльності у сфері забезпечення національної стійкості України в умовах динамічного безпекового середовища містить п'ять етапів:

- усвідомлення і формулювання практичної проблемної ситуації у сфері забезпечення національної стійкості в умовах динамічного та агресивного безпекового середовища;
- збирання інформації, а також вивчення накопиченого досвіду перетворення дійсності, розробки та впровадження у державно-управлінську практику забезпечення національної стійкості аналогічних проектів;
- обґрунтування можливості й доцільності проекту, формулювання його задуму та розробка концепції;
- формування завдання щодо проектування системи забезпечення національної стійкості та визначення вимог до проекту;
- соціальне конструювання системи національної стійкості, як завершальний етап проектної діяльності, що передбачає впровадження проекту в державно-управлінську практику у відповідності з вимогами щодо виконання завдань системи національної безпеки.

Черленяк І., Токар М. Системні загрози для безпеки, стійкості та виживання країни в умовах російсько-української війни. *Геополітика України: історія і сучасність. 2024. № 2(33). С. 19-38.*

У статті розглянуто нові напрями створення, вдосконалення механізмів та чинників посилення державної безпеки, формування умов стійкості та виживання України засобами публічного управління з урахуванням прогалин та недоробок, які виявила сучасна російсько-українська війна. Актуалізуються проблеми популізму і корупції як системних загроз для безпеки, стійкості та виживання України. Здійснено спробу аналітичного моделювання системотвірних компонент стійкості та резильєнтності України в умовах воєнного часу крізь призму доктрини тотальної

оборони і концепції суспільної самоорганізації. Досліджено бар'єри та складності підготовки системи публічної влади України до ефективного управління опором загрозам війни високої інтенсивності. Встановлено, що як система організації державного управління національною безпекою та обороною, так і законодавче та нормативно-правове забезпечення підготовки військового та промислового потенціалу країни не відповідали рівню загроз, сформованим військово-політичним керівництвом РФ у 2021 р. та особливо в січні–лютому 2022 р. Обґрунтовано, що в умовах позиційної війни високої інтенсивності ефективно державне управління повинно базуватися на концепції резильєнтності, системно пов'язаній з доктриною тотальної оборони України.

Чиханцова О. А. Резильєнтність як особистісний ресурс українців в умовах воєнного стану. *Журнал сучасної психології*. 2025. № 2 (37). С. 146-153.

У статті проаналізовано особливості резильєнтності українців в умовах воєнного стану. Резильєнтність розглядається як здатність людини пристосовуватися до стресових життєвих ситуацій, подолання труднощів і відновлення після негативних подій. Кожна складна життєва ситуація дає можливість людині знайти в собі приховані ресурси та можливості, про які вона раніше і не здогадувалася, тому потрібно діяти та зміцнювати свою внутрішню опору. Окреслено якості та характеристики резильєнтної особистості. Мета: проаналізувати особливості резильєнтності українців, які проживають на території країни та за її межами під час воєнних дій. Визначено, що резильєнтність пов'язана з оптимізмом та позитивним сприйняттям життя, що проявляється у позитивному переконанні та вірі у свою здатність подолати труднощі, ефективно саморегулюватися в умовах стресу, краще керувати своїми емоціями, уникати негативних стратегій подолання стресу та швидше відновлювати емоційну стабільність. Дослідження проводилося влітку 2023 р. У розвідці взяли участь 422 особи, які проживають на території України та за її межами. Було проведено онлайн-опитування українців за допомогою гугл-форми. Досліджено, що українці, які проживають на території України, демонструють дещо вищий рівень резильєнтності порівняно з тими, хто живе за кордоном. Якість життя українців, які проживають за кордоном, несуттєво відрізняється від якості життя тих, хто залишився на території України. Існує статистично значуща різниця в рівні активності, де українці, які проживають на території України, демонструють вищу активність порівняно з тими, хто проживає за кордоном. Українці, які вимушено виїхали за кордон через воєнні дії РФ, імовірно, стикаються з додатковими стресовими чинниками, такими як адаптація до нового середовища, акультурація та інтеграція у нове суспільство, що можуть впливати на їхній рівень резильєнтності. Виявлено, що такі показники, як оптимізм, автономія, особистісне зростання, позитивні стосунки, смисл життя та самосприймання, не мають статистично значущих відмінностей між групами.

Шмандровський А. С. Формування культурної стійкості та національної ідентичності через інститути громадянського суспільства. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2025. № 2. С. 194–199.

Мета статті – проаналізувати роль інститутів громадянського суспільства у формуванні культурної стійкості та національної ідентичності в умовах соціокультурних трансформацій, воєнних викликів і глобального інформаційного тиску шляхом виявлення механізмів, через які недержавні культурні ініціативи сприяють збереженню національних цінностей та культурної спадкоємності. Особливу увагу приділено дослідженню неформального культурного активізму в межах діяльності інститутів громадянського суспільства. Наукова новизна полягає в теоретичному узагальненні та визначенні культурної стійкості як динамічної здатності суспільства відтворювати й трансформувати ідентичність у відповідь на кризові явища. Систематизовано та проаналізовано роль сучасних громадянських інституцій як посередників між національним

культурним наративом та локальними культурними практиками щодо утвердження національної ідентичності та висвітлено їхню здатність продукувати нові символічні сенси, активізувати соціальну згуртованість і впливати на публічний простір. Висновки. У результаті проведеного дослідження було встановлено, що інститути громадянського суспільства відіграють ключову роль у процесі формування культурної стійкості та збереження національної ідентичності, особливо в умовах соціополітичної нестабільності, воєнних конфліктів і гібридних інформаційних загроз. Громадянське суспільство не лише підтримує культурне життя на локальному рівні, а й створює умови для інституційної тяглості, смислової орієнтації та громадянської мобілізації. У культурологічному вимірі культурна стійкість постає як багатовимірний феномен, що охоплює ідентифікаційні, етичні, комунікаційні та адаптаційні компоненти, і в цьому контексті саме інститути громадянського суспільства стають простором перетину національної культури, повсякденних практик і символічного означення, забезпечуючи культурну тяглисть в умовах постійних викликів, екзистенційних загроз та інших динамічних суспільних змін.

Шульга О. В. Правові та організаційні засади резильєнтності міст України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО. 2025. Вип. 90. Ч. 2. С. 245-252.*

У статті проведено комплексне дослідження концепції резильєнтності міст як інноваційного підходу до управління міським розвитком у контексті зростаючих глобальних викликів, що включають кліматичні зміни, урбанізаційний тиск, воєнні загрози, техногенні аварії та соціально-економічні кризи. Проаналізовано еволюцію поняття «резильєнтність» від початкового екологічного розуміння як здатності природних систем до відновлення до сучасного міждисциплінарного підходу, який враховує правові, управлінські, економічні та соціокультурні аспекти розвитку міських територій. Розглянуто правові та організаційні засади забезпечення життєздатності українських міст, окреслено ключові інституції та їхні повноваження у сфері підвищення міської стійкості. Проведено порівняльний аналіз міжнародного досвіду провідних країн (Нідерланди, Сінгапур, Японія, Німеччина), зосереджений на правових механізмах, фінансових інструментах і моделях управління, що сприяють адаптації міст до різних загроз. Виявлено фрагментарність та колізії в національній нормативно-правовій базі у сферах містобудування, цивільного захисту, екологічної безпеки й місцевого самоврядування, що підкреслює необхідність системного вдосконалення законодавства. Підкреслено значення міжмуніципального партнерства, впровадження інноваційних фінансових механізмів, цифрових технологій управління та активної громадської участі у формуванні планів підвищення резильєнтності. Запропоновано інтегрувати кращі міжнародні практики у вітчизняну модель розвитку територій з метою підвищення здатності українських міст ефективно реагувати на кризи, мінімізувати їх наслідки та забезпечувати сталий розвиток. Впровадження інноваційних методів управління, посилення правового регулювання та розвиток партнерств між муніципалітетами створюють умови для підвищення адаптивності міст до різноманітних загроз. Результати дослідження можуть стати основою для оновлення стратегічних документів на державному та муніципальному рівнях, розроблення галузевих програм, удосконалення нормативно-правових актів і формування національної політики підвищення міської резильєнтності.

Явір В. Феномен етнонаціональної стійкості в національній системі стійкості: де-юре і де-факто. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2022. Вип. 44. с. 268-274.*

Досліджено правовий та практичний виміри феномену етнонаціональної стійкості, зокрема її місце та роль в національній системі стійкості, законодавчі підвалини якої формує Концепція забезпечення національної системи стійкості (2021). Виявлено такі характерні риси стійкості,

як постійна еволюція, трансформація, набуття нових форм, змінюваність під дією викликів та загроз, інкорпорування в кожній конкретній загрозовій ситуації нових суб'єктів забезпечення стійкості, – що все разом ускладнює законодавче закріплення та інституціоналізацію феномену. Виявлено недолік відсутності у національній системі стійкості етнополітичної стійкості де-юре, що не означає її відсутність у національній системі стійкості де-факто. Саме етнополітична стійкість виявилася дуже дієвою у практичній площині протидії всім видам російської агресії (збройній, інформаційній, дипломатичній, енергетичній) і призвела до безпрецедентної консолідації поліетнічного українського суспільства. Етнополітична стійкість отримала наукове обґрунтування і стала повноцінною складовою національної системи стійкості на практиці, тому має знайти правове закріплення в політико-правових документах. В умовах російсько-української війни етнополітична стійкість черпає внутрішній ресурс з повноцінної участі та самовіддачі всіх етнічних спільнот у захисті України, які об'єдналися в консолідовану політичну націю. Без етнополітичної стійкості національна система стійкості не буде цілісно та всеохопно відображати суть цього феномену, завдяки якому Україна протистоїть агресії та виграє в російсько-українській війні, маючи набагато менше матеріальних та людських ресурсів, ніж держава-агресор. Відтак рекомендовано внесення змін до Концепції забезпечення національної системи стійкості (2021) в частині доповнення підсистемою етнополітичної стійкості. Крім того, етнополітична стійкість як запорука збереження української держави, української нації має бути визначена однією із засад етнополітики України у політико-правовому документі, який регламентуватиме такі засади (Концепції або Стратегії етнополітичної політики), що сприятиме розкриттю та реалізації потенціалу етнополітичної стійкості на даному етапі державотворення України.

Явір В. А. Формування етнополітичної стійкості в умовах російсько-української війни. *Політикус*. 2022. Вип. 1. С. 201–205.

Актуальність проблематики дослідження обумовлена активізацією процесів формування етнополітичної стійкості в умовах російсько-української війни. На третьому етапі війни – повномасштабного вторгнення РФ військова агресія наразилася на шалений опір і безпрецедентну стійкість консолідованої поліетнічної політичної української нації. Тому метою статті стало уточнення, поглиблення запропонованого автором визначення поняття етнополітичної стійкості та розкриття його потенціалу у протидії російській військовій агресії. Методологія дослідження базується на відстеженні (моніторингу) поточних подій та системному підході до розуміння поняття етнополітичної стійкості як невід'ємної складової національної системи стійкості. Повномасштабна військова агресія РФ була спрямована на денацифікацію і демілітаризацію України, однак призвела до зворотного ефекту – консолідації української нації, масової підтримки ЗСУ, розгортання волонтерського руху, згуртування навколо ефективної протидії воєнній загрозі. Навіть беззбройне українське населення, відверто наражаючись на небезпеку фізичного знищення, чинить опір російській агресії всіма доступними засобами. Поняття стійкості стало відігравати головну роль під час ухвалення рішень у сфері безпеки та оборони, позаяк український кейс демонструє, що готовність цивільного населення до опору агресору є не менш вирішальною, ніж співробітництво держави з союзниками чи боєздатність армії. Відтак, консолідація всіх етнічних складових української політичної нації навколо спільної мети – здобуття перемоги в російсько-українській війні, повернення і возз'єднання всіх окупованих територій України, формування єдиного етнополітичного простору з урахуванням особливостей кожного регіону, акумулювання та поширення спільних демократичних цінностей, спільного європейського майбутнього України – вказують на формування в межах етнополітичної системи принципово нового виміру забезпечення її розвитку в умовах гібридних викликів та конвенційної війни – етнополітичної стійкості. Починаючи з 2014 р. у ході російсько-української війни, етнополітична стійкість

оформлюється як невід’ємна властивість етнополітичної системи України, яка полягає у: 1) випередженні, виявленні та запобіганні гібридно-конвенційним етнополітичним загрозам; 2) перетворенні їх на внутрішній ресурс/імпульс для подальшого розвитку, який мобілізує всі складові системи на досягнення єдиної цілі; 3) протидії, опору повномасштабній військовій агресії з боку РФ та збереженні/відновленні територіальної цілісності України.

Яснолоб І. О., Чайка Т. О., Зоря О. П., Дем’яненко Н. В. Концептуальні засади збереження та відновлення стійкості національних екосистем. *Економіка АПК*. 2019. № 8. С. 94-102.

Мета статті – визначити передумови та особливості збереження й відновлення стійкості екосистем в умовах України з урахуванням існуючих екологічних проблем і можливостей. Методика дослідження. Використано загальнонаукові методи дослідження, зокрема, аналітичних узагальнень – для систематизації сучасних поглядів на екосистеми; індукції та дедукції – для визначення характеристик екосистем і аналізу їх стану в Україні; порівняння і групування – для визначення принципів раціонального та дбайливого ставлення до екосистем; моделювання – для відображення концептуальних засад збереження та відновлення стійкості екосистем. Результати дослідження. Розглянуто причини національних екологічних проблем сьогодення, що спричиняють збідніння й виснаження родючих українських чорноземів, нераціональне використання природних ресурсів. На основі визначення сутності, характеристики та особливостей екосистем визначено причини та масштаби порушень національних екосистем. Представлено принципи раціонального використання ресурсів і природокористування, що дозволить забезпечити повноцінне існування та розвиток сучасного суспільства, з одночасним збереженням при цьому високої якості середовища проживання людини, а також майбутнє наступним поколінням. Елементи наукової новизни. Узагальнено визначення терміна «екосистема» через трактування його сутності та особливостей. Встановлено функції регіональної політики щодо раціонального та дбайливого ставлення до національних екосистем з урахуванням заходів, спрямованих на запобігання втратам у таких. Запропоновано напрями раціонального та дбайливого ставлення до національних екосистем, які потребують реалізації в усіх сферах життя. Структуровано заходи, що дозволять зберегти, відновити та раціонально використовувати природні ресурси, забезпечать стійкість екосистем і майбутній розвиток України.

Матеріали наукових заходів

Від стійкості – до перемоги. *Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*. 27.11.2025. URL: <https://nung.edu.ua/news/vid-stiykosti-do-peremohy>.

27 листопада 2025 року в м. Івано-Франківську відбулася 1-ша Міжнародна науково-практична конференція «Національна стійкість (резилієнтність) як ключевий елемент національної безпеки: архітектура, виклики та шляхи посилення». Конференція була організована Івано-Франківським національним технічним університетом нафти і газу у співпраці з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також низкою провідних українських та зарубіжних університетів і науково-дослідницьких та аналітичних центрів. Конференція стала платформою для обговорення теоретичних засад та практичних аспектів формування, оцінки та посилення національної стійкості (резилієнтності) в умовах сучасних військових та гібридних загроз. Учасники конференції зосередились на таких актуальних в часі війни питаннях, як організаційно-правові засади функціонування системи безпеки критичної інфраструктури України; формування культури стійкості в умовах гібридних загроз; стратегічні підходи до забезпечення функціонування критичної інфраструктури в умовах військових та гібридних загроз; міжнародна співпраця у

сфері безпеки: обмін даними, спільні навчання та координація протидії транскордонним загрозам; новітні технології (ШІ, IoT, 5G) та їх вплив на безпеку та стійкість національних інфраструктур; державно-приватне партнерство у сфері кібербезпеки, зокрема побудова ефективної системи обміну інформацією та протидії загрозам; людський чинник та культура безпеки, а саме – підвищення кваліфікації персоналу та управління внутрішніми ризиками на об'єктах критичної інфраструктури; європейські та світові стандарти захисту критичної інфраструктури, їх імплементація в українському безпековому середовищі; державно-приватне та міжнародне партнерство як рушійна сила відновлення, розвитку та підвищення стійкості національної інфраструктури; інтеграція світового будівельного та інженерного досвіду, в тому числі стратегії залучення іноземних будівельних і технологічних компаній для модернізації інфраструктури.

Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні : матеріали науково-практичної конференції за міжнар. участю (м. Дніпро, 04 травня 2023 р.) / за заг. ред. І. А. Чикаренко; Т. В. Маматової. Дніпро : НТУ «Дніпровська політехніка», 2023. 257 с.

Уміщені матеріали доповідей учасників науково-практичної конференції «Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні» щодо опрацювання інноваційних управлінських підходів у практиці управління місцевим розвитком в умовах децентралізації, подано результати вивчення та узагальнення релевантного зарубіжного та вітчизняного досвіду і кращих практик.

Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах спеціальних адміністративно-правових режимів та відновлення України : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (17 травня 2024 р.). Одеса : Одеська політехніка. 2024. 657 с.

Збірник містить тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, основними тематичними напрямками якої є: 1) формування стійкості до небезпечових викликів в умовах війни та повоєнного відновлення країни: та європейський досвід; 2) політика сталого розвитку міст та громад як складова національної безпеки; 3) актуальні проблеми міжнародної політики, економіки та права; 4) публічне управління соціальним та гуманітарним розвитком у посткризовому світі; 5) проблемні питання організації врядування на територіальному рівні в умовах спеціальних адміністративно-правових режимів та відновлення України; 6) правове забезпечення публічного управління в умовах воєнного стану; 7) нові виклики менеджменту в умовах воєнного стану та трансформації публічного управління.

Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (19-20 травня 2022 р.) / Полтавський інститут економіки і права ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» ; редкол. : Н. Мякушко [та ін.]; відп. ред. Р. Басенко. Полтава : ПІЕП, 2022. 667 с.

У збірнику матеріалів представлено доповіді та повідомлення наукового зібрання вчених, організаторів освіти, науково-педагогічних працівників, фахівців-практиків, здобувачів різних ступенів освіти, які присвячені аналізу політико-правових, соціально філософських, освітньо-педагогічних, фінансово-економічних та інших вимірів інноваційного розвитку України та світу. Окремо звернено увагу на протидію України російській військовій агресії та окреслено шляхи повоєнної відбудови країни.

Національна безпека: загрози та виклики : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації (01 квітня – 12 травня 2024 р.) / Ужгородський

національний університет; Національний університет «Острозька Академія»; Львівський державний університет безпеки життєдіяльності. Львів; Торунь : Liha-Pres, 2024. 256 с.

У збірнику представлено матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації «Національна безпека: загрози та виклики» (1 квітня – 12 травня 2024 року). Тези доповідей присвячено, зокрема, аналізу загроз та викликів національній безпеці України. Зважаючи на триваючу російську агресію, автори зосереджувались на військових, гібридних та внутрішніх аспектах: від безпосередньої безпеки в умовах війни, протидії дезінформації та кіберзагрозам, до зміцнення економіки, енергетичної стійкості, захисту критичної інфраструктури, забезпечення соціальної згуртованості, підтримки євроатлантичної інтеграції та відновлення після збитків, що охоплює як традиційні, так і нові виклики воєнного стану.

Національна стійкість починається з локальних ідентичностей : дискусія на «Конференції стійкості 2.0». Міжнародний фонд відродження. 30.10.2025. URL: <https://www.irf.ua/nacjonalna-stijkist-pochynayetsya-z-lokalnyh-identychnostej/>.

Сьогодні відповідь українців на питання «Хто ми є?» – щоденний вибір, від якого залежить наше виживання. Саме тому дискусія «Ідентичність для стійкості» стала одним з елементів «Конференції стійкості 2.0». Конференція стійкості 2.0 відбулась в рамках програми “Лабораторія Стійкості”, яку реалізує Міжнародний фонд “Відродження” у співпраці з агенцією “Хліб для світу”; та у партнерстві з проектом “Імпульс”, що реалізовується Міжнародним фондом “Відродження” та Фондом Східна Європа за фінансування Норвегії (Norad) та Швеції (Sida). Представники громадських та державних організацій зібралися, щоб визначити, якою є українська ідентичність сьогодні і якою ми хочемо бачити її у майбутньому. Розмова торкнулася широкого кола тем: участь держави у формуванні національної ідентичності, локальні історії, культурне розмаїття, місце України в європейському контексті та вплив радянського минулого на формування ідентичності. Протягом усієї дискусії виринала думка: «Наш шлях – це єдність у розмаїтті. І це не фатум, а благо». У контексті ідентичності це визначення підкреслює багатозаровість нашої країни, але одночасно наголошує на потребі внутрішнього діалогу. Особливо гостро виклик ідентичності постає під час війни, адже від нашого вибору залежить стійкість і майбутнє України.

Організаційно-правове забезпечення національної безпеки в умовах воєнного стану : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 7 липня 2023 р.). Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький, 2023. 340 с.

У збірнику представлено матеріали доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Організаційно-правове забезпечення національної безпеки в умовах воєнного стану» (7 липня 2023 р., м. Кропивницький). Розглянуто актуальні теоретичні та практичні питання, що стосуються забезпечення національної безпеки України з урахуванням воєнно-політичних загроз і викликів. Наведено пропозиції з удосконалення законодавства і правозастосовної практики, спрямовані на підвищення ефективності діяльності державних органів та інших суб’єктів, що беруть участь у забезпеченні національної безпеки України.

Прояви резиліентності на різних рівнях системи: сім’я, освіта, суспільство під час війни : зб. наук. матеріалів І Міжнар. наук.– практ. конф. (23 листопада 2023 р.). Полтава : Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2023. 182 с.

У збірнику наукових матеріалів представлені праці вітчизняних та закордонних науковців, в яких висвітлюються найбільш актуальні науково-прикладні проблеми психології та педагогіки. Основний акцент зроблено на розкритті психолого-педагогічних аспектів таких напрямів: 1) психологічні особливості прояву та розвитку резиліентності в умовах воєнного стану, 2) ментальне здоров’я як глобальний виклик сьогодення та майбутнього, 3) психічні та психологічні розлади

під час війни: лікування та реабілітація, 4) пріоритетні наукові розробки в сфері психології та педагогіки.

Публічна влада в умовах режиму воєнного стану: виклики, рішення, європейський вектор: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (10 квітня 2025 р.) / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, редкол.: О. Васильченко [та ін.]; за заг. ред. П. Діхтієвського. Київ, 2025. 589 с.

У збірнику подано тези доповідей учасників II Міжнародної науково-практичної конференції “Публічна влада в умовах режиму воєнного стану: виклики, рішення, європейський вектор”, в яких висвітлюються результати досліджень науковців та практиків щодо проблематики реалізації повноважень публічної влади в умовах режиму воєнного стану, а також наукові повідомлення молодих вчених, аспірантів, студентів з актуальних питань зазначеної теми.

Розвиток механізмів управління у публічному і приватному секторах для забезпечення національної стійкості. Проблеми модернізації України. Вип. 17: Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції “Розбудова інноваційних економіки, менеджменту та освіти в умовах нової соціальної реальності” (м. Київ, МАУП, 23–24 травня 2024 р.). Київ, 2024. 17-213.

У збірнику подано тези доповідей учасників науково-практичної конференції МАУП з проблематики широкого кола аспектів процесу системної модернізації України, зокрема, щодо механізмів управління у публічному і приватному секторах для забезпечення національної стійкості.

Спроможності функціональних та територіальних підсистем ЄДСЦЗ для оперативного розв’язання завдань за призначенням : матеріали 22 Всеукраїнської науково-практичної конференції (за міжнародною участю) : електронне наукове видання комбінованого використання. Київ : ІДУ НД ЦЗ, 2021. 294 с.

У матеріалах конференції розміщено тези доповідей її учасників, зокрема, з питань підвищення стійкості економіки країни в умовах надзвичайних ситуацій (військового часу), спроможностей державної системи цивільного захисту, формування безпекового середовища, обороноспроможності країни, кризового менеджменту в умовах надзвичайних ситуацій тощо.

Монографії, аналітичні доповіді та інші публікації

Адміністративно-правовий механізм взаємодії суб’єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки: питання теорії та практики : монографія / А. В. Боровик, А. Г. Вархов, Н. З. Деревянко. Одеса : Юридика», 2024. 186 с.

У монографічному дослідженні розкриті категорійно-поняттєве визначення, зміст, сутність адміністративно-правового механізму взаємодії суб’єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки, а також детермінації його особливостей у системному та комплексному вияві. Визначено види, форми та методи взаємодії суб’єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки. З’ясовано особливості здійснення інформаційної взаємодії між суб’єктами сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки з уточненням про необхідність створення єдиної системи електронної взаємодії між ними, що об’єднуватиме інформаційні ресурси, бази даних, електронні сервіси тощо та дасть можливість забезпечити швидкий і безпечний обмін інформацією.

Аналітична записка з дисципліни «Стійкість громадян до гібридних загроз» на тему: «Аналіз шляхів формування системи національної стійкості у національній безпеці». URL: <https://zulu-help.com/wp-content/uploads/Analitychna-zapyska.pdf>.

Метою аналітичної записки є дослідження шляхів формування системи національної стійкості в контексті забезпечення національної безпеки України. Основні завдання дослідження включають визначення ключових компонентів національної стійкості, аналіз існуючих підходів та практик, а також пропозиції щодо вдосконалення системи національної безпеки через призму національної стійкості. Вказується, що Міжнародний досвід показує, що ефективна система національної стійкості може бути досягнута лише через комплексний підхід, який включає в себе тісну співпрацю між державними органами, приватним сектором та громадянським суспільством. Важливим аспектом є також інтеграція національних систем безпеки з міжнародними структурами, що дозволяє забезпечити більш ефективну координацію та взаємодію у випадку кризових ситуацій. Наголошується, що Україна повинна розробити та впровадити ефективну стратегію національної стійкості, яка б враховувала специфіку національних умов та міжнародний досвід.

Бойко А. В. Стійкість національної економіки: теорія, методологія, практика : монографія / НАН України, Інститут економіки та прогнозування НАН України. Київ, 2014. 288 с.

У монографії фундаментально розкрито природу стійкості національної економіки у контексті внутрішніх і зовнішніх викликів й ризиків сучасності. Застосовуючи міждисциплінарний і комплексний підхід, системно обґрунтовано теоретико-методологічні положення та практичні рекомендації щодо формування стійкості економіки, що розвивається у глобальному просторі. Розроблено концептуальні засади забезпечення стійкості національної економіки, які враховують зовнішні чинники впливу на економічні процеси, детермінують її внутрішні фактори формування, а також включають механізми, інститути та стратегії управління.

Для перемоги потрібна управлінська революція: функціонально-орієнтований підхід має замінити галузевий феодалізм. Національний інститут стратегічних досліджень; Центр зовнішньополітичних досліджень. 9 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-06/nisd2_0.pdf.

Забезпечення національної стійкості є актуальним напрямом наукових досліджень та популярною темою фахових обговорень. Тривають дискусії щодо змісту дій із забезпечення національної стійкості, і не всі суб'єкти управлінської діяльності у цій сфері сформували своє чітке розуміння змісту управлінських рішень та способів їх формалізації. Передусім не має чіткого уніфікованого розуміння предмету забезпечення стійкості – зокрема, про що йдеться, коли говориться про забезпечення стійкості «системи», «об'єкта» або ж стійкості «функції», «послуги», «процесу». Базуючись на системному підході до здійснення управлінської діяльності, автори виходять з того, що «стійкість» є емерджентною властивістю системи, сформованою внаслідок взаємодії її окремих елементів/складових, які виконують визначене їм функціональне призначення у рамках цілісної системи. Тобто, на погляд авторів, категорію «стійкість» слід застосовувати до функціональних аспектів опису системи, які розкривають взаємодію її елементів, процесуальність, розвиток. Застосування «стійкості» до об'єктів, систем, інфраструктури також має розумітись через призму функціональності (як доданої цінності, виробленої внаслідок взаємодії між функціонально визначеними елементами системи, так і її взаємодії як функціонально визначеного елемента більшої системи). Акцент на забезпеченні національної стійкості, як стійкості сукупності окремих, найбільш важливих для життєдіяльності країни функцій, стає пріоритетом й у рамках міжнародних інституцій (при цьому окрема країна самостійно визнає перелік найбільш важливих для неї сервісів та послуг). Так, главами держав та урядів на Варшавському саміті НАТО 2016 р. було визначено сім базових вимог (the Seven

Baseline Requirements) до держав – членів НАТО щодо забезпечення національної стійкості: 1) безперервність урядування та надання найважливіших державних послуг; 2) стійкість енергозабезпечення; 3) здатність ефективно справлятися із неконтрольованим переміщенням людей; 4) стійкість водозабезпечення та постачання продовольства; 5) здатність надавати допомогу великій кількості людей, що отримали пошкодження; 6) стійкість забезпечення комунікацій; 7) стійкість транспортної зв'язаності. Загалом перелік важливих функцій та послуг, які є важливими для забезпечення життєдіяльності країни, не є статичним. Такий перелік залежить від соціокультурного, економічного та технологічного розвитку країн і, окрім цього, може змінюватись у часі відповідно до динаміки цього розвитку.

Досвід спільнот як основа політики національної стійкості. Харків : Українська Гельсінська спілка з прав людини, 2023. 20 с.

Зазначається, що в держави є надійний фундамент у вигляді практик суспільної стійкості для успішного запровадження системи національної стійкості. За результатами обговорення, представники різних спільнот визначили, що стійкість передбачає перебудову всіх сфер життя з урахуванням наявних і потенційних вразливостей. уявлення представників спільнот про стійкість ширше, ніж упровадження антикризових практик тут і зараз (подекуди в реактивному режимі, у відповідь на наявні загрози). Вони передбачають попереднє оцінювання ризиків і створення системи їх попередження або мінімізування. Також деякі спільноти (економічні, урбаністичні, частково – волонтерські) зосереджують на потребі вже зараз моделювати принципи післявоєнної стійкості й закладати її фундамент. Виміри стійкості, які представники спільнот сформулювали, зважаючи на власну практику, включають самоорганізацію як здатність встановлювати горизонтальні зв'язки та започатковувати низові ініціативи; згуртованість, яка ґрунтується на залученні та інклюзивних підходах; суспільні трансформації для збереження набутого досвіду. Широкі мережі спільнот передбачають гнучку модель суспільних відносин, тому проблема зв'язності не під зовнішнім тиском стає фундаментальним викликом для України. Саме від ефективної горизонтальної взаємодії залежать три основні елементи стійкості: обізнаність про загрози, ефективне функціонування під час кризи й відновлення до докризового рівня. стійкість як поняття, практики і культура (цінність) формується «знизу»; людина, спільноти, громади, сталі практики солідарності, самоорганізації й мережування мають стати фундаментом національної системи стійкості.

Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування: аналітична доповідь / О. М. Суходоля, Ю. М. Харазішвілі, Д. Г. Бобро [та ін.]; за заг. ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2020. 178 с.

В аналітичній доповіді досліджено проблеми оцінювання та стратегування рівня енергетичної безпеки. Запропоновано модель оцінювання стану енергетичної безпеки в системі національної безпеки, формалізовано набір індикаторів оцінювання енергетичної безпеки, проведено розрахунки стану та загроз енергетичній безпеці України за сучасною методологією інтегрального оцінювання. Обґрунтовано стратегічні сценарії розвитку енергетичної безпеки в контексті сталого розвитку. Розроблено рекомендації щодо законодавчого регулювання діяльності суб'єктів у сфері забезпечення енергетичної безпеки.

Етнополітика в Україні в умовах сучасних суспільно-політичних змін: реальний стан, виклики, перспективи : монографія / В. А. Войналович, В. Є. Єленський, В. М. Кулик [та ін.]. Київ : ШІЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2023. 424 с.

У монографії проаналізовано досвід політик європейських країн в етнополітичній сфері, можливості його використання у вітчизняних етнополітичних практиках. Досліджено динаміку

змін національно-громадянських ідентичностей в Україні, впливу на цю динаміку російсько-української війни. Актуалізовано проблему взаємозв'язку та взаємовпливу етнополітики і міграційної політики в умовах російської агресії та подальшої відбудови. Осмислено моделі державної політики у релігійній сфері України, обґрунтовано сутнісні ознаки сек'юритизаційних заходів. Обґрунтовано особливості політики пам'яті у контексті нав'язаної Росією інформаційної війни. Сформульовано пропозиції органам державної влади, місцевого самоврядування щодо моделювання та реалізації вітчизняної етнонаціональної політики в умовах воєнного часу, повосенних модернізаційних процесів.

Інституційна (не)спроможність держави в Україні: як розірвати замкнене коло : монографія / Г. Зеленько, О. Рафальський, В. Литвин [та ін.]. Київ : ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2025. 480 с.

Монографія присвячена дослідженню інституційної спроможності органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні. У роботі на основі використання численних індексів та індикаторів, аналізу законодавства, даних соціологічних опитувань і статистичних даних проаналізовано якість виконання органами державної влади їх функцій, що формує собою інституційну спроможність держави. У роботі проаналізовано динаміку зміни інституційної спроможності органів державної влади в Україні, їх детермінованість соціально-економічними і суспільно-політичними процесами, зокрема російською військовою агресією. У монографії проаналізовано результати реформи органів центральної влади та реформи децентралізації, з'ясовано їх вплив на посилення інституційної спроможності і резильєнтності держави.

Кокун О. М., Мельничук Т. І. Резилієнс-довідник: практичний посібник. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2023. 25 с.

У посібнику розкрито зміст таких двох найбільш популярних та широкоживаних нині понять, дотичних до проблеми стійкості (резилієнсу) людини, як резильєнтність та життєстійкість. Ці поняття є змістовно досить близькими, але не ідентичними. Також приділено увагу й таким важливим практичним питанням, як зміцнення та діагностика резильєнтності і життєстійкості.

Комплементарність інформаційно-цифрових і соціально-економічних перетворень як умова стабільного розвитку суспільства : монографія / НАН України, ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України"; за ред. А. А. Гриценка. Київ, 2021. 400 с.

Монографію присвячено дослідженню чинників, що обумовлюють нестабільну соціально-економічну динаміку, і шляхів забезпечення взаємопов'язаного і взаємодоповнюючого розвитку інформаційно-цифрових і соціально-економічних перетворень. Розкрито суперечності цифрового і соціально-економічного розвитку і можливі форми їх розв'язання. Показано як вплив цифрових трансформацій на економічні відносини, ефективність виробництва та конкурентоспроможність національної економіки, так і зворотний вплив соціально-економічних змін на цифровий розвиток. Розкрито роль інститутів у забезпеченні комплементарності інформаційно-цифрового і соціально-економічного розвитку та шляхи вирішення цих завдань.

Концептуальні засади національної стійкості та державна політика врегулювання воєнно-політичних конфліктів: колективна монографія / Г. П. Ситник, М. Г. Орел, Т. В. Запорожець [та ін.]; за заг. ред. Г. П. Ситника; ННІ публічного управління та державної служби КНУ ім. Тараса Шевченка. Київ : Академпрес, 2024. 358 с.

У монографії, підготовленій колективом авторів кафедри глобальної та національної безпеки в межах виконання науково-дослідної роботи «Державна політика щодо врегулювання воєнно-політичних конфліктів та реінтеграції тимчасово окупованих територій», висвітлені концептуальні

основи національної стійкості держави в умовах нових викликів і загроз, визначені пріоритети забезпечення національної стійкості в процесі відновлення територіальної цілісності України, представлені правові аспекти управління національною стійкістю України та зарубіжний досвід її забезпечення, розглянуті особливості воєнно-політичних конфліктів та інструменти їх врегулювання.

Місюра А.О., Паливода В.О. Концептуальні підходи НАТО та ЄС до забезпечення стійкості держави і суспільства у сфері національної безпеки: аналітична записка. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2018. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-04/NATO-ES-stiykist-59383.pdf?__cf_chl_tk=br8jW_rX6NqopTPI0s2qfquoxd1JFf2ztm3QD.3Zp8k-1662045303-0-gaNycGzNCSU.

В аналітичній записці проведено аналіз змін у концептуальних підходах НАТО і ЄС до забезпечення стійкості держави і суспільства до загроз різного характеру залежно від тенденцій розвитку геополітичної ситуації на європейському континенті. Виявлено тенденцію до наближення у підходах до вирішення проблеми забезпечення стійкості. Досліджено низку документів НАТО і ЄС стратегічного характеру, в яких містяться заходи, розроблені з урахуванням змін безпекового середовища. Опрацьовані висновки та рекомендації для державних органів України щодо використання позитивного зарубіжного досвіду забезпечення стійкості до загроз у сфері національної безпеки.

Людський розвиток в Україні. оцінювання соціальної політики у контексті сприйняття глобальних викликів : монографія / О. В. Макарова, С. А. Романюк, С. В. Сіденко [та ін.]. Київ : Академперіодика, 2025. 188 с.

Монографія розкриває теоретичні та прикладні питання оцінювання соціальної політики з урахуванням сприйняття глобальних викликів, таких як економічна та цифрова нерівність, криза у сфері зайнятості, демографічні зміни та кліматичні загрози, воєнні конфлікти. Розглядаються підходи до оцінки соціальних ініціатив, акцентуючи увагу на їх адаптивність в умовах зростаючої глобальної невизначеності. У роботі представлені результати трираундового експертного оцінювання глобальних соціальних викликів. На їх основі автори ідентифікують найбільш актуальні виклики для національної соціальної політики, досліджують взаємозв'язок між сприйняттям глобальних проблем та формуванням стратегій у сфері соціальної підтримки, політики ринку праці, підкреслюючи необхідність поєднання глобального, національного та локальних підходів. Робота також пропонує практичні рекомендації для підвищення результативності політики, спрямованої на резильєнтний людський розвиток.

Національна стійкість України та національна безпека: аналітична записка / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України; за ред. О. М. Майбороди. Київ, 2022. 40 с.

Аналітична записка присвячена становищу у тих сферах державного і суспільного життя України, від яких залежить її здатність вистояти перед загрозами її національній державності і її існуванню як самостійного суб'єкта історії. У цьому напрямі проаналізовано взаємозалежність між національною резильєнтністю та демократичним цінностями, оцінено воєнно-політичний потенціал національної безпеки, окреслено позиції правлячого класу країни в питаннях оборонної політики і вибору геостратегічного вектору держави. Окрему увагу приділено питанню про зовнішні впливи на рівень української національної стійкості. Аналітична записка підготовлена за результатами виконання наукового дослідження „Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз” авторським колективом під керівництвом члена-кореспондента НАН України О. М. Майбороди.

Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз: національна доповідь / ред. кол. С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Н. В. Хамітов, Є. І. Головаха, С. С. Дембіцький, В. А. Смолій, О. В. Скрипнюк, С. В. Стоєцький / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ : НАН України, 2022. 552 с.

Національна доповідь, підготовлена колективом фахівців Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України, є спробою в сучасних геополітичних умовах обґрунтувати концепцію національної стійкості (резильєнтності) як стійкості цивілізаційної суб'єктності країни. Визначити її стратегію забезпечення збалансованості розвитку та успішної протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам, у тому числі гібридним. Досліджено питання взаємодії національної резильєнтності й національної безпеки держави, поставлено проблему інституційного забезпечення стратегії національної резильєнтності.

Національна стійкість як стратегія забезпечення національної безпеки: воєнні виклики і новітні концепти міжнародного безпекового середовища : монографія / Академія прикладних наук, Університет управління та адміністрування в Ополі. Ополе, 2023.

Зміна світової чи національної кон'юнктури має безпосередній вплив на необхідність і швидкість коригування чи модернізації державної політики у сферах національної безпеки з метою формування умов для можливостей забезпечення національної стійкості. Розширення військових дій та розгортання повномасштабного наступу на територію України у лютому 2022 року, безпосередньо стали випробуванням для усіх сфер національної безпеки та активізували механізми збалансування національної стійкості. Виклики військового часу вимагають аналізу та формування висновків щодо зміни стану кожної зі сфер суспільного життя з метою подальшого удосконалення та підсилення змоги протистояти кризовим процесам. У цьому контексті у монографії досліджено такі питання, як: 1) новітній концепт розбудови національної безпеки на засадах національної стійкості; 2) інституційні механізми забезпечення національної безпеки на засадах національної стійкості; 3) соціально-економічні аспекти національної стійкості.

Організаційні та правові аспекти забезпечення безпеки і стійкості критичної інфраструктури України : аналітична доповідь / Д. Г. Бобро, С. П. Іванюта, С. І. Кондратов, О. М.; за заг. ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2019. 224 с.

У виданні висвітлено системи безпеки і стійкості критичної інфраструктури в Україні, запропоновано методологічні засади виокремлення критичної інфраструктури та формалізації діяльності залучених суб'єктів з питань захисту критичної інфраструктури. Проаналізовано передовий зарубіжний досвід у галузі захисту критичної інфраструктури, ситуацію із запровадженням концепції захисту критичної інфраструктури в Україні, окреслено можливі напрями та інструменти щодо здійснення державної політики у цій сфері, сформульовано низку конкретних рекомендацій і пропозицій.

Організація системи забезпечення національної стійкості на регіональному і місцевому рівнях : аналітична доповідь / О. О. Резнікова, К. Є. Войтовський, А.В. Лепіхов; за заг. ред. О. О. Резнікової. Київ : НІСД, 2021. 140 с.

Досліджено методологічні, організаційні, правові, політичні та інші аспекти забезпечення стійкості регіонів і територіальних громад. Проаналізовано кращі світові практики в цій сфері на прикладах формування та функціонування округів безпеки Нідерландів і місцевих форумів стійкості Великої Британії. Визначено проблеми та перспективи забезпечення стійкості регіонів і територіальних громад в Україні. Запропоновано рекомендації щодо формування комплексної моделі міжвідомчої взаємодії та координації діяльності у сферах національної безпеки та стійкості на регіональному і місцевому рівнях в Україні.

Пастки інституційної спроможності у системі державної влади в Україні. Аналітична доповідь / Г. Зеленько, Т. Ляшенко, В. Литвин [та ін.]. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2025. 64 с.

Аналітична доповідь присвячена огляду інституційної спроможності органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні. За результатами дослідження, використовуючи численні індекси та індикатори, аналізу законодавства, даних соціологічних опитувань і статистичних даних авторами сформульовано «пастки інституційної спроможності» у системі державної влади в Україні, які спричиняють недосформованість системи стримувань і противаг і, як наслідок, деградацію інституту політичної відповідальності, соціальних ліфтів, не сприяють посилення довіри до держави з боку суспільства.

Посилення захисту критичної інфраструктури України: Стратегічні висновки й кращі міжнародні практики / М. Аалендер, Е. Маатен, М. Майгре [та ін.]. Таллінн : Академія електронного управління, 2025. 124 с.

Ця збірка, розроблена в рамках Проєкту «Готовність кібербезпеки для критичної інфраструктури в Україні», зводить воедино думки провідних експертів і високопосадовців, відповідальних за безпеку, захист критичної інфраструктури й кіберстійкість. Публікація висвітлює передові практики з усієї Європи для того, щоб посилити нормативно-законодавчу базу, яка використовується Україною для управління кіберризиками й кризовими ситуаціями. У ній експерти вищого рівня з державних установ, операторів критичної інфраструктури та аналітичних центрів Чехії, Естонії, Фінляндії й Польщі діляться власними підходами до реагування на кризові ситуації та захист інфраструктури. Така спільна ініціатива надає унікальне й комплексне розуміння викликів, із якими ці експерти стикалися, та уроків, засвоєних ними під час розробки власних національних систем. Автори публікації вивчають процес імплементації Європейської директиви мережевої та інформаційної безпеки (NIS2) у Чехії, Албанії та Молдові, висвітлюють уроки Польщі та її інтегрованої системи управління ризиками та аналізують становлення естонського Ситуаційного центру. Документ також містить детальну інформацію про комплексну систему оборони Фінляндії й окреслює рамки національної стійкості й оборони Естонії.

Психологічна резильєнтність особистості в умовах війни: колективна монографія / Ю. Ю. Чистовська [та ін.]; за заг. ред. Ю. Ю. Чистовської, О. В. Куліш. Черкаси : ЧНУ імені Б. Хмельницького, 2024. 168 с.

У колективній монографії представлені теоретико-методологічні основи природи резильєнтності. З позицій системного підходу визначений характер структурно-функціональних взаємозв'язків соціально-психологічних, психічних і психофізіологічних факторів розвитку резильєнтності особистості. Описані чинники, закономірності та методи розвитку психологічної резильєнтності особистості в умовах воєнного стану в Україні, а також представлені результати власних досліджень викладачів кафедри психології.

Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 456 с.

У монографії досліджені теоретичні та практичні аспекти забезпечення національної стійкості в умовах мінливості й невизначеності безпекового середовища. Запропоновано міждисциплінарну теоретичну основу для розроблення практичних механізмів забезпечення національної стійкості, встановлено закономірності формування системи забезпечення національної стійкості та її взаємодії із системою забезпечення національної безпеки, визначені особливості адаптивного управління національною стійкістю та формування системних зв'язків. Здійснено аналіз практик забезпечення національної стійкості, що існують у світі, з точки зору можливості їх імплементації

в Україні. Розроблені рекомендації щодо концептуальних засад та моделі забезпечення національної стійкості в Україні, формування й реалізації комплексної державної політики у сфері національної безпеки та стійкості, удосконалення законодавства України у відповідній сфері тощо. Монографія містить теоретичне обґрунтування процесів розбудови системи забезпечення національної стійкості в Україні, у яких авторка брала активну участь.

Резнікова О. Першочергові цілі та завдання у сфері забезпечення організаційної стійкості. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-02/az-zabezpechennya-organizacijnoi-stiykosti_21_02_2023_0.pdf.

Проаналізовано чинні нормативні документи і практики у сфері забезпечення організаційної стійкості, сформульовано пропозиції щодо удосконалення законодавства України з метою впорядкування діяльності, спрямованої на забезпечення безперебійного функціонування підприємств, установ, організацій, зокрема під час криз, та їх адаптації до умов мінливості й невизначеності безпекового середовища.

Резнікова О., Войтовський К. Проблема термінологічної невизначеності у сфері розбудови національної стійкості: аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень, Центр безпекових досліджень. Київ, 2021. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-01/az-7-gloss-060121_5.pdf.

В аналітичній записці проаналізовано нормативно-правові документи України та визначено потребу у розробленні та впровадженні єдиного глосарію термінів у сферах національної безпеки та стійкості. Розроблено рекомендації щодо створення національного інформаційного порталу, а також визначення деяких ключових термінів. Наголошено, що у більшості держав та міжнародних організацій, які останнім часом приділяють значну увагу питанням розбудови національної стійкості, для усунення плутанини та різночитань при розробці керівних документів, які їх регулюють, уже створені й використовуються відповідні глосарії. При цьому існують як тезауруси, у яких наводиться тлумачення та визначення всіх термінів і понять, що використовуються в галузі, так і спеціальні глосарії до окремих доповідей, статей, документів тощо.

Резнікова О. О., Войтовський К. Є. Щодо концепції забезпечення національної стійкості в Україні. Аналітична записка. Серія «Національна безпека». 2020. № 8. 8 с.

Розбудова національної стійкості є одним із пріоритетних напрямів політики національної безпеки України на сучасному етапі. Це обумовлено необхідністю забезпечення готовності держави і суспільства до реагування на широкий спектр загроз різного походження, а також безперервності основних процесів у державі. Україна має значний потенціал стійкості, що підтверджується досвідом її протидії гібридній агресії. Проте системні механізми забезпечення національної стійкості наразі не сформовані. Їх запровадження сприятиме водночас посиленню і розвитку системи забезпечення національної безпеки України. Розробка і реалізація комплексних стратегічних рішень у цій сфері потребує належного наукового обґрунтування, у першу чергу, щодо визначення концепції забезпечення національної стійкості. Беручи до уваги складне безпекове середовище України та особливості розвитку держави і суспільства, при визначенні моделі забезпечення національної стійкості Україні не слід обмежуватися лише посиленням цивільної готовності і кризового менеджменту, у т.ч. у сфері безпеки критичної інфраструктури. Доцільно розробити і затвердити рішенням Ради національної безпеки і оборони України проєкт Концепції забезпечення національної стійкості, який визначив би, зокрема, основні напрями розбудови стійкості, національного координатора і структуру його допоміжних органів, загальну схему розподілу відповідальності й повноваження державних органів, запровадження низки нових системних механізмів, у т.ч. проведення багаторівневої національної оцінки ризиків і загроз у

сфері національної безпеки та постійно діючих механізмів взаємодії органів державної та місцевої влади, неурядових організацій, приватного бізнесу та міжнародних партнерів з питань забезпечення національної стійкості, особливості правового забезпечення відповідних процесів тощо.

Система національної безпеки України у XXI столітті (невійськовий аспект) : монографія / Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого; за наук. ред. І. В. Яковюка. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2023. 205 с.

Безпека є однією із фундаментальних цінностей в системі потреб індивідів, соціальних груп, держав, різноманітних політичних об'єднань, зокрема і інтеграційних, міжнародного співтовариства у цілому. Головною особливістю забезпечення національної безпеки у XXI столітті є використання не лише військової сили, а й політичних, економічних, енергетичних, інформаційних та інших засобів невійськового характеру. Автори дослідження виокремлюють тенденцію до зростання значення невійськових підсистем національної безпеки та зміну пріоритетів у їх реалізації та відповідно формування новітньої безпекової парадигми як на глобальному, так і локальному рівнях. Низка таких змін детермінована російсько-українською війною. У монографії розглядаються проблеми забезпечення інформаційної, економічної, енергетичної, продовольчої та екологічної складових національної безпеки Української держави в умовах воєнного стану та у повоєнний період.

Ситник Г. П. Виклики національній безпеці у контексті формування нового світового порядку: курс лекцій. Київ : ТОВ "САК Лтд.", 2023. 103 с.

У лекціях розглядається геополітична складова формування світового порядку у контексті забезпечення національної безпеки, що дозволяє сформувати сукупність знань про: методи, функції, складові, закони, категорії геополітики та геополітичні епохи; цивілізаційний підхід до історичного процесу та концепцію географічного детермінізму; наукові основи світового порядку та зміну парадигми міжнародних відносин; позиціонування держав в геополітичному просторі у контексті національної безпеки та формування світового порядку. Проаналізовано вплив трансформації світового порядку на забезпечення національної безпеки, що дозволяє сформувати сукупність знань про: геополітичні інтереси держав та національну безпеку України крізь призму формування нового світового порядку; геополітичний та глобалізаційний контекст забезпечення національної безпеки в сучасних умовах; виклики державному суверенітету крізь призму сучасного етапу глобалізації.

Стойкість до небезпечних викликів: Україна та європейський контекст : навч. посіб. / О. В. Князева, М. М. Іжа, К. О. Дядюра, Т. І. Пахомова, К. О. Домашевська. Одеса : НУ «Одеська політехніка», 2025. 175 с.

У навчальному посібнику висвітлено теоретичні та практичні аспекти забезпечення стійкості у безпековій сфері в Україні та Європейському Союзі. Видання містить аналіз інституційної, соціальної, гуманітарної та управлінської стійкості, а також розглядає роль громади, органів публічної влади та міжнародного співробітництва у формуванні безпечного середовища. Посібник підготовлено відповідно до змісту програми навчальної дисципліни, яка викладається як факультативний курс в процесі реалізації Модулю Жана Моне «Стойкість до небезпечних викликів: Україна та європейський контекст» (№ 101175025 – EURESISECUR ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH), що здійснюється Національним університетом «Одеська політехніка» за підтримки Європейського Союзу в рамках програми Erasmus+ за напрямом Жана Моне.

Стойкість і солідарність – Українське суспільство перед викликами війни / А. Кахідзе, А. Длігач, А. Любка [та ін.]; за ред. П. Косевського. Варшава : Фонд ім. Стефана Баторія, 2025. 218 с.

Війна виявляє справжню стійкість держав і суспільств. Українське суспільство разом із державними інституціями, місцевою владою й армією виявилось досить сильним, щоб протистояти агресії з боку Російської Федерації – ворога, який номінально набагато сильніший. Одним зі стовпів цієї дивовижної стійкості України є суб'єктне громадянське суспільство, яке не лише під час революційних повстань, а й щодня займається справами суспільної ваги: допомогою Збройним Силам; турботою про ветеранів та вимушених переселенців; боротьбою з корупцією і контролем над силовими структурами на місцевому та державному рівнях; документуванням воєнних злочинів, скоєних росіянами; захистом культурних цінностей і підтримкою їхнього розвитку в умовах воєнного часу. Збірка „Стойкість і солідарність” складається з текстів українських експертів та інтерв'ю з українськими громадськими активістами. Видання є спробою описати та пояснити механізми функціонування українського громадянського суспільства, яке напрочуд добре справляється з найскладнішими викликами реальності.

Цивільний захист у забезпеченні національної безпеки України (основи становлення, сучасний стан, напрямки розвитку): монографія / О. Я. Лещенко, В. М. Михайлов, М. В. Андрієнко, П. І. Гаман, О. А. Долгий. Київ, 2021. 348 с.

Монографія присвячена висвітленню результатів наукових здобутків щодо цивільного захисту населення, у контексті якого держава має забезпечувати такий рівень безпеки громадян, який максимально відповідає їхнім потребам та суспільному запиту. Держава, забезпечуючи цивільний захист, виконує свої функції, натомість громадяни, відчуваючи безпеку та захищеність від надзвичайних ситуацій, демонструють і свою прихильність державі та забезпечують її економічних розвиток. На сьогодні розвиток системи ЦЗ є важливою складовою розвитку всієї системи забезпечення національної безпеки, а тому вимагає постійного дослідження та методологічного забезпечення.

Шелест Г. Концепція стійкості НАТО та Україна / Проект Ради зовнішньої політики «Українська призма» – «Ukraine-NATO: Enhanced level». Українська призма. 2021. URL: https://prismua.org/wp-content/uploads/2021/12/Strategic_ukr.pdf.

Організація Північноатлантичного договору однією з перших почала розробку власних принципів побудови стійкості. У 2021 році Альянс зафіксував, що «національна та колективна стійкість є необхідною основою для надійного стримування та оборони (...) та життєво важливою для убезпечення суспільства, населення та спільних цінностей». За останні десять років прийшло чітке і розуміння того, що тільки військових зусиль для безпеки держави та суспільства є недостатньо. Для підвищення спроможностей та ефективності захисту необхідна система цивільної оборони, а також готовності для зменшення ризиків та уразливості суспільства як під час війни, так і в мирний час. Унаслідок визначення загроз, ризиків та можливих шляхів акумуляції зусиль військового та цивільного сектору, а також подій навколо пандемії COVID-19, яка потребувала комплексної відповіді громадського та військового секторів, питання побудови стійкості набуло додаткової актуальності. Цей напрям виявився перспективним не тільки для взаємодії у рамках Альянсу, але і у відносинах з партнерами, оскільки дозволяє залучити додаткових акторів. У відносинах з Україною побудова системи стійкості була зафіксована серед пріоритетів, що, зокрема, було підтверджено першими спільними штабними навчаннями «Непорушна стійкість», які відбулись у вересні 2021 року. У процесі налагодження взаємосумісності між Україною та НАТО елементи системи стійкості можуть відкрити додаткові сфери співпраці, які будуть сприяти євроатлантичній інтеграції України. Крім того, цей напрям має шанси залучити окремих скептиків усередині НАТО, які не завжди готові до повноцінного військового діалогу з Україною, але готові долучатися до співробітництва у цивільних питаннях.

ІНСТИТУТ ПРАВОТВОРЧОСТІ ТА НАУКОВО-ПРАВОВИХ ЕКСПЕРТИЗ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА
НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

Моніторинг наукових досліджень за темою:

**«Національна стійкість України
в контексті інституційної спроможності
та правового забезпечення»**

Автори-укладачі :

Ю. Половинчак,
Н. Кушакова-Костицька,
А. Бергелський,
Т. Марчук

Комп'ютерна верстка

Н. Крапіва